

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Ústav historických věd

Pohřebiště bylanské kultury v Zápech, okr. Praha-východ

Simona Baranová

Bakalářská práce

2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona Baranová**
Osobní číslo: **H14364**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Pohřebiště bylanské kultury v Zápech, okr. Praha-východ**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je vyhodnocení a interpretace žárových hrobů bylanské kultury z lokality Zápy, okr. Praha-východ. Součástí práce bude popis hrobů a podrobný katalog nálezů provázaný s obrazovou dokumentací. Na tuto část naváže zpracování a datace artefaktů. Materiál bude srovnán se soubory bylanské kultury ve středních a severozápadních Čechách.

Rozsah grafických prací: **obrazová a fotografická dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- FRIDRICHOVÁ, M. 1974: Halštatská sídliště v pražském území. Praha.**
KOUTECKÝ, D. 2012: Bylanské pohřebiště a štítarské a bylanské sídliště v Buštěhradě, okr. Kladno. Archeologie ve středních Čechách 16/2, 793-813
KOUTECKÝ, D. 1968: Velké hroby, jejich konstrukce, pohřební ritus a sociální struktura obyvatelstva bylanské kultury. Památky archeologické, 59, č. 2, 400-487.
KOUTECKÝ, D. - SMRŽ, Z. 1991: Pohřebiště bylanské kultury v Polákách, okr. Chomutov, 1. díl. Památky archeologické, 82, č. 1, 166-230.
TREFNÝ, M. - POLIŠENSKÝ, T. 2014: Sídliště ze starší doby železné v Praze-Pitkovicích. Archeologie ve středních Čechách 18/2, 691-744.
VENCLOVÁ, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 6: doba halštatská. Praha.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jan Jílek, Ph.D.**

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2016**

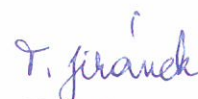
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. 6. 2017

Simona Baranová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto vyhrazeném místě bych ráda poděkovala PhDr. Janu Jílkovi, Ph.D., za vedení mé bakalářské práce, poskytnuté konzultace a za vždy pádné a přínosné připomínky. Dále za poskytnutí archeologického materiálu děkuji PhDr. Janu Frolíkovi, CSc. Nemohu zde opomenout ani věnovat poděkování Mgr. Marku Půlpánovi, jehož rady mi byly nápomocné při určování kovových předmětů, a rovněž Mgr. Pavlu Snítilemu za cenné rady a podporu. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat své rodině za neuvěřitelnou trpělivost a oporu, které mi při psaní poskytla.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá zpracováním a následným vyhodnocením nalezeného archeologického materiálu, který byl zajištěn při záchranném výzkumu v roce 2013 v městysu Zápy, okres Praha-východ. Veškerý materiál byl posléze zkonfrontován s obdobnými výzkumy, a to převážně ze Středočeského a Ústeckého kraje.

Klíčová slova:

bylanská kultura, doba halštatská, městyse Zápy, nálezy, pohřebiště, žárový hrob, kovové předměty

Annotation:

The bachelor thesis deals with the processing and consequent evaluation of the found archaeological material, which was gained in the rescue excavation in 2013 in the township Zápy, district Praha-východ. All the material was then confronted with similar excavations, mainly from the Central Bohemian and Ústí regions.

The keys words:

Bylany culture, Hallstat Period, city of Zápy, finds, burial ground, cremation, metal artefacts

OBSAH

1	Přírodní podmínky městyse Zápy	3
2	Dějiny bádání na k. ú. Zápy	6
3	Popis nálezové situace na k. ú. Zápy	17
4	Metoda zpracování.....	21
5	Katalog archeologických situací a nálezů.....	24
6	Vyhodnocení archeologických situací	35
7	Rozbor a datace žárových hrobů.....	36
7.1	Pohřební areály.....	36
7.2	Chronologie bylanské kultury a vývoj keramických tvarů	42
7.3	Kovové předměty	44
7.4	Pohřebiště v Zápech	45
8	Osídlení k. ú. Zápy v době halštatské	56
9	Závěr	57
10	Resumé.....	59
11	Použitá literatura	62

ÚVOD

Cílem bakalářské práce bude dokumentovat a náležitě vyhodnocovat nálezy žárového pohřebiště v Zápech, které byly učiněny při záchranném archeologickém výzkumu v roce 2013 pod vedením Mgr. Jana Ungera z Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. V rámci tohoto výzkumu byly zkoumány dvě plochy nacházející se v severovýchodní zástavbě na katastrálním území Zápy, které náleží do okresu Praha-východ ve Středočeském kraji.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi hlavních kapitol, přičemž dvě hlavní kapitoly jsou dále děleny do několika podkapitol. Samotné jádro bakalářské práce je vymezeno hlavními kapitolami dotýkajícími se různých témat práce. První kapitola se stručně dotýká základní charakteristiky přírodních podmínek na nalezišti žárových hrobů v Zápech. K vypracování této kapitoly byla použita nálezová zpráva: „*Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda*“, jež byla vytvořena Mgr. Michaelou Mácalovou a Mgr. Janem Ungerem. Dále byla při psaní použita zpráva: „*Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*“, kterou napsali stejní autoři jako nálezovou zprávou, publikace „*Střední Čechy: Chráněná území ČR, svazek XIII.*“ od kolektivu autorů a „*Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny*“ od Jaroslava Demka. Pro popis půdních typů a geologického podkladu byly využity geologické mapy, které lze nalézt na webových stránkách České geologické služby.¹

Druhá kapitola pojednává o dějinách bádání na katastrálním území městyse Zápy. Vypracována byla za pomoci materiálů uložených v digitálním archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., a několika článků ze sborníku „*Středočeský vlastivědný sborník*“. Nápomocné byly rovněž i některé díly „*Výzkumů v Čechách*“. Třetí kapitola popisuje průběh dvou etap výzkumu na ploše komunikace a rodinného domu v Zápech, ze kterého pochází rozebíraný materiál. I v případě této kapitoly byla použita nálezová zpráva „*Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*“.

V pořadí čtvrtá kapitola se zabývá tím, jaký způsob byl zvolen při zpracování archeologického materiálu. Tato kapitola zahrnuje tedy metodu zpracování „*Katalogu archeologických nálezů a situací*“. Následující kapitola „*Katalog archeologických nálezů a situací*“ se zabývá popisem objektů, vrstev a nálezů, přičemž je tato kapitola doplněna i o

¹ Česká geologická služba – Geologická mapa 1 : 50000 (online). Dostupné z URL: http://mapy.geology.cz/geocr_50/ [cit. 30. 11. 2016]; Mapy (online). Dostupné z URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 30. 11. 2016].

kresebnou dokumentaci umístěnou v příloze bakalářské práce. Samotný „*Katalog archeologických situací a nálezů*“ lze považovat za klíčovou část této práce.

V bakalářské práci nechybí ani vyhodnocení archeologických situací shrnující údaje o nalezených hrobech, které jsou náležitě popsány v „*Katalogu archeologických nálezů a situací*“.

Následný rozbor a datace žárových hrobů zahrnuje shrnutí informací o pohřebních areálech, ze kterých vychází zařazení nalezených hrobů do kombinačních skupin. Dále obsahuje rozbor nalezeného keramického a kovového materiálu vycházejícího z informací uvedených v „*Katalogu archeologických nálezů a situací*“, které byly použity pro dataci jednotlivých nálezů. Následná datace hrobů je provedena na základě typu hrobů a datace nalezeného materiálu. Zároveň je provedeno srovnání nálezů s analogiemi hrobů i samotných předmětů nalezených v hrobech, dle kterých byla datace také provedena. Pro zpracování tohoto materiálu byla prostudována dostupná literatura popisující halštatské období a rovněž i bylanskou kulturu. Nejvíce nápomocné mi byly práce PhDr. Drahomíra Kouteckého, z nichž bylo při vypracování textu nejvíce vycházeno.

Můžeme na pohřebišti v Zápech vysledovat určitou diferenciaci společnosti a prokázat tak existenci společenských „tříd“, nejen v případě velkých „knížecích hrobů“.

1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY MĚSTYSE ZÁPY

Městys Zápý leží ve Středočeském kraji, a to v okrese Praha-východ, jenž je nejmenší územní jednotkou tohoto kraje. Díky svému podlouhlému tvaru se okres Praha-východ dělí na dvě části a právě v severněji položené části tohoto okresu se rozkládají Zápý. Přesněji se nacházejí SV a přibližně 30 km od hlavního města Prahy, přičemž nejbližší dostupné město je Brandýs nad Labem, jež je vůči Zápům orientován SV směrem a vzdálen je celých 3,2 km.²

Ráz krajiny městyse Zápý má dnes spíše zemědělský charakter, z čehož vyplývá, že pokryv vegetace zde není příliš souvislý. V tomto případě se jedná o nezavlažovanou ornou půdu, která je blíže směrem k řece Labi vystřídána užším pruhem s převážně zemědělskými areály. Tyto zemědělské areály disponují pro tento kraj značným procentem přirozené vegetace,³ která se v těchto místech projevuje z větší části v podobě černýšových dubohabřin a částečně jilmové doubravy.⁴ V zájmovém území se převážně vyskytuje půdní typ v podobě černozemě. V severní části městyse je půdní typ zastoupen kambizemí. Směrem k řece Labi se kambizemě postupně proměňují ve fluvizemě a na pomezí těchto tří jmenovaných půdních typů nepatrně zasahuje na území Záp i půdní typ pararendzina (Obr. 1).⁵ Vegetační období zde probíhá od měsíce dubna do září. Během tohoto období se průměrné roční teploty pohybují více přes 6 °C. Průměrný roční úhrn srážek se v této lokalitě pohybuje kolem 600 mm na km². Vzhledem k příznivým klimatickým podmínkám povodí Polabské nížiny byla tato oblast využívána pro zemědělské účely již v minulosti.⁶

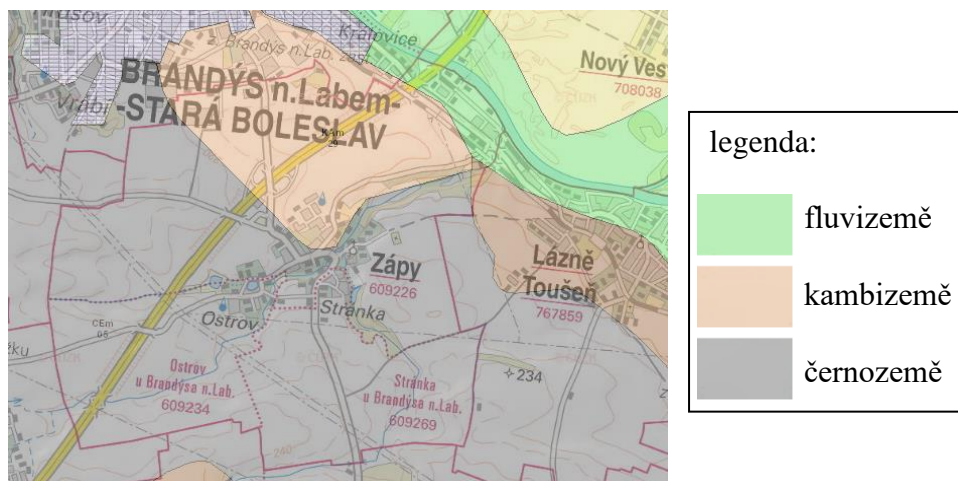
² *Mapa – Zápý* (online). Dostupné z URL: <https://www.google.cz/maps/place/250+01+Zápý/> [cit. 30. 11. 2016].

³ Vojen LOŽEK – Jarmila KUBÍNOVÁ – Pavel SPRYŇAR a kol., *Střední Čechy: Chráněná území ČR, svazek XIII*, Brno 2005, s. 416.

⁴ Tamtéž, s. 419–420; Michaela MÁCALOVÁ – Jiří UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda. Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Praha 2016*, s. 4.

⁵ *Mapy* (online). Dostupné z URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 30. 11. 2016].

⁶ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 5.

Obr. 1. Zápy (okr. Praha-východ), mapa půdních typů.

Zdroj: In URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 30. 11. 2016].

Městys Zápy a jeho blízké okolí leží v poměrně dobré a snadné dostupnosti vodních zdrojů. Zmiňovaný městys zaujímá pozici na levém břehu řeky Labe, jenž tvaruje terasu Polabské nížiny.⁷ Samotnými Zápy protékají dohromady tři potoky. Konkrétně se jedná o Ostrovský potok, Zelenečský potok⁸, jenž zanechal stopy po svém působení v podobě rokliny⁹, a Svémyslická svodnice. Zelenečský potok je jedním z mnohých levých přítoků řeky Labe. V současnosti se v těsném okolí městyse Zápy rozkládá několik vodních ploch.¹⁰ Krajinný ráz směrem ke Staré Boleslavi je charakteristický kotlinou říční nivy, jež v dávných dobách byla pokryta mnoha tůněmi, a rovněž i vedlejšími rameny řeky Labe. Toto území tak bylo často sužováno a formováno povodněmi.¹¹

Z hlediska geomorfologického členění spadají Zápy do Čakovické tabule, která náleží jako okrsek do Českobrodské tabule, jejímž nadřazeným celkem je Středolabská tabule. Středolabská tabule pro změnu spadá do Středočeské tabule, do níž zasahuje na jihu. Tato

⁷ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 2016, s. 4.

⁸ *Mapa – Zápy* (online). Dostupné z URL: <https://www.google.cz/maps/place/250+01+Zápy/> [cit. 30. 11. 2016]; V. LOŽEK – J. KUBÍNOVÁ – P. SPRYŇAR a kol., *Střední Čechy: Chráněná území ČR, svazek XIII*, s. 416.

⁹ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 4.

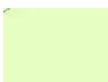
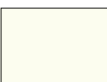
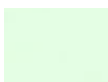
¹⁰ *Mapa – Zápy* (online). Dostupné z URL: <https://www.google.cz/maps/place/250+01+Zápy/> [cit. 30. 11. 2016].

¹¹ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 4.

geomorfologická oblast je podřízena větší soustavě, a to České tabuli, jež se nachází v geomorfologické provincii Česká vysočina.¹²

Jak již bylo výše zmíněno, městyš Zápý svým územím zasahuje do geomorfologického okrsku Čakovická tabule a nachází se v její SV části. Dohromady disponuje Čakovická tabule plochou o rozloze 179,94 km². Pro oblast na SV Čakovické tabule je charakteristický ukloněný povrch s rozsáhlejšími pliocenními a staropleistocenními strukturně denunciačními plošinami. Tyto plošiny jsou místy narušeny nepravidelnými údolími vytvořenými svahovými potoky, které jsou levými přítoky řeky Labe.¹³ Dle údajů Geologické mapy ČR o měřítku 1 : 50 000 je geologický podklad zájmového území utvořen základními třemi komponenty, a to pískovcem křemenným, jílovitým, glaukonitickým a dále spraší, sprašovou hlínou nebo hlínou, pískem a štěrkem (Obr. 2).¹⁴

	pískovec křemenný, jílovitý, glaukonitický		sprašová hlína spraš		hlína, písek, štěrk
---	---	---	-------------------------	---	------------------------

Obr. 2. Zápý (okr. Praha-východ), mapa komponentů geologického podkladu.

Zdroj: In URL: http://mapy.geology.cz/geocr_50/ [cit. 30. 11. 2016].

¹² Jaromír DEMEK – Pavel MACKOVČIN (eds.), *Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny*, Brno 2006, s. 107–109, 229, 423.

¹³ J. DEMEK – P. MACKOVČIN (eds.), *Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny*, s. 14.

¹⁴ Česká geologická služba – *Geologická mapa 1 : 50000 (online)*. Dostupné z URL: http://mapy.geology.cz/geocr_50/ [cit. 30. 11. 2016].

2 DĚJINY BĀDÁNĪ NA K. Ū. ZĀPY

Nejstarší zaznamenané archeologické akce a s nimi spojené případné nálezy jsou na katastrálním území městyse Zāpy datovány před rokem 1919. Ze dne 20. 4. 1912 máme doloženou zprāvu od Ing. Albína Stockého, který se zúčastnil schůze prehistorického Odboru společnosti přátel starožitností, o nálezu hromadného hrobu nachāzejícího se v hliništi u tamějšího mlýna. V hrobové jámě byla odkryta jedna kostra, jež se nachāzela v pozici sedu. Zbývající dvě kostry byly umístěny v proti sobě ležící a navíc skrčené poloze. Tento nález byl nejprve přiřazen kultuře únětické, avšak později bylo díky jiným analogickým nálezům rozhodnuto, že spíše patří ke kultuře knovízské.¹⁵ Následující nálezy, které se uskutečnily před rokem 1919, zastupuje například nález u Zārubovy cihelny v Zāpech. Zde byl uskutečněn povrchový nález jednoho kamenného kopytovitého klínu spadajícího do období neolitu. Ve stejné době byly objeveny v Zāpech u Choděrky žárové hroby, v nichž byl uložen pazourek, nespécifikované nádoby a keramické zlomky z dalších nádob. Bližší informace k okolnostem nálezů však nejsou poskytnuty.¹⁶

Z katastru městyse Zāpy jsou před rokem 1920 znāmy nálezy, ke kterým však nejsou dochovány přesnější zprāvy o lokalizaci místa nálezu. Všechny nálezy, které patřily k tzv. Šlechtově sbírce, byly povětšinou získány odkoupením od pana L. Lābka z Plzně a následně byly umístěny mezi exponáty Národního muzea. Tato sbírka obsahuje dvě nádoby z doby kultury s vypíchanou keramikou, nádoby patřící únětické kultuře, zlomek srpů z mladší doby bronzové, nádobu z doby hradištní a zlomky keramiky z doby římské a bylanské kultury. Dále se do sbírky řadí dvě bronzové záušnice.¹⁷

V roce 1935 byl zaznamenán paní L. Horákovou-Jansovou nález výrazně vyklenutého černého klínu s uraženým ostrím na rozcestí mezi Zāpy a Dřevčicemi.¹⁸

Na pozemku pana Přemysla Šestāka s katastrálním číslem 43/2 byly dne 9. 6. 1941 nalezeny v hloubce jednoho metru tři kostry. Pouze však u jedné z nich byla dochována lebka, která byla orientována směrem k jihu. Při obou stranách lebky bylo rozpoznáno šest kovových esovitých kroužků. Silnější kroužky vykazovaly sílu 20 mm a čtyři kroužky měly sílu 13 mm.

¹⁵ Vāclav SPURNÝ, *Problém kostrových hrobů v knovízské kultuře*, Praha 1948, disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, s. 155.

¹⁶ Jaroslav BŌHM, *Zāpy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1950, čj. 4913/1950.

¹⁷ *Databāze archeologické sbírky v.3.6. Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea* (online). Dostupné z URL: http://forum.nm.cz/prehistorie/index_ph.php [cit. 4. 12. 2016].

¹⁸ Libuše HORÁKOVÁ-JANSOVÁ, *Zāpy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1935, čj. 1284/1935.

Místo nálezů bylo ohledáno Janem Čermákem a Zdeňkem Pulkrábekem. Jan Čermák vedl společně Ivanem Borkovským v říjnu 1941 výzkum slovanských hrobů u silnice vedoucí z Brandýsa nad Labem přes Ostrov až do Záp nad potokem Kabelín. Celkem zde byly nalezeny čtyři hroby, z nichž první byl v minulosti poškozen při kopání základů pro místní špýchar. Orientace hrobů byla Z–SV a J–V. Dohromady se zde našly tři kovové esovité náušnice, čtyři kovové náušnice, čtyři záušnice a v jednom hrobu i stopy po prknech.¹⁹

V následujícím roce 1942 Zdeněk Pulkrábek společně s Milošem Šollem provedli výzkum několika sídelních jam u Dřevčic, na planině SV od Záp a na J mezi obcí Ostrov a Stránka. Důvodem výzkumu byl průkop dálkového rourového vedení. Ve zprávě je uveden záznam o nálezů zbraní, které však byly rozchváčeny místním obyvatelstvem. Mimo tyto nálezy vydaly sídelní jámy i několik kusů střepů, kámen ve tvaru hrotu oštěpu a také jámu s jistou popelovitou hmotou.²⁰

V témže roce byl učiněn objev nádoby spadající do kultury s lineární keramikou, jež byla nalezena na místním sokolském cvičišti. Rovněž byla nalezena v zápské cihelně amfora spadající do kultury se šňůrovou keramikou. Konkrétnější informace o těchto nálezích však nejsou známy.²¹

Od roku 1949 učinil pan Jan Čermák v Zápech několik nálezů, a to nejčastěji při povrchových sběrech. Při výstavbě kombinátu cementárny byly nalezeny dva železné předměty, které byly identifikovány jako podkova a tulej s řetězy. Později se zde našly zlomky keramiky a obratel patřící pravděpodobně mamutovi. Datace nálezů nebyla provedena. V roce 1950 byla při povrchovém sběru nalezena bronzová jehlice s kulovitou hlavicí, jež byla provrtána, a tordovanou jehlou. V témže roce uskutečnil Jan Čermák zcela náhodný objev hrobu, který se nacházel ve stěně pískovce na parcele p. p. č. 163/2. Nadcházející rok, díky výkopu jímky pro močůvku, při stavbě stodoly pro kravín byla nalezena eneolitická nádobka s ulomeným

¹⁹ Zdeněk PULKRÁBEK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1941, čj. 2866/1941; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1941, čj. 4725/1941.

²⁰ Zdeněk PULKRÁBEK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1942, čj. 913/1942; Zdeněk PULKRÁBEK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1942, čj. 1227/1942; Miloš ŠOLLE, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1942, čj. 1942/1942.

²¹ Ladislav HÁJEK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1942, čj. 1772/1942.

ouškem. V obci Zápy objevil Jan Čermák v roce 1952 zlomky keramiky a bronzové záušnice. Stavba jímky pro vepřinec zapříčinila nález neolitických střepů a kostí.²²

K rozrušení pravěkých objektů došlo při stavbě drůbežárny místního JZD v roce 1953. Tuto záchrannou akci vedli Jan Čermák a Vladimír Sakař. Naneštěstí byl zachráněn pouze materiál, který dali dělníci stranou. Došlo zde k nálezům tří kusů železné strusky, fragmentu skleněného náramku a dalších objektů včetně keramiky, ze které byla později zrekonstruována jen jedna mísa datovaná do doby římské.²³

Bedřich Tykva z prehistorického ústavu Karlovy univerzity zajistil v roce 1964 inventář hrobů náležející slovanskému pohřebišti. Tento nález byl učiněn z důvodu stavby rodinného domu. Kromě hrobů byly na nalezišti zaznamenány i další sídlištní objekty. Byly zde nalezeny zlomky lineární keramiky, keramiky nálevkovitých pohárů a další nespecifikované zlomky keramiky. V kostrových hrobech byly pro změnu nalezeny železné předměty, konkrétně se jednalo o nože a kování vědra.²⁴

Průzkumnou sondu v zahradě Beranova statku roku 1969 provedl doc. Slavomil Vencel. Pomocí sondy byl objeven kostrový hrob bez milodarů. Následně probíhal záchranný archeologický výzkum na staveništi sil u sušičky obilí. I zde byl nalezen hrob s kostrou skrčence. V roce 1970 bylo prozkoumáno místo stavby budoucí novostavby rodinného domu J. Vaňkem, na kterém byly nalezeny eneolitické zlomky keramiky.²⁵

Zásluhou výstavby rodinného domu umístěného na spojnici cest z Ostrova do Kabelína a náměstím v Zápech bylo rozpoznáno neolitické sídliště. Ohledání lokality proběhlo v podobě

²² Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1949, čj. 5251/1949; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1950, čj. 6665/1950; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1952, čj. 2911/1952; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1951, čj. 1113/1951; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1952, čj. 645/1952; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1952, čj. 2910/1952; Jan ČERMÁK, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1952, čj. 5187/1952.

²³ Jan ČERMÁK – Vladimír SAKAŘ, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1955, čj. 5141/1955.

²⁴ Bedřich TYKVA, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1966, čj. 8834/1966; Bedřich TYKVA, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1964, čj. 5025/1964; Bedřich TYKVA, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1964, čj. 5464/1964; Michal LUTOVSKÝ, *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 368.

²⁵ Martin KUNA, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1969, čj. 783/1969.

sběru, jenž se soustředil na prohledávání hald již vykopaného materiálu. Jednotlivé záznamy o této činnosti provedl J. Vaněk.²⁶

V roce 1972 do muzea v Brandýse nad Labem donesl pan Václav Králík několik osobně objevených nálezů. První nález se skládal ze souboru 36 keramických zlomků, jež byly ohledány pracovníkem muzea Vladimírem Malým. Tyto keramické zlomky byly nalezeny v prostoru U Tří studánek. Dále bylo tímto nálezcem do muzea dopraveno dalších 300 kusů keramických zlomků, avšak již nebylo udáno bližší místo určení nálezu. Vladimír Malý dále donesl soubor 150 keramických zlomků nalezených ve starém lomu nad hřištěm a 72 keramických zlomků nalezených v zahradě za kostelem sv. Jakuba. Tyto nálezy byly Vladimírem Malým rovněž příslušně zaznamenány. Většina ze všech poskytnutých zlomků spadá do období kultury knovízské.²⁷

V letech 1987 a 1988 byly v oblasti Vinořského potoka prováděny povrchové sběry, při kterých bylo nalezeno velké množství keramiky, zejména z doby spadající svým stářím do zemědělského pravěku, doby římské, doby bronzové, středověku atd.²⁸

Při stavbě jedné z bytovek v Zápech bylo při stavbě základů porušeno jedenáct objektů náležejících kultuře s lineární keramikou. Tyto objekty byly náležitě ovzorkovány. Ovzorkování provedli pracovníci Muzea v Brandýse nad Labem, pod jejichž dohledem byl uskutečněn i plošný odkryv, jenž byl pod záštitou PhDr. Martina Kuny.²⁹

Mezi lety 1997 a 2006 proběhlo celkem přes 20 průzkumných sond, které byly učiněny prostřednictvím vertikálních řezů. Všechny níže popsané akce byly zapsány Pavlem Snítilym a jako vedoucí akcí byl pověřen Jaroslav Špaček. V roce 1997 pracovníci Muzea v Čelákovících pod vedením Jaroslava Špačka provedli dvě průzkumné sondy prostřednictvím vertikálních řezů na parcelách p. p. č. 467/3, 487/1 a 503/1 z důvodu výkopů pro kanalizaci. V místech vertikálních řezů byly rozpoznány sídlištní areály. Na první jmenované parcele byl rozkryt sídlištní objekt, ve kterém byly objeveny zvířecí kosti a zlomky keramiky spadající do doby eneolitické. Dále byly na této parcele nalezeny tři

²⁶ Martin KUNA, *Zápy, k.o. Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, okr. Praha-východ*, Výzkumy v Čechách 1970, 1973, s. 173.

²⁷ Vladimír MALÝ, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1972, čj. 3634/1972; Vladimír MALÝ, *Zápy, okr. Praha-východ* (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1972, čj. 3635/1972; Vladimír MALÝ, *Zápy* (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 1972, čj. 3636/1972.

²⁸ Martin KUNA, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratinského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, Výzkumy v Čechách 1996–7. 1998, s. 316–318, 327–335.

²⁹ Martin KUNA, *Zápy, okr. Praha-východ*, Archeologická databáze Čech 2014, záznam č. 86089.

sídlištní objekty náležející do doby středověké a novověké. Nálezy zde byly učiněny v podobě keramiky a zvířecích kostí. U druhého vertikálního řezu na parcelách p. p. č. 487/1 a 503/1 byl identifikován příkop z doby vrcholného středověku, jenž byl rovněž součástí sídlištního areálu, a novověký sídlištní objekt. Zjištěny zde byly pouze zlomky keramiky.³⁰ V následujícím roce pod vedením Jaroslava Špačka byl učiněn z důvodu výkopu pro elektrický kabel vertikální řez na parcele p. p. č. 40/15. Objekt sídlištního areálu přinesl zlomky keramiky ze zemědělského pravěku.³¹

Doktor Roman Křivánek z Archeologického ústavu Akademie věd ČR provedl v roce 1998 magnetometrické měření na ploše 0,8 ha na poli na SV městyse Zápy. Výsledky měření potvrdily přítomnost železářských pecí. Současně provedl povrchový sběr v dané lokalitě a v také v lokalitě určené pro stavbu čističky odpadních vod.³²

Rok 1999 přinesl uskutečnění celkem tří průzkumných sond zapříčiněné výkopem pro elektrický kabel, přístavbou rodinného domu a stavbou rodinného domu. Sondy byly provedeny na parcelách p. p. č. 454/2, 105 a 113/2. První sonda přinesla odhalení pěti sídlištních objektů. Byly nalezeny zlomky keramiky patřící knovízské kultuře. Na druhé parcele byly odhaleny dva sídlištní objekty patřící do doby středověku a novověku, přičemž byly nalezeny i zlomky keramiky. Poslední akce poskytla objevení jednoho sídlištního objektu s keramikou knovízské kultury a dva sídlištní objekty patřící k zemědělskému pravěku, ve kterých byly nalezeny zlomky keramiky. Ve stejném roce byla provedena průzkumná sonda před plánovanou přístavbou rodinného domu. Objevené zlomky keramiky v sídlištním objektu patřily kultuře s lineární keramikou.³³

V roce 2000 bylo provedeno patnáct průzkumných sond zahájených z různých příčin. Tyto akce tak byly započaty výkopem pro elektrický kabel, výkopem pro plynovou přípojku, výkopem pro kanalizaci nebo kanalizační přípojku a stavbou či přístavbou rodinného domu. Sondy byly postupně provedeny na parcelách p. p. č. 9, 223, 487/1, 505/2, 267, 268, 503/2, 461/6, 104/2, 109, 107, 490/1, 389, 467/2, 467/3, 17/1 a dvakrát na parcele p. p. č. 107.³⁴ Na parcele p. p. č. 9 bylo zahájení provedení sondy pomocí vertikálního řezu, přičemž byl učiněn nález výrobní pece společně s mazanicí, avšak datace nebyla určena.³⁵ Pro změnu na parcele

³⁰ Jaroslav ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2000, 2003*, s. 410–411.

³¹ Tamtéž, s. 411.

³² Roman KŘIVÁNEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 1998, 2000*, s. 233.

³³ J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2000*, s. 411–412.

³⁴ Tamtéž, s. 412–414.

³⁵ Tamtéž, s. 414.

p. p. č. 223 byl nalezen sídlištní objekt. Byly zde nalezeny zlomky keramiky náležející k zemědělskému pravěku a taktéž se zde našel skelet psa. Na stejné parcele se nacházel i středověký sídlištní objekt se zlomky keramiky.³⁶ Sonda učiněná prostřednictvím vertikálního řezu vedeného na parcele p. p. č. 487/1 způsobila odkrytí sídlištního objektu. Nalezeny byly středověké a novověké keramické zlomky.³⁷ Dvě průzkumné sondy provedené na parcelách p. p. č. 505/2, 267 a 268 odhalily celkově dva sídlištní objekty. Nálezy u prvního sídlištního objektu zahrnovaly keramiku novověkou a druhý objekt skrýval keramiku náležející kultuře s vypíchanou keramikou.³⁸ Parcela p. p. č. 503/2 poskytla objevení objektů a materiálu patřících ke třem kulturám. První sídlištní objekt obsahoval zlomky keramiky a závaží kultury s lineární keramikou. Ke knovízské kultuře byl dle nálezů keramických zlomků přiřazen objekt identifikovaný jako výrobní, neboť zde byla rozpoznána keramická pec. V neposlední řadě byl prozkoumán i kostrový hrob z doby raně středověké. Kromě lidských kostí byly nalezeny zlomky keramiky a keramické korále.³⁹ Sídlištní objekt s keramickými zlomky kultury s lineární keramikou ležel na parcele p. p. č. 461/6. Další sídlištní objekt na této parcele pravděpodobně náležel knovízské kultuře.⁴⁰ Výkopy pro kanalizaci podnítily zájem archeologů z čelákovického muzea k provedení orientačního průzkumu na parcele p. p. č. 104/2, kde byl zjištěn novověký sídlištní objekt z 16.–17. století s keramickými zlomky, a na parcele p. p. č. 109 byl objeven novověký lom z 16. stol. obsahující keramické zlomky, jenž byl součástí těžebního areálu. Vrcholný středověk reprezentovaný zlomky keramiky a zlomky kachle byl zastoupen na parcele p. p. č. 107. Zde byla sonda provedena vertikálním řezem z důvodu výkopu pro plynovou přípojku.⁴¹ Zbývajících pět sond bylo zrealizováno celkově na šesti parcelách v Zápěch. Na parcelách p. p. č. 490/1 a 492 díky výkopu pro plynovou přípojku bylo zajištěno devět sídlištních objektů knovízské kultury, která byla identifikována prostřednictvím nalezené keramiky.⁴² Stejná příčina jako v předchozím případě vedla k provedení sondy na parcele p. p. č. 389. Rovněž i zde bylo nalezeno devět sídlištních objektů knovízské kultury. Dále byla v těchto místech objevena i výrobní pec. Nálezy byly zastoupeny zlomky keramiky.⁴³ Parcela p. p. č. 107 poskytla odhalení tří sídlištních objektů a keramiky. Nalezený materiál byl v podobě keramických zlomků, zlomků kachlů, stavební keramiky, zlomky číše, železné hřeby, zlomky mazanice a zvířecí kosti. Datace materiálu byla

³⁶ J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2000*, s. 413.

³⁷ Tamtéž, s. 414.

³⁸ Tamtéž, s. 413–414.

³⁹ Tamtéž, s. 414.

⁴⁰ Tamtéž, s. 413.

⁴¹ Tamtéž, s. 412.

⁴² Tamtéž, s. 414.

⁴³ Tamtéž, s. 413.

určena do doby vrcholného středověku, přesněji do 13. nebo 14. století. Novověký sídlištní objekt z 15. nebo 16. století přinesl odhalení keramických zlomků. Sonda byla započata z důvodu výkopu pro plynovou přípojku a kanalizaci.⁴⁴ Na parcele p. p. č. 467/2, 3 byl podnětem pro provedení sondy výkop pro plynovou přípojku. Zjištěný sídlištní objekt obsahoval zlomky keramiky patřící kultuře s lineární keramikou. Zlomky keramiky knovízské kultury byly přítomny v dalším sídlištním objektu, který ležel také na této parcele.⁴⁵ Poslední průzkumná sonda provedená v roce 2000 se uskutečnila na parcele p. p. č. 17/1 těsně před vybudováním kanalizační přípojky. Na zájmové parcele byl zjištěn sídlištní areál knovízské kultury. Byly zde objeveny pouze zlomky keramiky spadající do období již zmíněné kultury. Dále bylo identifikováno třináct sídlištních objektů, které náležely do doby středověké až novověké. V objektech byly nalezeny keramické zlomky. Již v roce 1999 byl na této parcele sondou zachycen objekt. Bližší informace o provedení této sondy jsou již popsány výše.⁴⁶ Veškeré výzkumné akce v roce 2000 vedl pracovník Muzea v Čelákovicích Jan Špaček a zápis zajistil Pavel Snítily.

V roce 2001 vedl Jan Špaček o něco méně výzkumných akcí než v roce předešlém. Níže popsané akce zapsal Pavel Snítily. Dohromady byly uskutečněny tři průzkumné sondy na parcelách p. p. č. 505/1, 43/1 a 267. V prvních dvou případech byla akce vyvolána výkopem pro rozvody STE 1 kW pro nové rodinné domy. Na prvním uvedeném pozemku bylo objeveno šest sídlištních objektů, ve kterých byly nalezeny zlomky středověké a novověké keramiky, mazanice, uhlíky a rovněž zvířecí kosti. Druhý pozemek ukrýval sídlištní objekt se zlomky středověké keramiky. Na poslední z uvedených tří pozemků byla zahájena sonda v podobě vertikálního řezu, díky němuž byly rozkryty čtyři sídlištní objekty. Tyto objekty vydaly materiál jako zlomky keramiky, zlomky kachlí, cihlu, stříbrnou minci, železné zlomky nástrojů, strusku, uhlíky a zvířecí kosti. Datace objektů byla určena do doby středověku a novověku.⁴⁷

Rok 2002 přinesl pod vedením Jana Špačka příležitost k provedení tří průzkumných sond. Díky výkopům pro stavbu rodinného domu se na parcele p. p. č. 97/4 podařilo odhalit tři sídlištní areály, které byly prostřednictvím nalezeného materiálu přiřazeny k různým obdobím. První sídlištní areál byl podle nalezených keramických zlomků zařazen do období

⁴⁴ J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2000*, s. 412.

⁴⁵ Tamtéž, s. 413.

⁴⁶ Jaroslav ŠPAČEK, *Archeologické výzkumy Městského muzea v roce 2000*, Středočeský vlastivědný sborník 19, 2001, s. 114.

⁴⁷ Jaroslav ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2004, 2007*, s. 276.

eneolitu. Starší doba bronzová byla rozpoznána u druhého sídlištního areálu, který vydal nález v podobě keramických zlomků a mazanice. V posledním třetím středověkém areálu byly nalezeny zlomky keramiky a blíže nespecifikované železné předměty. Na parcele p. p. č. 43/1 byl budován výkop pro kanalizaci. Před zahájením stavby bylo umožněno Muzeu v Čelákovících v místě výkopu učinit průzkumnou sondu prostřednictvím vertikálního řezu. Dohromady byly objeveny tři sídlištní objekty, v nichž se ukrývaly středověké keramické zlomky, mazanice, zlomek podkovy, sklo, uhlíky, zvířecí kosti a také část stavebního materiálu zastoupený maltou. Poslední průzkumná sonda byla provedena na parcele p. p. č. 112. Vertikální řez byl vykonán na místě výstavby ohradní zdi před školou. Nalezen zde byl sídlištní objekt se středověkými zlomky keramiky.⁴⁸

V roce 2002 vedoucí výzkumu Mgr. Andrea Němcová z Muzea v Brandýse nad Labem realizovala rovněž plošný odkryv při stavbě logistického objektu a nové prodejny Lidl v průmyslové zóně nacházející se na jižním okraji městyse Zápy. Dohromady bylo nalezeno velké množství nálezů, které byly zajištěny. Šlo o keramiku, kamenné štípané industrie nebo zvířecí kosti. Tyto nálezy náležely svým stářím od období pravěku až po novověk, a to například ke kultuře s lineární keramikou, do jordanovské kultury, únětické kultury nebo do zemědělského pravěku.⁴⁹

Rok 2003 poskytl příležitost ke třem sondám a jednomu orientačnímu zjištění. Všechny tyto akce byly opět jako v předchozích letech vedeny Jaroslavem Špačkem. První sonda byla provedena na parcele p. p. č. 97/3, na které měla být zahájena stavba nových rodinných domů. Byl zde objeven sídlištní areál z mladší doby bronzové, ve kterém byly nalezeny zlomky keramiky, mazanice a zvířecích kostí. Z období vrcholného středověku byla zahloubená chata, jež byla součástí sídlištního areálu. Poslední sídlištní objekt nalezený na této parcele vydal zlomky keramiky z doby novověké. K orientačnímu zjištění prostřednictvím povrchového sběru bylo přistoupeno na parcele p. p. č. 123/1, 6 kvůli stavbě garáže. Při povrchovém sběru byly objeveny zlomky novověké keramiky. Výkop pro plynovou přípojku k novým rodinným domům na parcele p. p. č. 97/3 zapříčinil objevení dvou sídlištních objektů se zlomky středověké keramiky a zvířecích kostí. Dále byl nalezen příkop, který obsahoval zlomky středověké keramiky, mazanice, malakofaunu a také možná kamenný brousek. Z důvodu stavby rodinného domu na parcele p. p. č. 377/4 byl objeven sídlištní areál, na jehož rozkryté ploše ležely dva sídlištní objekty. Mezi materiály vydanými těmito objekty patřily zlomky

⁴⁸ J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ*, Výzkumy v Čechách 2004, s. 277.

⁴⁹ Andrea NĚMCOVÁ, *Zápy, okr. Praha-východ*, Výzkumy v Čechách 2007, 2010, s. 343.

keramiky z kultury s lineární keramikou, závaží, zvířecí kosti, štípaná industrie, zlomky blíže nespecifikovatelných nástrojů, malakofaunu nebo kamenný brousek.⁵⁰

Pracovníci Muzea v Čelákovcích v roce 2004 byli přítomni jen u dvou průzkumných sond. Také tyto dvě akce byly vedeny Jaroslavem Špačkem a zapsány Pavlem Snítilym. V blíže neurčitém neolitickém sídlištním areálu s odhalenými dvěma sídlištními objekty byly nalezeny pouze zlomky keramiky. Z období vrcholného středověku byl jiný sídlištní objekt, ve kterém se ukrývaly nálezy jako keramické zlomky a podrobněji neurčený železný předmět. Při jihozápadním nároží místního hřbitova v Zápech mající p. p. č. 974 byla uskutečněna zjišťovací sonda, neboť se v těchto místech měl nalézat hrob německého vojáka, který byl zastřelen v květnu 1945. V zájmovém území nebyly zjištěny žádné zásahy, takže orientační zjištění dopadlo negativně.⁵¹

V roce 2005 vedl Jaroslav Špaček jednu průzkumnou sondu na parcele p. p. č. 779 vyvolanou stavbou rodinného domu. Byly zde zjištěny dva sídlištní objekty a jedna kůlová jamka. Všechny objekty byly díky nalezeným zlomkům keramiky přiřazeny k věteřovské kultuře. Jiným objeveným materiálem byla mazanice, zvířecí kosti, uhlíky, zlomek štípané industrie nebo zlomek keramického přeslenu. Dále byl v roce 2005 proveden povrchový sběr, jehož vedením byl pověřen Jaroslav Špaček. Povrchový sběr byl podnícen orbou na poli s p. p. č. 59 ležící blízko trati U Křížku. Při sběru byly objeveny zlomky keramiky patřící ke štítarské kultuře a k vrcholnému středověku. Poslední akce, která byla vykonána archeologickým oddělením Muzea v Čelákovcích, byl plošný odkryv před výstavbou komunikace na parcele p. p. č. 389/1. Vedoucím výzkumu byl určen Jaroslav Špaček. V zájmovém prostoru byly objeveny doklady náležející třem obdobím. V prvním případě byl odhalen sídlištní objekt s nálezy zlomků keramiky náležejících kultuře nálevkovitých pohárů a keramickým přeslenem, mazanice, zvířecí kosti nebo zlomky škeblí. Druhý odhalený sídlištní objekt a kůlová jamka byly dle nalezených zlomků přiřazeny k eneolitu. V kůlové jamce z období zemědělského pravěku byly objeveny zlomky keramiky.⁵²

Během roku 2006 byla provedena Muzeem v Čelákovcích na území městyse Zápy pouze jedna výzkumná akce. Vedením byl pověřen Jaroslav Špaček. Výkop pro kanalizační přípojku na parcele p. p. č. 247 rozkryl dohromady tři sídlištní objekty. Byly nalezeny zlomky

⁵⁰ J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2004*, s. 277–278.

⁵¹ Tamtéž, s. 278; J. ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2009, 2012*, s. 334.

⁵² Jaroslav ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2005, 2008*, s. 310–311.

keramiky kultury knovízské, vrcholného středověku a novověké.⁵³ V roce 2007 proběhla rovněž jedna akce pod vedením Pavla Snítílého, která byla vyvolána stavbou rodinného domu. Při této výzkumné akci byly odhaleny dva novověké sídlištní objekty, které vydaly nálezy v podobě zlomků novověké keramiky, sklo, zlomek železného artefaktu a mince s datací 1773.⁵⁴

Rok 2008 poskytl příležitost k plošnému odkryvu na parcele p. p. č. 240. Vedoucím této akce byl pověřen Pavel Snítílý. Důvodem k plošnému odkryvu byla výstavba parkovací plochy pro skladový areál a vybudování inženýrských sítí. Na zájmovém území byly zaznamenány stopy po osídlení kultury s lineární keramikou, které se projeví nalezením sídlištního objektu s keramickými zlomky nádob. Dále zde byl objeven sídlištní objekt z doby zemědělského pravěku, který poskytl zlomky keramických nádob, zvířecí kosti a strusku. K ranému středověku byly přiřazeny zlomky keramiky, mazanice, zvířecí kosti, skořápka, kamenný brousek a štípaná industrie. Byly objeveny dva objekty, z nichž jeden byl sídlištním objektem a druhý byl identifikován jako možný sklípek.⁵⁵

Mgr. Lukáš Baloun z Ústavu archeologické památkové péče provedl v roce 2009 vizuální geodetický průzkum před výstavbou cyklostezky vinoucí se ze Záp do Brandýsa nad Labem. Průzkum se týkal parcel s p. p. č. 673/1, 695/1, 695/2, 703/5, 705/2, 708 a 718. Tato akce však měla zcela negativní zjištění.⁵⁶ Ve stejném roce bylo přistoupeno k plošnému odkryvu na parcele p. p. č. 779/9, na které se chystala výstavba komunikace a inženýrských sítí pro jedenáct rodinných domů. Jako vedoucí této výzkumné akce byl pověřen Pavel Snítílý. Během odkryvu se podařilo nalézt doklady osídlení ze čtyř období, přičemž jmenovitě zde byly zastoupeny nálezy z kultury nálevkovitých pohárů, štítarské kultury, doby halštatské a doby laténské. Nejvíce objektů patřilo kultuře štítarské. Nejzajímavějším nalezeným materiálem patřícím k této kultuře bylo keramické závaží, kamenné drtidlo a kostěné nástroje. V sídlištním objektu kultury nálevkovitých pohárů bylo objeveno přibližně 65 kg mazanice. Sídlištní objekt z doby halštatské vydal kromě zlomků nádob keramiky, mazanice, zvířecích kostí také i bronzové jehlice.⁵⁷

Od roku 2009 do roku 2010 provedlo Městské muzeum v Čelákovících pod vedením Mgr. Pavla Snítílého několik průzkumných sond, které se uplatnily při stavbě nových rodinných

⁵³ Jaroslav ŠPAČEK, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2006, 2009*, s. 230.

⁵⁴ Pavel SNÍTILÝ, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2007, 2010*, s. 343.

⁵⁵ Pavel SNÍTILÝ, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2008, 2011*, s. 395.

⁵⁶ Lukáš BALOUN, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2009, 2012*, s. 675.

⁵⁷ Pavel SNÍTILÝ, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2009, 2012*, s. 334.

domů v Zápech. Tyto sondy byly uskutečněny na parcelách p. p. č. 97/5, 180/4 a 779/9. Během provádění sond byly nalezeny zlomky keramiky a nádob, kamenné drtidlo, struska, mazanice nebo kamenné nástroje pocházející z eneolitického období nebo z doby štítarské kultury.⁵⁸

V roce 2009 byl Mgr. Andreou Němcovou z Muzea v Brandýse nad Labem zdokumentován povrchový nález, při kterém byl odhalen zlomek blíže nespecifikovatelného bronzového předmětu. Předmět našel pan Jindřich Krejčí v předchozím roce na poli u silnice vedoucí ze Záp do Brandýsa nad Labem. Ve stejném roce provedl Ústav archeologické památkové péče středních Čech vizuálně geodetický průzkum na parcelách určených pro výstavbu cyklostezky, která by směřovala ze Záp do Brandýsa nad Labem. Průzkum pod vedením Mgr. Lukáše Balouna byl však negativní, a tudíž nepřinesl žádná nová zjištění.⁵⁹

⁵⁸ P. SNÍTILÝ, *Zápy, okr. Praha-východ*, Výzkumy v Čechách 2009, s. 334–335.

⁵⁹ Andrea NĚMCOVÁ, *Zápy, okr. Praha-východ*, Výzkumy v Čechách 2009, 2012, s. 334.

3 POPIS NÁLEZOVÉ SITUACE NA K. Ú. ZÁPY

Důvody záchranného archeologického výzkumu na k. ú. Zápy

Hlavním podnětem k zahájení záchranného archeologického výzkumu (dále jen ZAV) byla výstavba rodinného domu a přilehlé příjezdové komunikace, přičemž celá tato akce byla iniciována soukromou osobou. Zadavatel stavby byl stavebník Josef Benda, po kterém nese celý výzkum pojmenování. ZAV se ujali výlučně zaměstnanci Oddělení záchranných výzkumů Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. Jako vedoucí výzkumu byl určen Mgr. Jan Unger. Na výzkumu se také podílela Mgr. Michaela Mácalová, která následně vypracovala společně s Mgr. Janem Ungerem nálezovou zprávu: „*Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda*“⁶⁰ a půlstránkovou shrnující zprávu nesoucí název: „*Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*“.⁶¹ Tato výzkumná akce byla zapsána pod č. j. 34007/2013. Vypracovaná nálezová zpráva je řádně uložena v archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.⁶²

Popis průběhu výzkumu – první etapa

Veškeré terénní práce na ZAV týkající se obou parcel byly z důvodu závislosti na průběhu zemních prací rozděleny do dvou samostatných etap. V měsíci dubnu roku 2013 byla zahájena první etapa výzkumu v prostoru nastávající příjezdové komunikace k rodinnému domu. Tato výzkumná plocha náležela parcele s p. p. č. 773/7. Zkoumaná plocha výzkumu byla vymezena při SZ okraji katastru městyse Zápy. Práce na skrývce podloží byla zrealizována zcela běžným postupem, za použití těžké techniky, a to konkrétně bagru. Výzkum byl započat na již skryté ploše komunikace, přičemž z důvodu zachování reliktu kulturního souvrství na severně položené části plochy komunikace nebyla provedena skrývka až úplně na podloží. Toto kulturní souvrství bylo utvořené z pevných písčitých a tmavě šedohnědých hlín, jež byly ručně odebrány. Nebyly zde však doloženy žádné známky po nemovitých objektech. Na hranici této kulturní vrstvy a podloží byly odhaleny zahloubené objekty, které přesněji dostaly čísla 17, 18, 20, 21 a 22. V těchto objektech byly nalezeny

⁶⁰ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 4, 7.

⁶¹ Michaela MÁCALOVÁ – Jiří UNGER, *Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*, Archiv Archeologického ústavu AVČR v Praze, 2014, s. 1.

⁶² M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 4, 7.

keramické střepy patřící ke kultuře s lineární keramikou, pozdní doby hradištní a taktěž obecně zemědělskému pravěku.⁶³

V zahloubených sídlištních objektech (objekty č. 1, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 20, 21 a 22), u kterých však v nálezové zprávě nebyla určena datace. V těchto objektech byly objeveny pozůstatky dřevěných konstrukcí. Dochovaly se jen v podobě negativů kůlových a sloupcových jam, avšak jejich půdorysy nebyly zcela zřetelné. Tyto objekty nevykazovaly ani žádné struktury prokazující nadzemní stavby. Zachované žlábků by však na rozdíl od zahloubených objektů mohly na tyto stavby poukazovat. Dvojice žlábků č. 4 a 13 byly směřovány S–SZ a J–JV od komunikace a byly od sebe vzdáleny přibližně 10 metrů. Dle autorů nálezové zprávy orientace žlábků a keramické zlomky z objektu č. 4 ukazují na knovízskou kulturu. Právě žlábků by pravděpodobně měly patřit původně k domu sloupkové konstrukce a jsou pozůstatky jeho stěn. Po vnitřní nosné konstrukci zůstaly relikty, které jsou představovány objekty č. 6, 7, 8, 9, 10, 11 a 12. Zástupce deseti hlubších objektů lze interpretovat jako zásobní, stavební, odpadní nebo jinak neurčité jámy taktěž z dob knovízské kultury. Zbývající hlubší objekty, které lze obdobně zařadit, se přiřazují do období mladší doby kamenné a ke kultuře s lineární keramikou. Na ploše příjezdové komunikace byly objeveny i tři žárové hroby (objekty č. 3, 14 a 15) orientované směrem S–J.⁶⁴

Popis průběhu výzkumu – druhá etapa

Ve druhé etapě ZAV byly terénní práce spojeny parcelou s p. p. č. 773/3, kde byla prozkoumána plocha pod budoucím rodinným domem a sousedícím bazénem.⁶⁵ Nejprve byla výzkumná plocha skryta pomocí bagru a poté byly všechny zahloubené objekty začištěny. Následně byla již skrytá plocha rozdělena na jednotlivé segmenty podle naměřené velikosti. Tento postup byl zvolen kvůli poznání synchronních a diachronních vazeb jednotlivých částí objektů a k nim příslušně náležejícím movitých nálezů. Z důvodu šetrného vybírání výplní objektů bylo použito spíše menšího náčiní, které je pro obdobnou potřebu vhodnější. V první řadě byly výplně rozebírány systémem mechanických vrstev o síle 10 nebo 20 cm. Na očištěných profilech objektů byly záhy rozpoznány přirozené vrstvy a nato se přistoupilo k zavedenému rozebírání ostatních částí objektů po jednotlivých stratigrafických

⁶³ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 5.

⁶⁴ Tamtéž, s. 5.

⁶⁵ Tamtéž, s. 5.

jednotkách.⁶⁶ Dále obdobně jako při první etapě výzkumu každý objekt obdržel vlastní základní číslo, jež je lomeno číslem negativu, což přispívalo k nadcházejícímu podrobnějšímu prostorovému zachycení a rovněž k popisu morfologie zahloubených objektů. Značení všech vrstev bylo uskutečněno číselnou řadou přesně začínající od SJ 100 reprezentující sprašové podloží. Při výzkumu byl všechen nalezený materiál roztríděn podle jednotlivých segmentů a vrstev. Dle tohoto rozdělení byl materiál zařazen do příslušných očíslovaných papírových sáčků. Během tohoto ZAV byla pořízena kresebná a fotografická dokumentace. Zároveň byly využity i další dokumentační metody jako 2D nebo 3D fotogrammetrie. Za účelem nepoškození žárových hrobů byl použit postup, při kterém se vyzvedání uskutečnilo prostřednictvím fólií. V tomto případě byly jak keramické, tak i jamkové žárové hroby vyzvedány celé in situ. Ze dna více hlubokých objektů byly k případné pozdější analýze rostlinných makro zbytků odebrány vzorky, které byly ošetřeny metodou flotace. O nalezené kovové předměty se posléze postaralo restaurátorské oddělení Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Holešovičkách. Keramické nádoby byly odborníky nejdříve sestaveny a poté slepeny.⁶⁷

Dohromady bylo na této parcele zjištěno 26 objektů, přičemž i zde byla valná převaha neolitických sídlištních objektů, ale sedm objektů patřilo také hrobům žárovým z doby halštatské. Neolitické sídlištní objekty se projeví v podobě několika značně hlubokých jam, jež by mohly být pozůstatky hliníků, žlábků, sídlištní jámy a kúlové jamky.⁶⁸ Jako v případě první etapy výzkumu i na pozemku budoucího rodinného domu byly odkryty zahloubené sídlištní objekty s přidělenými čísly 33, 38, 39, 46 a 47. Tyto objekty byly nalezeny v totožné podobě a vykazovaly stejné rysy jako zahloubené sídlištní objekty z první etapy. Také na této ploše byla objevena dvojice žlábků orientovaných SZ–JV, nicméně zde nebyl objeven žádný materiál, který by dopomohl k datování. Autoři nálezové zprávy dodávají, že žlábků byly velice mělké, a proto lze o jejich funkci pouze spekulovat.⁶⁹

Významným zástupcem zahloubených objektů byl díky své velikosti objekt č. 24, v jehož prostoru byly objeveny dvě na sebe kolmé, úzké a hrotité jámy. První jáma byla orientovaná SZ–JV a druhá Z–V. Tyto jámy se vyznačovaly hloubkou jeden metr a půl ode dna objektu.

⁶⁶ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 8.

⁶⁷ Tamtéž, s. 5; M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*, s. 1.

⁶⁸ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*, s. 1; M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 4.

⁶⁹ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)*, s. 1. 9–10.

Není nikterak jisté, k jakému účelu tyto jámy sloužily. Autoři nálezové zprávy připomínají, že takovýmto objektům se říká tzv. Schlitzgrabchen. Významová interpretace se tak může vykládat jako pozůstatek po loveckých či kožedělných jamách, anebo pozůstatek po rituálních praktikách. V blízkosti tohoto objektu byly nalezeny části lidské lebky, což by bezesporu mohlo souviset právě s posledně jmenovanou interpretací. Obdobný nález byl učiněn i v objektu č. 34 v podobě stehenní kosti a kůstky prstní.⁷⁰

V rámci celého ZAV se mezi nejvýznačnější objev řadí odkrytí sedmi žárových hrobů bylanské kultury na pozemku budoucího rodinného domu. Společně se třemi hroby, ze zkoumané plochy příjezdové komunikace, tak bylo nalezeno deset hrobů.⁷¹ Všechny hroby byly vyrovnány do nepravidelných řad, přičemž byly orientovány směrem S–J. Žárové hroby dostaly orientační čísla 3, 14, 15, 23, 25, 27, 31, 40, 43 a 48.⁷² Hrobové jámy disponují okrouhlými nebo oválnými půdorysy, jejichž průměr se pohybuje od 30 do 100 cm.⁷³

⁷⁰ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 11.

⁷¹ V nálezové zprávě je nesprávně uveden počet hrobů devět. Z textu na str. 9, obrázku č. 13 na str. 10 a popisu objektů na str. 11–22 je zřejmé, že bylanských hrobů bylo nalezeno 10.

⁷² V nálezové zprávě je nesprávně na s. 9 uveden objekt č. 42, se kterým je objekt č. 48 v superpozici. V přiloženém obrázku již je jako hrob označen správně objekt č. 48, který je správně označen i v popisu objektů.

⁷³ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 9.

4 METODA ZPRACOVÁNÍ

Tato kapitola se v několika následujících odstavcích dotýká problematiky uspořádání popisu katalogu jednotlivých objektů a nálezů, které byly objeveny v rámci žárového pohřebiště v městyse Zápy. Pozornosti neujde ani rozbor metody vyhodnocující příslušnou keramiku. Nejdříve je však tato kapitola věnována způsobu zpracování této bakalářské práce.

Pro vytvoření katalogu objektů a nálezů byla jako nejvhodnější zvolena forma jednoznačné slovní deskripce. Struktura samotného katalogu je založena na postupném popisu všech deseti žárových hrobů a nálezů, které byly v těchto objektech učiněny a dle archeologických kontextů označených příslušným identifikačním číslem. Tato kapitola je rozdělena do deseti podkapitol, kde jsou hroby označeny čísly 1–10 a k nim jsou přiřazena čísla nálezů. Vždy na začátku popisu archeologických kontextů je odstavec věnován popisu objektů. Dále je pak odstavec věnován popisu výplní objektů a v neposlední řadě zde nechybí ani popis jednotlivých nálezů. K vypracování katalogu, zvláště pak k popisu objektů, mi byla velmi nápomocná příloha, která je součástí nálezové zprávy, a rovněž i pořízená fotografická dokumentace objektů. Tento podpůrný materiál mi byl poskytnut Mgr. Michaelou Mácalovou.⁷⁴

Na počátku deskripce vykopaných objektů je uvedeno jejich umístění a orientace. Orientace hrobu bude stanovena obdobně, jako to učinil PhDr. Drahomír Koutecký u hrobu č. 39 v Polákách, to znamená, že jeho orientace bude stanovena dle delší osy hrobové jamky. V případě hrobu v Polákách se jedná spíše o výjimečný případ, jelikož většina publikovaných popelnicových a jamkových hrobů je při popisu zjednodušena a bez uvedení jejich orientace.⁷⁵

Základem popisu je zjištění o příslušném tvaru, jenž je udáván u vrchní hrany objektu. Nejsou zde opomenuty ani rozměry půdorysu objektu. Všechny objekty mají uvedenou maximální hloubku. Hloubka minimální je zmíněna pouze u objektů, u kterých ji bylo možné rozpoznat. Rovněž byly sledovány i obě stěny objektů a jejich přechod ke dnu, jehož charakteristika v popisu také nechybí. U hrobů nacházejících se v superpozici, u kterých proběhl celoplošný odkryv, byly hrobové jámy v podstatě nečitelné, a to z důvodu zapuštění hrobových jam do starších sídlištních objektů.⁷⁶ V těchto případech jsou uvedeny alespoň maximální rozměry

⁷⁴ Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Michaelé Mácalové za poskytnutí nálezové zprávy.

⁷⁵ Drahomír KOUTECKÝ – Zdeněk SMRŽ, *Pohřebiště bylské kultury v Polákách, okr. Chomutov, I. díl, Památky archeologické LXXXII*, 1991, s. 202.

⁷⁶ Informace od Mgr. Jiřího Ungera.

pohřební nádoby. Za popisem jednotlivých objektů je uvedeno rozdělení objektů při výkopu a následně nalezené vrstvy, označené dle stratigrafických jednotek. Za tímto popisem jsou stručně vyjmenované nálezy, které jsou dále detailněji popsány.

Následuje popis vrstev každého výkopu, které jsou rozděleny dle stratigrafických jednotek. Každá příslušná vrstva obsahuje složení, barvu a samozřejmě i konzistenci. Na konci popisu každé vrstvy jsou uvedeny nalezené příměsi.

Popis nalezených předmětů je uspořádán v každé vrstvě podle stratigrafických jednotek, dále dle hloubky v centimetrech a dle sektorů. Pokud jsou předměty uloženy v sáčcích, jsou uvedena jejich čísla. Následně je postupně představen keramický a kovový materiál nacházející se v dané vrstvě, který však není příliš rozsáhlý. Dalo by se říci, že je spíše chudší povahy. Z tohoto důvodu tento materiál nenabízí tak příliš rozličnou škálu druhů a tvarů keramiky nebo hrobové výbavy.

U drobných keramických zlomků byl popis zjednodušen pouze na jejich počet a váhu. U větších fragmentů bylo sledováno, k jaké části nádoby náleží, tedy jestli jde o dno, okraj nebo výduť. Důležité bylo také určit, o jaký typ nádoby se jednalo, a to bylo provedeno u fragmentů, které výrazně reprezentovaly nějaký typ nádoby. Určení typů nádob bylo provedeno na základě 12 základních typů bylanských nádob sestavených PhDr. Drahomírem Kouteckým.⁷⁷ Dále je zde uvedeno, jakým způsobem byl daný keramický střep vyroben. U keramických zlomků byla dále identifikována barva a také vnitřní povrch, který byl buď hrubší, nebo hladký. Na těchto keramických zlomcích nebyla však dochována žádná výzdoba. V neposlední řadě nebyly opomenuty ani příměsi materiálu, ze kterého byla keramika vyrobena. Popis završují rozměry střepů, které jsou zaznamenány v centimetrech, přičemž vždy první číselný ukazatel odkazuje na délku a druhý na šířku. Ke každému zdokumentovanému střepu náleží příslušný obrázek umístěný v obrazové příloze.

U nalezených fragmentů nádob bylo postupováno obdobně jako v případě samostatných fragmentů uvedených výše. Nejprve byl uveden počet nalezených fragmentů, ze kterých byla nádoba složena a jejich váha. Poté bylo určeno, jaký typ nádoby přísluší k danému nálezu. Při určování typů nádob se vycházelo z 12 základních typů bylanských nádob sestavených PhDr. Drahomírem Kouteckým.⁷⁸ Po tomto určení byly zaznamenány rozměry nádoby, přičemž první byla zaznamenána výška nádoby a poté šířka maximální výduti. Analogicky

⁷⁷ Natalie VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, Praha 2008, s. 49–50.

⁷⁸ Tamtéž, s. 49–50.

s keramickými fragmenty následovalo zanesení způsobu techniky výroby nádoby, barvy, úprava vnitřního povrchu nádoby, výzdoby a také složení keramického těsta. U jedné nádoby, širší amforovitě mísy z objektu č. 40, byly rozpoznány i zbytky černého malování.

Popis kovových předmětů se odvíjel podobně jako popis nádob. Popis byl započat identifikací předmětu a kovu, z jakého byl daný předmět zhotoven. Pokud se předmět skládal z více fragmentů, tak bylo popsáno jejich vzájemné umístění. Dále zde byly zaznamenány rozměry odlišné dle typu předmětu, a to v první řadě délka, poté šířka a případně také průměr předmětu. Dále byla zaznamenána váha předmětu. Následoval popis výzdoby a detailů o tvaru předmětu. Nakonec byly zařazeny informace o barvě předmětu a další podrobnosti, které byly patrné až po rekonstrukci předmětu v restaurátorské dílně. I u těchto nálezů je připojený odkaz na obrázek v obrazové příloze.

Obdobně jako u malých fragmentů keramiky je zjednodušen i popis ostatních drobných nálezů, které zahrnují zvířecí i lidské kosti, uhlíky, kamínky a mazanici.

Kresebná obrazová příloha nádob a kovových předmětů byla vypracována na základě kreseb v článcích PhDr. Drahomíra Kouteckého nacházejících se v jednotlivých dílech periodika „*Archeologie ve středních Čechách*“.

5 KATALOG ARCHEOLOGICKÝCH SITUACÍ A NÁLEZŮ

Popis deseti bylanských žárových hrobů a příslušných nálezů

Hrob 1 (nález č. 3)

Tento žárový jamkový hrob, orientovaný V–Z směrem dle delší osy, se nacházel při JZ hraně skryté plochy příjezdové komunikace. Půdorys horní hrany hrobové jamky měl nepravidelně oválný tvar. Disponoval rozměry 54 × 38 cm, přičemž maximální hloubka hrobové jamky byla 20 cm a minimální 12 cm. Dno mělo nepříliš rovný povrch a při straně bylo více zahloubené. Obě stěny se ke dnu skláněly spíše pozvolna, povrch měly pravidelný a tvar konvexní. Hrobová jamka byla před vybráním rozdělena na dvě poloviny prostřednictvím pomocné osy SZ–JV mezi body A a B. Nejprve byla zcela odkryta jižní polovina objektu a poté i polovina severní. Dohromady byla výplň objektu tvořena vrstvami 101 a 102 (Obr. I-1).

Popis vrstev (podle stratigrafických jednotek):

101 – středně ulehlá, tmavá, hnědočerná, prachovitá hlína s četně spálenými lidskými kůstkami

102 – středně ulehlý, světlý, žlutošedý jíl

Nálezy:

SJ 101, (hloubka 0–20 cm), sektor: střed

1. Masivnější železný kroužek nepravidelného kruhového tvaru. Zřetelně je viditelné místo spojnice, kde se kroužek nepatrně zužuje. Rozměry jsou 30 × 21 mm a váha 13 g. Při nalezení byl železný kroužek po celém obvodu silně zasažen nánosy koroze. Barva odpovídala tmavě hnědé. Po zásahu restaurátorů kroužek stále vykazuje na svém povrchu mírnou korozi, která se projevuje slabšími nerovnoměrnými nánosy hliníku. Barva po tomto zásahu není jednolitá, je hnědá až velmi tmavě hnědá (Obr. I-11).

SJ 101, (hloubka 0–20 cm), sektor: SZ 1/4

1. železná zápona o délce 5,1 cm, šířce 2,55 cm a tloušťce 0,45 cm. Váha tohoto předmětu je 22 g. Při nálezů byla zápona silně znečištěna zeminou a dalšími korozními předměty v takové

míře, že její vnitřní tvar nebyl vůbec čitelný. Barva odpovídala tmavě hnědé a místy oranžové barvě. Po ošetření předmětu byl odkryt vnitřní tvar zápony a i háček zápony se stal čitelným. Po ošetření má zápona antracitovou barvu. (Obr. I-12).

SJ 101, (hloubka 0–20 cm), sektor: J 1/2, sáček č. 14

1. Dohromady 30 kusů velmi tenkostěnných keramických zlomků vážících 75 g.

SJ 101, (hloubka 0–20 cm), sektor: S 1/2, sáček č. 22

1. Sáček reprezentuje nález 6 uhlíků vážících 30 g.
2. Celkem 4 drobné keramické fragmenty o celkové hmotnosti 15 g.
3. Lidské kosti o hmotnosti 146 g v počtu 5 ks.

SJ 101, (hloubka 0–30 cm), sektor: šuplík, sáček č. 32

1. V sáčku se nacházejí uložené fragmenty spálených lidských kostí, jejichž počet činí 26 kusů o celkové váze 41 g.
2. Nalezeny 4 drobné keramické fragmenty o váze 83 g.

Hrob 2 (nález č. 14)

Popelnicový hrob byl součástí objektu č. 13, který byl určen jako žlábek domu sloupové konstrukce knovízské kultury.⁷⁹ Tento hrob se nacházel na JZ straně skryté plochy žlábků. Odkryv se tak uskutečnil v rámci odkryvu celého objektu č. 13, jenž byl rozdělen do dvanácti segmentů označených SG A- SG L. Popelnicový hrob zasahoval do segmentů SG K a SG L, přičemž větší část popelnice náležela k segmentu SG K. Orientace nalezené popelnice byla SZ–JV. Půdorys popelnicového hrobu byl pravidelně oválný o rozměrech 34 × 29 cm a v hloubce přibližně 20 cm. Vyplň segmentů SG K a SG L byla tvořena vrstvami 101 a 102. Popelnice se nacházela ve vrstvě 102 (Obr. I-2).

Popis vrstev:

102 – silně ulehlá, tmavá, šedočerná, jílovitá hlína, nahodile drobků podloží

⁷⁹ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 7.

Nálezy:

SJ 102, (hloubka 0–20 cm)

1. Nádoba byla sestavena ze 41 ks nalezených fragmentů, které váží 1 280 g. Nádobou je terina, která patří mezi základní typy nádob bylanské kultury. Terinou se rozumí nádoba, u které horizontální rozměr převažuje nad vertikálním rozměrem. Výška této mísy je 16 cm a maximální průměr 21 cm. Nalezená nádoba je silnostěnná. Vnější i vnitřní povrch nádoby je hladký. Na vnitřní straně nádoby jsou vidět možné zbytky tuhování. V materiálu nádoby je zřetelná příměs slídy (Obr. I-13).

SJ 102, (podorniční vrstva – povrch), sáčky 29 a 33

1. Ve výplni nádoby bylo nalezeno 8 kusů zlomků keramiky o váze 73 g.
2. Mnoho úlomků silně spálených lidských kostí o váze 172 g.
3. Dále bylo nalezeno 10 kusů keramiky tvořících spodní část nádoby o váze 52 g.

Hrob 3 (nález č. 15)

Hrobová jamka se nacházela při JZ hraně skryté plochy komunikace, přesněji uprostřed této hrany. Orientace hrobové jamky byla SZ–JV. Půdorys horní hrany hrobové jamky byl nepravidelně oválný. Rozměry činily 80 × 32 cm o maximální hloubce 16 cm a minimální 12 cm. Dno vykazovalo také nepravidelně oválný tvar a jeho povrch byl nerovný. JV strana přímo přiléhala ke dnu, povrch stěny byl pravidelný. Naproti tomu SZ orientovaný zlom stěny pozvolna přecházel ke dnu, povrch byl pravidelný a vykazoval lehce konvexní tvar. Před vybráním výplně byl objekt pomocnou osou rozdělen na dvě poloviny. Výplň hrobové jamky tvořila vrstva 101 a 102. Veškeré nálezy se nacházely v první zmiňované vrstvě (Obr. I-3).

Popis vrstev:

101 – středně ulehlá, tmavá, šedohnědá, prachovitá hlína s nahodilými drobkami podloží

102 – středně ulehlá, tmavá, žlutohnědá, prachovitá hlína, promísená s podloží

Nálezy:

SJ 101, (hloubka 0 – dno cm), sektor: S 1/2, sáček č. 6

1. Bylo nalezeno 7 kusů drobných fragmentů keramiky o váze 33 g. Barva na vnitřní straně fragmentů je červená, na vnější straně černo-červená. Povrch fragmentů je hladší, ne však hladký. V příměsi materiálu je slída.
2. Menší úlomky přepálených lidských kostí o počtu 38 kusů a váze 33 g.

SJ 101, (hloubka 0 – dno cm), sektor: J 1/2, sáček č. 27

1. Nacházelo se zde 5 kusů úlomků kostí o celkové váze 13 g.
2. Nalezen 1 kus keramiky vážící 5 g.

Hrob 4 (nález č. 23)

Hrob se nacházel u SZ hrany skryté plochy rodinného domu. Orientace žárového hrobu byla SZ–JV. Jamka byla nepravidelného oválného půdorysu, který měl rozměry 88 × 81 cm o maximální hloubce 20 cm. Dno bylo nerovné s pravidelnějším povrchem, mírně konvexní. Západně orientovaná strana jamky vykazovala strmější přechod ke dnu, povrch stěny byl pravidelný. Východní zlom plynuleji přecházel ve dno, povrch byl nepravidelný a tvar konkávní. Hrobová jamka byla rozdělena pomocnou osou na dvě poloviny. Výplň objektu se skládala pouze z jedné vrstvy, a to 101 (Obr. I-4).

Popis vrstev:

101 – středně ulehlá, tmavá, černohnědá jílovitá hlína, ojediněle čočky podloží, převážně v severní části objektu bylo rozpoznáno větší množství lidských kůstek

Nálezy:

SJ 101, (hloubka 0 – dno cm), sektor: SZ 1/4 a JV 1/4

V tomto objektu byly nalezeny dva fragmenty bronzového náramku. První delší fragment byl umístěn v severozápadní čtvrtině a druhý o něco kratší fragment byl objeven pro změnu v jihovýchodní čtvrtině objektu. Průměr delšího fragmentu je 0,5 cm a délka jeho kruhového oblouku je 12 cm. Váha fragmentu je 23 g. Druhý fragment bronzového náramku vykazuje stejný průměr o 0,5 cm jako v případě prvního fragmentu, avšak délka kruhového oblouku je pouze 9 cm. Váha tohoto fragmentu činí 18 g. Oba fragmenty jsou skoro po celé své délce

zdobeny plastickými soustřednými kroužky a konce mají pečetítkové zakončení, což je patrné hlavně u prvního delšího fragmentu náramku. Po šetrném ošetření restaurátorů jsou čitelnější detaily zdobené soustřednými kroužky. Po restaurování nese bronzový náramek známky jen mírného zkorodování. Po ošetření má náramek antracitovou barvu doplněnou odstíny tmavě zelené barvy (Obr. I-14).

SJ 101, (hloubka 0 – dno cm), sektor: S 1/2

1. Výplň byla promíšena spálenými lidskými kůstkami o váze 123 g.

Hrob 5 (nález č. 25)

Jamkový hrob byl umístěný při JV hraně výkopu rodinného domu. Orientace jamkového hrobu byla SZ–JV. Horní hrana jamky měla nepravidelně oválný tvar. Objekt disponoval rozměry 115 × 96 cm o maximální hloubce 17 cm. Dno objektu bylo spíše rovné a místy s nepravidelným povrchem. Obě stěny objektu byly šikmé až mírně konvexní. Severně orientovaný zlom stěny byl strmě přilehlý. Jižní strana hrobové jamky se rovněž ke dnu strmě skláněla. Povrch byl i v tomto případě prakticky pravidelný. Objekt byl před vybráním rozdělen na dvě poloviny pomocnou osou mezi body A a B. Obě poloviny byly tvořeny vrstvou 101. Jediným nálezem v rámci obou prozkoumaných polovin byla bronzová jehlice, která se nacházela v jižní polovině jamky, při jihozápadní stěně. Hlavice jehlice směřovala k jihozápadu a dřík k severovýchodu (Obr. I-5).

Popis vrstev:

101 – středně ulehlá, tmavá, černošedá, prachovojílovitá hlína, ojediněle pecky mazanice

Nálezy:

SJ 101, (hloubka 0 – dno cm), sektor: JZ ¼

1. V objektu byla objevena bronzová jehlice s jednoduchou kulovitou hlavicí, která je provrtána menším otvorem. Hlavice jehlice má průměr 1,15 cm a výšku 0,65 cm. Jehlice má délku těla 6,8 cm a průměr 0,4 cm. Jehlice váží 10 g. Tělo jehlice, skládající se z krčku, vlastní jehlice a hrotu, je prohnuté. Krček jehlice je rovný a

hladký, na straně hlavice lehce zesílený. Vlastní jehlice není zcela rovná, ale přibližně ve dvou třetinách své délky je zahnutá. Vlastní jehlice je stejně jako krček hladká. Hrot jehlice je rovný. Po ošetření má jehlice primárně antracitovou barvu doplněnou tmavě zelenou a hnědou (Obr. I-6).

Hrob 6 (nález č. 27)

V severní části skryté plochy rodinného domu, přibližně dva metry severně od středu plochy byl nalezen objekt nepravidelně oválného tvaru. Delší osa hrobové jámy je orientována východ–západ. Půdorys objektu měl rozměry 90 × 75 cm o maximální hloubce 14 cm. Dno bylo šikmé a na severovýchodní straně více skloněné. Obě stěny objektu byly šikmé s velmi ostrým přechodem na dno. Severozápadní stěna byla o něco šikmější a také více zahlobena než stěna jihovýchodní. Obě stěny měly nepravidelný povrch. U tohoto objektu bylo přistoupeno po začištění ploch jamky k jejímu rozdělení na dvě poloviny pomocí osy. Ve výplni byla zastoupena pouze vrstva 102 (Obr. I-6).

Popis vrstev:

102 – středně ulehlá, šedočerná, prachovojílovitá hlína, četně spálené lidské kosti

Nálezy:

SJ 102, (hloubka 0 – dno cm), sektor: střed

1. Téměř uprostřed objektu byla nalezena mísa se zataženým okrajem, která více zasahovala do jižní poloviny. Mísa byla zrekonstruována jen zčásti. Dochovaná mísa je složena z 25 ks fragmentů o celkové váze 380 g. Výška této mísy je 8,5 cm a maximální průměr 20 cm. Mísa byla vyrobena v ruce. Materiál mísy se skládá z hrubozrnné hlíny s příměsí slídy. Vnější povrch mísy je spíše hrubší a má načervenalou barvu místy přerušenu šedo-hnědou barvou. Nenese známky žádné výzdoby (Obr. I-16).

SJ 102, (hloubka 0 – dno cm), sektor: střed, sáček 73

1. Fragment keramiky reprezentující okraj nádoby, pravděpodobně mísy. Vnější i vnitřní povrch fragmentu je hladký. Z vnější strany fragmentu je barva hnědá s pozůstatky tuhování či výzdoby černou barvou. Na vnitřní straně je fragment zbarven do červena a je patrný možný zbytek výzdoby, pravděpodobně tuhování. V příměsi materiálu je vidět slída. Tloušťka fragmentu je 0,5 cm (Obr. I-17).
2. Druhý větší fragment je z výduti nádoby. Povrch fragmentu je na obou stranách hladký. Na vnější straně má fragment hnědou barvu se zbytky tuhování. Barva na vnitřní straně je červená. V materiálu je příměs slídy. Tloušťka fragmentu je 0,5 cm (Obr. I-18).
3. Dále bylo nalezeno 10 kusů kostních úlomků představujících výplň nádoby o celkové váze 24 g.

Hrob 7 (nález č. 31)

Přibližně tři metry severně od jižního rohu skryté plochy rodinného domu se nacházel objekt nepravidelného oválného tvaru. Delší osa objektu je orientována ve směru sever–jih. Rozměr půdorysu objektu byl 86 × 68 cm o maximální hloubce 20 cm. Dno objektu nerovné, vykazující lehce konvexní rysy s nepravidelným povrchem. Stěny objektu byly strmé s ostrým přechodem ke dnu. Obě stěny jsou téměř kolmé s pravidelným povrchem. Objekt byl osou rozdělen na severní a jižní polovinu. Výplň objektu je tvořena pouze vrstvou 123 (Obr. I-7).

Popis vrstev:

123 – středně ulehlá, hnědočerná, prachovojílovitá hlína, ojediněle příměs drobných pecek mazanice a malých kamínků

Nálezy:

SJ 123, (hloubka 0 – dno cm), sektor: JZ/2, sáček 40

1. Bylo objeveno 5 kusů keramických fragmentů o váze 12 g.
2. Byla nalezena škeble.

3. Nalezeno 32 kusů zlomků spálených lidských kostí o váze 134 g.

SJ 123, (hloubka 0 – dno cm), sektor: SV/2, sáček 41

1. Byly nalezeny 4 kusy zlomků keramiky o celkové váze 9,6 g.
4. Také zde bylo 13 kusů spálených lidských kostí o hmotnosti 9 g.
5. Kousek železa velmi nepravidelného tvaru, neurčitého typu. Maximální rozměry jsou $2,6 \times 1,7$ cm a tloušťce 3 mm. Předmět váží 4 g.

Hrob 8 (nález č. 40)

V západní části skryté plochy pro výstavbu domu byl nalezen objekt. Nacházel se v jižní části objektu č. 24. K rozkrytí žárového hrobu došlo současně s tímto objektem. Orientace hrobové jámy byla SZ–JV. Půdorys objektu byl oválný o rozměrech 54×50 cm. Maximální hloubka byla 40 cm. Objekt měl nerovné dno a přímě stěny. Odkryv zeminy se i v tomto případě omezil pouze na plochu bezprostředně obepínající nádobu. Objekt se nacházel ve vrstvě 128 (Obr. I-8).

Popis vrstev:

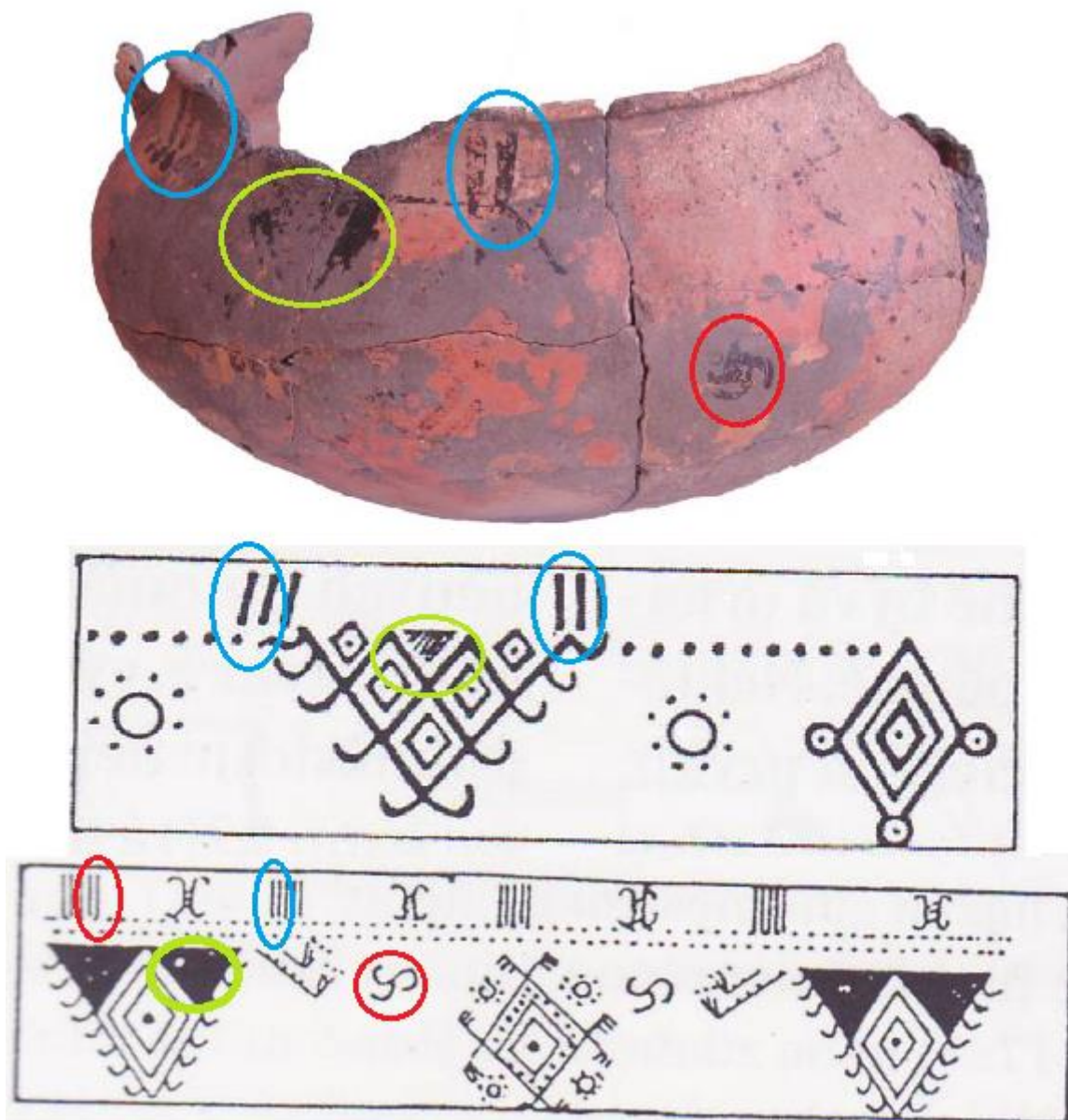
128 – středně ulehlá, tmavě hnědá, prachovojílovitá hlína

Nálezy:

SJ 128, (hloubka 0 – 40 cm), sektor: celek

1. Dále zde byla odkryta bronzová tulej, která má výšku 2,1 cm a průměr 1,2 cm. Celková váha 13 g. Tulej je pokryta soustřednými rytými kruhy a téměř uprostřed je kónicky se rozšiřující část. Předmět prošel ošetřením na restaurátorském oddělení. Aktuálně má předmět barvu v odstínu metalické hnědé doplněné tmavě zelenou. V případě tmavě zelené barvy se však jedná nejspíše o známky oxidace (Obr. I-19).
2. Nádobu byla identifikována jako velká a baňatá amforovitá mísa o výšce 26 cm a maximální výduti 50 cm. Tato široká amfora byla vyrobena v ruce. Vnější povrch amfory je hladší a disponuje načervenalou barvou, která je na některých místech

přerušována šedou barvou. Tato nádoba nese známky po výzdobě uskutečněné černou malbou. Zbytky výzdoby jsou tak patrné u levého hrdla nádoby, v podhrdlí a také na pravé straně amfory, přesněji v její spodní části. Původní malba je značně poškozena, avšak je možné dohledat případné analogie prvků a motivů výzdoby na keramice (Obr. 3). Materiál je z jemně plavené hlíny (Obr. I-20).

Obr. 3. Zápy (okr. Praha – východ), hrob 8, popelnice (*nahoře*). Porovnání prvků a motivů výzdoby na nádobě se vzorem bylanské kultury.

Zdroj: In Natalie VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, Praha 2008, s. 52.

Hrob 9 (nález č. 43)

Tento objekt se nacházel dva metry jižně od středu skryté plochy rodinného domu, v jižní části skryté plochy. Delší osa je orientována ve směru V–Z. Objekt byl oválného půdorysu o rozměrech 65 × 47 cm o maximální hloubce 12 cm. Dno objektu bylo spíše rovné, ke kterému se skláněly příkré stěny objektu. Objekt se nacházel ve vrstvě označené 124 (Obr. I-9).

Popis vrstev:

124 – kyprá, tmavá hnědočerná, prachovojílovitá hlína, nahodile drobné kamínky, četně drobené, spálené lidské kůstky

Nálezy:

SJ 124, (hloubka 0 – 12 cm), sektor: celek

1. V tomto objektu byla nalezena široká amfora o výšce 13,5 cm a šířce maximální výduti 19 cm. Nádobu je sestavena jen z části z 36 ks fragmentů o váze 718 g. Vyrobena byla v ruce. Vnější povrch je spíše hrubší a nenesl žádné stopy po výzdobě. Barva široké amfory je červená. Materiál je z hrubší hlíny (Obr. I-21).

SJ 124, (hloubka 0 – 12 cm), sektor: celek, sáček: 38

1. V nádobě byly nalezeny kousky spálených lidských kostí.
2. Dále zde byly nalezeny kousky keramiky.

Hrob 10 (nález č. 48)

Popelníkový hrob se nacházel v superpozici v objektu č. 42, který byl určen jako sídlištní jáma z období mladší doby bronzové. Hrob se nacházel v severovýchodní čtvrtině objektu č. 24, který se nacházel při jihovýchodní stěně výkopu plochy rodinného domu. Objekt byl oválného půdorysu 36 × 33 cm orientovaného ve směru V–Z. Hloubka objektu byla 20 cm. Stěny objektu byly ploché, dno objektu rovné. Objekt se nacházel ve vrstvě označené 112 (Obr. I-10).

Popis vrstev:

112 – středně ulehlá, tmavá, hnědočerná, prachovojílovitá hlína, nahodile s příměsí drobných kamínků a pecek mazanice čteně drobné, spálené lidské kůstky

Nálezy:

SJ 112, (hloubka 0 – 20 cm), sektor: SV/4 objektu č. 42

1. V tomto objektu byla nalezena popelnice, která se však nedochovala.

SJ 513, (hloubka 0 – 12 cm), sektor: SV/4 objektu č. 42, sáček č. 51

1. V objektu se nacházely zlomky keramiky.
2. Byly nalezeny také kamínky.
3. Byly nalezeny také lidské kosti.
4. Celkově se jednalo o 54 ks o váze 553 g.

6 VYHODNOCENÍ ARCHEOLOGICKÝCH SITUACÍ

Z dosavadních informací je zřejmé, že na dvou skrytých plochách se nacházelo dohromady deset žárových hrobů.⁸⁰ Tři z těchto hrobů byly situovány na komunikaci s p. p. č. 773/7, které měly označení jako objekty č. 3, 14 a 15. Zbylých sedm žárových hrobů, objekty č. 23, 25, 27, 31, 40, 43 a 48, leželo na parcele p. p. č. 773/3, tedy přesněji na ploše určené pro výstavbu budoucího rodinného domu.

Všechny hroby byly datovány do halštatského období a přesněji byly přiřazeny ke kultuře bylanské. Konkrétní fáze bylanské kultury nebo zúžení datace nebylo v náleзовé zprávě provedeno. Objekty č. 3 a 25 byly odkryty částečně, v ostatních případech došlo k odkrytí celého objektu. Všechny hroby jsou žárové a spadají do kombinační skupiny III. Do podkategorie III-1 popelnicové hroby byly zařazeny objekty č. 14, 27, 40, 43 a 48.⁸¹ Popelnice se dle náleзовé zprávy nedochovaly všechny, konkrétně se jedná o popelnici z objektu č. 48. Do kategorie kombinovaných popelnicových a jamkových hrobů byl zařazen pouze objekt č. 23. Zbylé čtyři hroby, kterými jsou objekty č. 3, 15, 25 a 31, byly zařazeny do třetí podkategorie III-3: jamkové hroby. Dva z objektů se nacházely v superpozici s jinými objekty. Konkrétně objekt č. 48 byl v superpozici s objektem č. 42, který byl identifikován jako sídlištní jáma z mladší doby bronzové. Druhým objektem v superpozici byl objekt č. 40, který byl nalezen v superpozici s objektem č. 24. Tím byla sídlištní jáma datovaná do neolitu.

Nepravidelný půdorys měly objekty č. 40 a 25. V případě ostatních objektů se jednalo o oválný půdorys, jehož rozměry kolísají od 30 do 100 cm. Hroby se vyznačují chudou keramickou výbavou a i nalezeným množstvím kovových předmětů. Dochovaly se čtyři keramické nádoby sloužící jako popelnice, z nichž většina patří mezi chronologicky výrazné tvary nádob z období bylanské kultury. Popelnice, které se podařilo zrestaurovat, byly nalezeny v objektech č. 14, 27, 40 a 43.

⁸⁰ V náleзовé zprávě je nesprávně uveden počet hrobů devět. Z textu na str. 9, obrázku č. 13 na str. 10 a popisu objektů na str. 11–22 je zřejmé, že bylanských hrobů bylo nalezeno 10.

⁸¹ V náleзовé zprávě je nesprávně na s. 9 uveden objekt č. 42, se kterým je objekt č. 48 v superpozici. V příloženém obrázku již je jako hrob označen správně objekt č. 48, který je správně označen i v popisu objektů.

7 ROZBOR A DATAČE ŽÁROVÝCH HROBŮ

Pro rozbor nalezených hrobů budou využívány kombinační skupiny hrobů definovaných PhDr. Drahomírem Kouteckým. Ke stanovení datače hrobů bude využito poznatků z jednotlivých typů hrobů a jejich výbavy. Současně bude využita klasifikace nalezeného keramického materiálu k dataci hrobů, případně nalezeného kovového materiálu. U kovových předmětů bude současně proveden samostatný rozbor. Ve všech případech budou hledány analogické hroby, nádoby či kovové předměty pocházející z jiných pohřebišť. Také bude zhodnoceno pohřebiště v Zápech jako celek.

7.1 Pohřební areály

Pro bylanskou kulturu jsou typické kostrové i žárové pohřby. V hrobech bylanské kultury je možné se také setkat se společným pohřbem kostrovým i žárovým v jednom hrobě. Nepřímými důkazy jsou doloženy i hroby s mohylami. Důkazy, ze kterých se existence mohyl odvozuje, je vzájemná poloha hrobů a jejich rozestupy na pohřebišti či obvody hrobů z kamení nebo žlabů. K bylanské kultuře byly přiřazeny tři typy hrobů, které se dále dělí na podskupiny podle hrobové výbavy.⁸²

PhDr. Drahomír Koutecký klasifikoval typy hrobů, které rozdělil do tří základních skupin a ty následně rozdělil do podskupin, ze kterých jsem dále rovněž vycházela. První kritéria pro rozřazení do kombinačních skupin vypracoval PhDr. Koutecký již v roce 1968. Tato kritéria obsahovaly dvě kombinační skupiny hrobů. Do první skupiny spadají hroby s vozy, postroji a zbraněmi. Do druhé skupiny patří hroby bez vozů, postrojů a zbraní, kde jsou jen pohřby s milodary, keramikou a ozdobami. Tato druhá skupina byla dále dělena do dvou podskupin. V roce 1993 rozšířil PhDr. Koutecký kombinační skupinu II o třetí podskupinu a nově vznikla třetí kombinační skupina, do které byly řazeny malé jamkové a popelnicové hroby. Nově vzniklé skupiny a podskupiny byly zavedeny na základě výzkumu na pohřebišti v Polákách a následné analýze tohoto pohřebiště. Skupina III byla PhDr. Kouteckým rozdělena na šest podskupin. Po provedené analýze nálezů z pražské oblasti byly skupiny zredukovány na současně čtyři podskupiny.⁸³

⁸² N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 60.

⁸³ Marie FRIDRICHOVÁ – Drahomír KOUTECKÝ – Miloslav SLABINA, *Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha*, Památky archeologické LXXXVII, 1996, s. 174–175.

Do současné skupiny I spadají komorové kostrové hroby, kde první podskupinu I-1 tvoří komorové hroby s vozy, jhy a koňskými postroji. Druhou podskupinu I-2 tvoří komorové hroby s koňskými postroji a zbraněmi. Třetí skupina označená I-3 obsahuje komorové hroby s chudou výbavou, z nichž některé mohly být také vyloupené.⁸⁴ Komorové hroby jsou charakteristické obdélníkovým půdorysem, velkými rozměry a dřevěnou komorou. Plocha těchto hrobů se pohybuje od 5 do 25 m² s hloubkou mezi 70 a 275 cm. Stěny komor byly dřevěné, v rozích pohřebních komor byly vztyčeny kůly. Pozůstatky těchto kůlů ve formě kůlových jamek jsou nejvýraznějším dokladem o této konstrukci. Komora byla zakrytá dřevěnými trámy a zatížena kameny, případně mohylovými náspy.⁸⁵ Komorové hroby jsou vždy kostrové. V hlavním pohřbu se zemřelý nachází ve středu pohřební komory, kdy je uložen v natažené poloze na zádech. V rozích se nacházejí vedlejší pohřby, kde jsou zemřelí v poloze skrčené nebo v pokrčené vsedě. Dle obývaného území se odlišuje umístění zemřelého a předmětů v hrobě i orientace zemřelého v pohřební komoře. Kostra se nachází v severní poloze při orientaci hrobu sever–jih, kdy předměty jsou uloženy v jižní části hrobové komory. Tato orientace hrobu se vyskytuje zejména ve středočeské a východočeské skupině. U hrobů orientovaných východ–západ je zemřelý uložen v západní části a předměty v části východní. Tato orientace hrobů se převážně vyskytuje v severozápadočeské skupině. Podle množství obsažených předmětů jsou komorové hroby řazeny do podskupin. Nejméně vybavenou skupinou o předmětovou výbavu je třetí podskupina. Druhá podskupina je na předmětovou výbavu bohatší. Jedná se zejména o koňské postroje, zbraně a zvířecí kosti. Dále jsou součástí hrobové výbavy potraviny, které pocházejí z vepřů, ovcí, koz a dalších druhů hospodářských zvířat. V blízkosti uložených potravin v hrobě bývá nůž na krájení potravin. Umístění předmětů v hrobě se řídí orientací hrobu, kdy jsou předměty umístěny v jižní polovině nebo ve východní polovině, dle orientace hrobu vůči světovým stranám. První podskupinu hrobů tvoří hroby s vozy a dalšími předměty. Zvláštní kategorií jsou v této podskupině hroby se čtyřkolovými vozy. Vozy z této doby nalezené v hrobech mají nízkou korbu. Tyto hroby jsou označovány jako „knížecí“ hroby a jsou charakteristické bohatou výbavou. Knížecí hroby lze rozdělit na hroby, které obsahují skutečné vozy a na hroby, kde artefakty uložené v hrobech jsou jen symbolické části vozů.⁸⁶ Jedná se nejčastěji o kola vozů, zákolníky a další části vozů. V tomto hrobě se mohla ještě nacházet i uzda nejspíše pro jezdeckého koně. Velké hroby jsou bohaté na počet nádob, které byly umístovány do řad, popřípadě všude tam, kde bylo volné

⁸⁴ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 60.

⁸⁵ Marek PŮLPÁN – Agnieszka RESZCZYŃSKA, *Chamber graves of the Bylany culture (Ha C – Ha D1) in north-western Bohemia*, *Analecta archaeologica ressoviensia* 8, 2013, s. 189.

⁸⁶ Tamtéž, s. 187–188.

místo. V jednotlivých obdobích se počet nádob umístěných v „knížecích“ hrobech lišil. Ve starší fázi bylanské kultury počet nádob v jednom hrobě dosahoval počtu 30 kusů. Ve starší střední fázi se jednalo až o 40 nádob a v mladší střední fázi, kdy počet nádob dosáhl vrcholu až 70 kusů. V mladší fázi bylanské kultury klesl počet na maximálně 10 nádob v hrobě. Pro bylanskou kulturu je charakteristické, že část nádob umístěných v hrobě byla vyráběna speciálně jen pro účely pohřbu. Keramika je proto speciálně označována jako hrobová (funerální). Je typicky červeně zbarvená s výzdobou malovanou černou barvou. Hroby tzv. jezdců jsou pojmenovány podle jejich obsahu, kdy byl v hrobě nalezen koňský postroj a meč.⁸⁷

Diferenciace společnosti se odráží ve výbavě hrobů i v rozdílném typu pohřbu. Nejbohatší zemřelí nalezení v hrobech z kombinační skupiny I jsou uloženi se zbrojí na čtyřkolovém voze společně s koňskými záprahy pro dva koně.⁸⁸ Diferenciaci společnosti potvrzují i nálezy jámových hrobů patřících do kombinační skupiny II. Ty se nevyznačují nadstandardními rozměry jako hroby z kombinační skupiny I. Neobsahovaly ani tak bohatou výbavu. Hroby z kombinační skupiny II pravděpodobně nepatřily nejvyšší vrstvě společnosti, ale „střední třídě“ tehdejší společnosti. Na základě analýz výzkumů ze severozápadních Čech jsou patrné přímé i nepřímé důkazy o existenci komor u hrobů, které svou výbavou a velikostí nepatří do kombinační skupiny I. Velikost těchto hrobů a jejich výbava náleží kombinační skupině II. Dále popsané dělení hrobů tedy adekvátně nezahrnuje poznatky o kombinační skupině II, jelikož existenci komor přisuzuje výhradně kombinační skupině I.⁸⁹

Hroby z druhé kombinační skupiny jsou hroby jámové. Tento typ hrobů má obdélníkový až čtvercový půdorys. Hroby jsou uzavřené mohylovým náspem. Jejich plocha je menší než u komorových hrobů, a to maximálně do velikosti 10 m². Jámové hroby jsou charakteristické tím, že v jednom hrobě je možné nalézt oba typy pohřbívání, kostrový i žárový pohřeb. Tyto pohřby jsou označovány jako birituální, jelikož se setkáváme se dvěma pohřebními rity v jednom hrobě. V některých případech je možné nalézt dva kostrové a jeden žárový pohřeb. Ve výjimečných případech i tři kostrové pohřby současně. V tomto případě se jednalo o dospělého a dvě děti. Při kostrových pohřbech je výbava uložena v hrobě běžně ve funkční poloze. Při pohřbech žárových byla výbava spálena společně se zemřelým, nebo byla do

⁸⁷ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 60–62; Marie FRIDRICHOVÁ – Jan FRIDRICH – Josef HAVEL – Jan KOVAŘÍK, *Praha v Pravěku*, Praha 1995, s. 196–197; Michal LUTOVSKÝ – Lubor SMEJTEK (eds.), *Pravěká Praha*, Praha 2005, s. 648, 650, 652–653.

⁸⁸ M. FRIDRICHOVÁ – J. FRIDRICH – J. HAVEL – J. KOVAŘÍK, *Praha v Pravěku*, s. 196.

⁸⁹ M. PŮLPÁN – A. RESZCZYŃSKA, *Chamber graves of the Bylany culture (Ha C – Ha D1) in north-western Bohemia*, s. 201–204.

hrobu vložena dodatečně. Při žárových pohřbech byly nespálené kosti při kremaci zmenšeny lámáním nebo drcením a jen část jich byla uložena do hrobu.⁹⁰ Na základě výše uvedeného postupně PhDr. Koutecký definoval tři podskupiny II-1 až II-3. V první podskupině jsou větší jámové hroby s početnou výbavou včetně kovových předmětů. Ve druhé podskupině jsou menší jámové hroby s početnou keramickou výbavou. Ve třetí podskupině pak menší jámové hroby s chudou výbavou.⁹¹

Nejmenším a posledním typem hrobů jsou hroby jamkové a popelnicové. Charakteristickým je zde žárový pohřeb. Žárové hroby se nevyskytují pouze na pohřebištích s kostrovými hroby, ale byla nalezena i samostatná pohřebiště tvořená pouze žárovými hroby. Hroby mají oválný či kulatý tvar až o průměru jednoho metru. Počet těchto hrobů se výrazně zvyšuje v mladší střední fázi bylanské kultury. V následné fázi je značně redukována výbava hrobů, kdy zcela mizí zbraně a také počet kovových předmětů je mnohem nižší. Nejchudší žárové hroby neobsahují žádnou výbavu a obsahem hrobu je pouze popel.⁹² Podle typu a výbavy je tato skupina rozdělena na čtyři podskupiny. Popelnicové hroby jsou ve skupině III-1. Jsou charakterizovány žárovým pohřbem uloženým v popelnici zakryté mísou, střepem nebo kamenem. Do skupiny III-2 patří kombinované popelnicové a jamkové hroby. Sem patří žárové pohřby, které jsou uloženy jak v popelnici, tak současně ve výplni jamky. Žárové pohřby, které jsou včetně střepů rozptýleny přímo v jamce, jsou ve skupině III-3, jamkové hroby. Do poslední skupiny spadají hroby, které nebylo možné určit, tato skupina je označena III-4.⁹³

Na základě analýz nálezů pohřebišť byly chronologicky rozděleny jednotlivé výskyty kombinačních skupin hrobů v jednotlivých fázích bylanské kultury. Hroby datované do starší střední fáze jsou tzv. „knížecí“ hroby komorové, kostrové s vozy a postroji patřící do skupiny I. a také hroby kostrové a žárové spadající do skupiny II. V mladší střední fázi se vyskytuje mladší skupina tzv. „knížecích“ hrobů patřících do skupin I a II dle D. Kouteckého. Zároveň je v této fázi vyšším počtem nalezených hrobů zastoupena skupina III, reprezentovaná popelnicovými a jamkovými hroby. Pro mladší fázi bylanské kultury jsou charakteristické

⁹⁰ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 62–63.

⁹¹ Tamtéž, s. 60.

⁹² Tamtéž, s. 62–63; M. FRIDRICHOVÁ – J. FRIDRICH – J. HAVEL – J. KOVAŘÍK, *Praha v Pravěku*, s. 198; M. LUTOVSKÝ – L. SMEJTEK, *Pravěká Praha*, s. 650.

⁹³ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 60.

malé jamkové a popelnicové hroby, které však nemívají více než deset kusů keramiky v hrobě. Velké kostrové hroby se v této fázi vyskytují jen velmi vzácně.⁹⁴

Co se týče nalezených hrobů v Zápech, ve všech případech se jedná o žárový typ pohřbu. Kostrový pohřeb nebyl na zkoumaném území nalezen. Nalezené hroby jsou popelnicové nebo jamkové patřící do kombinační skupiny III. Hroby z kombinační skupiny III se ve větším měřítku vyskytují od mladší střední fáze (HA C3). Chudá výbava těchto hrobů je charakteristická pro následující období HA D1. Výskyt v dřívějších obdobích však není vyvrácen. Na pohřebišti se nalézají pouze hroby z kombinační skupiny III, což není zcela obvyklé. Na většině nalezených pohřebišť z období bylanské kultury se vyskytují velké hroby z kombinační skupiny I nebo menší jámové hroby ze skupiny II. Na pohřebišti v Hradeníně nebo Račiněvsi je poměr velkých hrobů vůči malým zhruba 5 : 1. Pohřebišť s větším výskytem popelnicových a jamkových hrobů jsou reprezentována výše uvedeným nalezištěm v Polákách. Zde je počet malých popelnicových a jamkových hrobů prakticky shodný s počtem velkých hrobů. Byla však nalezena i pohřebišť obsahující pouze jamkové nebo popelnicové hroby z tohoto období. Příkladem jamkových žárových pohřbů je lokalita v Jenišově Újezdě na Lomském potoce. Zde se však může hovořit o smíšené bylansko-billendorfské keramice, která zde byla nalezena.⁹⁵

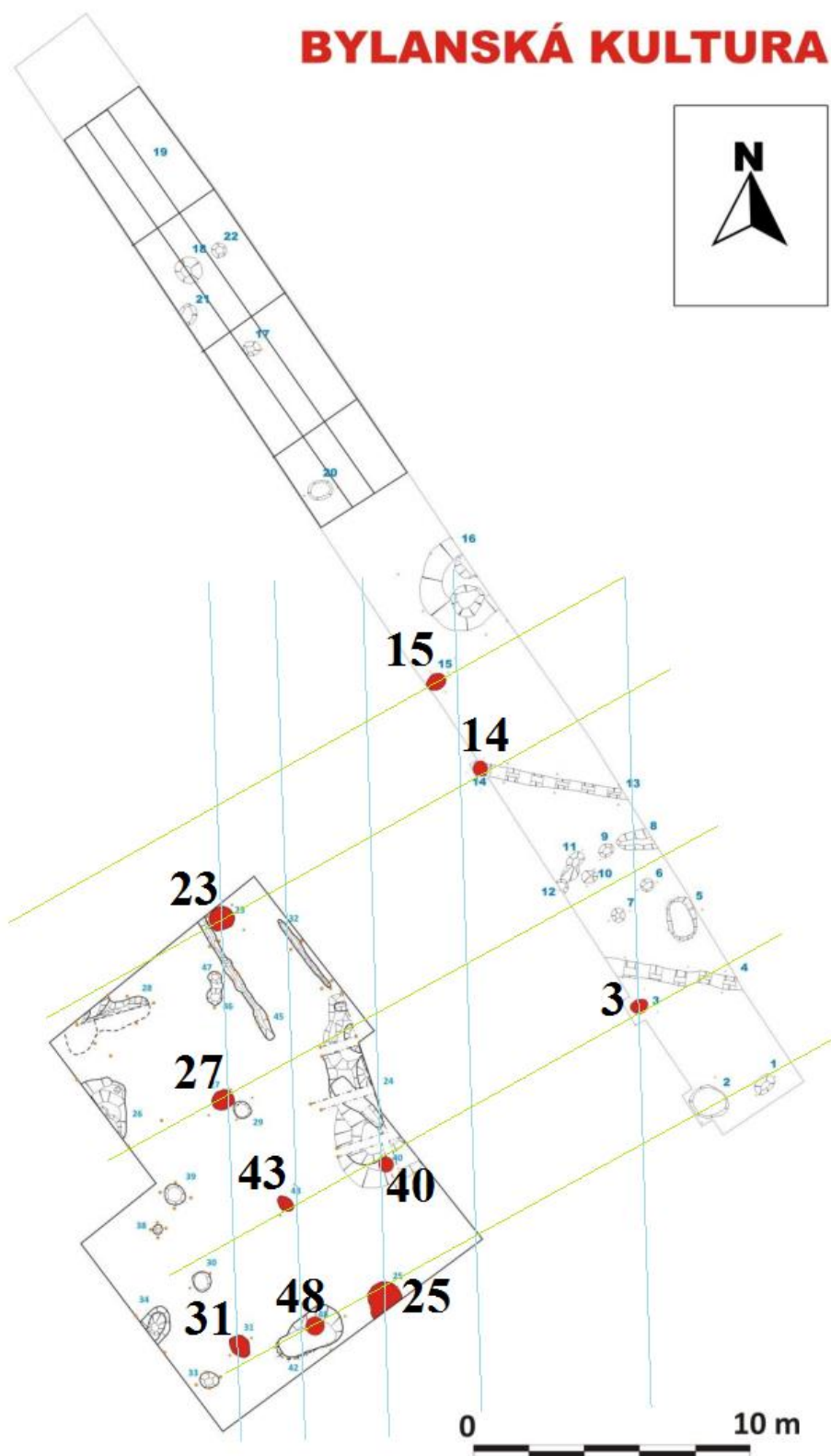
Celá odkrytá plocha ZAV činila v obou etapách přibližně 480 m². Další výskyt hrobů v těsném okolí zkoumané plochy je tedy pravděpodobný. Nalezené hroby na pohřebišti v Zápech byly řazeny do nepravidelných řad orientovaných ve směru S–J. Obdobně je tomu u pohřebišť v Polákách.⁹⁶ Nicméně lze uvažovat i o rozmístění hrobů v řadách v pravidelnějších rozestupech při připsání myšlenky orientace pohřebišť JZ–SV. V tomto případě by měly hroby pravidelnější rozestupy mezi sebou v řadě přibližně 2 m a rozestupy samotných řad by byly zhruba 4 až 5 m (Obr. 4). Celkově se rozestupy mezi hroby pohybují v rozmezí 1,8 m až 10,3 m. Rozestupy hrobů lze srovnat s pohřebišti v Praze-Liboci a v Praze-Bubenči. Obě pohřebišť jsou převážně tvořena malými popelnicovými hroby. V Praze-Liboci se rozestupy mezi jednotlivými hroby pohybují od 0,5 m do 6,5 m a v Praze-Bubenči je to od 3,3 m do 10,5 m.⁹⁷

⁹⁴ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28.

⁹⁵ Tamtéž, s. 266; Drahomír KOUTECKÝ, *Bylanské pohřebišť a jiné nálezy z Račiněvsi*, *Archeologie ve středních Čechách* 12/1, 2008, s. 389.

⁹⁶ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 9.

⁹⁷ Drahomír KOUTECKÝ – Zbyněk SEDLÁČEK, *Pohřebišťe bylanské kultury v Kolině*, *Památky archeologické* LXXV, 1984, s. 265.

Obr. 4. Zápý (okr. Praha-východ): Plánek rozmístění hrobů.

Zdroj: MÁCALOVÁ, Michaela – UNGER, Jiří. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda. Nálezová zpráva, uložena v Archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha 2014, s. 10.*

7.2 Chronologie bylanské kultury a vývoj keramických tvarů

Klasifikace veškerého nalezeného keramického materiálu byla provedena podle prací PhDr. Drahomíra Kouteckého, který navázal na klasifikaci PhDr. Jaroslava Böhma. Bylanskou kulturu zařazuje mezi léta 800 př. n. l. až do poloviny 6. století př. n. l. Bylanskou kulturu tedy řadí do období HA C1 až HA D1. Jednotlivé fáze bylanské kultury rozpracoval PhDr. Drahomír Koutecký na základě odkrytých hrobových souborů, a zejména pak pomocí keramiky objevené v těchto hrobech. Bylanskou kulturu i na základě nálezů dělí celkem na čtyři fáze. Jmenovitě se tedy jedná o starší fázi, starší střední fázi, mladší střední fázi a mladší fázi.⁹⁸

Starší fáze bylanské kultury je datována do období HA C1. Typickými pohřebišti této fáze jsou nalezené hroby například v Čelákovících, Mochově, Praze-Bubenči, jenž zastupuje hrob č. 8, a ve Vikleticích, reprezentující hrobem č. 1/65. Více hrobů spadajících do této fáze bylo nalezeno v Polákách. Jedná se o hroby č. 9, 11, 24, 27, 28 a 45. Ze sídlištních objektů spadají do této fáze nálezy v Čelákovících, Cerhenicích a Kadani. Starší fáze přechází do starší střední fáze v letech 730 až 720 př. n. l.⁹⁹

Starší střední fáze, která přechází v letech 660 až 650 př. n. l. do mladší střední fáze, spadá do období Ha C2. Sídlištní objekty v této fázi byly nalezeny v Čelákovících, Cerhenicích a Vikleticích. Pohřebiště datovaná do této fáze byla nalezena v Bylanech, Kutné Hoře, Plaňanech, Praze-Bubenči, Praze-Suchdole, Polákách a na dalších nalezištích ležících ve středních Čechách.¹⁰⁰

Do mladší střední fáze bylanské kultury lze datovat také pohřebiště v Bylanech, Plaňanech a na dalších místech, kde se nachází většina pohřebišť ze starší střední fáze. Navíc jsou do této fáze datována pohřebiště například v Račiněvsi a Dobroměřicích. Sídlištní objekty spadající do této fáze byly nalezeny například v Praze-Ďáblicích, Kadani-Bystřici či Petrohradě.¹⁰¹

Mladší fáze bylanské kultury, vymezena do období HA D1, je doložená nalezenými sídlištními objekty v Praze-Řeporyjích, Praze-Troji, Želénkách a Chotěbudicích. Z pohřebišť bylo do této fáze identifikováno několik hrobů nalezených v Praze-Bubenči a dále jednotlivé hroby v Praze – Dolní Liboci, Praze-Střešovicích, Hradeníně a v neposlední řadě také v Polákách. V této fázi jsou rovněž doložena hradiště v Hradci u Kadaně a v Dolánkách-

⁹⁸ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27.

⁹⁹ Tamtéž, s. 27.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 27.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 27.

Rubíně. Podle PhDr. Drahomíra Kouteckého lze rozpoznat prvky bylanské kultury v návazném období HA D2-3.¹⁰²

Pro bylanskou kulturu se rozlišuje dvanáct základních typů nádob, přičemž 12. skupina zahrnuje všechny zvláštní tvary. Tato skupina základních typů nádob byla stanovena zejména na základě hrobových nálezů. Ve starší fázi se vyskytovaly zvláště amforovité zásobnice, široké amfory, amforovité a talířovité misky, kuželovité talíře, mísy esovité profilace, mísy se zataženým okrajem, hrnce s plastickou páskou, široké nízké hrnce s pupky a esovité koflíky.¹⁰³

Ve starší střední fázi se dále používaly amforovité zásobnice, amforovité misky, kuželovité talíře a široké amfory, které vykazují tvar mezi amforovitou miskou a v té době nově používanou terinou. Teriny jsou charakteristické svým baňatým tělem, majícím výduť v horní třetině, a poměrně nízkým hrdlem. V této fázi se objevují také klasické amfory, jejichž tvar navazuje na štítarskou předlohu. Za keramickou napodobeninu bronzových tvarů jsou považovány situly s kónickým tělem pod okrajem zalomeným a slabě vyhnutým okrajem. O výskytu tohoto typu nádob v předchozí fázi nemáme žádné doklady, a proto lze usoudit, že se zde nevyskytovaly. Jako další zástupce keramiky z této fáze lze uvést ploché talíře, hrnce různých variant a koflík s převýšeným uchem. V navazující mladší střední fázi se používaly stejné typy keramiky jako ve fázi předchozí, avšak můžeme zde identifikovat i tvary nové, jež měly podobu koflíku s převýšeným hrotitým uchem a hliněné měsíční symboly.¹⁰⁴

V poslední mladší fázi bylanské kultury se počet používaných typů keramiky snížil, a proto je výskyt různých typů nádob daleko menší než v předcházejících fázích. Za reprezentanty této fáze jsou považovány podle chronologického schématu nádob bylanské kultury sestavené PhDr. Drahomírem Kouteckým klasické amfory, amfory s náběhem na lahvovité hrdlo, koflíky s hrotitým uchem, teriny s výduť v horní třetině, situly, různé misky a velmi ojediněle se objevovaly měsíční symboly, které se poprvé vyskytují právě v mladší střední fázi bylanské kultury.¹⁰⁵

Keramika řazená do období bylanské kultury má zpravidla hladký nebo hlazený povrch. Ve starší fázi bylanské kultury se ke zdobení keramiky používaly dva typy výzdoby, a to geometrická rytá a vlešťovaná. Zcela výjimečně se keramika zdobila černým malováním.

¹⁰² N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28.

¹⁰³ Tamtéž, s. 49.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 27–28, 49.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 28, 49.

Zdobení keramiky černou malbou na červeném podkladě se rozšiřuje ve starší střední fázi. Stále se však využívala rytá a vlešťovaná výzdoba, pomocí které se vytvářely ornamenty. V první řadě se objevilo tuhování a uplatňování plastických prvků. Nejčastějším plastickým prvkem byla lišta na plecích nádoby. Dále byly užívány vrypy, pupky, žlábký a důlky. Oproti tomu černá malba na červeném podkladě byla charakteristická pro mladší střední fázi bylanské kultury. Rovněž se prosazuje vlešťování uvnitř misek a tuhování pokrývající souvisle buďto celou plochu nádob, nebo jím byly prováděny jen zdobné prvky. V mladší fázi postupně mizí některé techniky výzdoby keramiky. Nadále se prosazovalo také rytí a tuhování. V této fázi se objevila výzdoba pomocí rastrování vlasovými rýhami.¹⁰⁶

Keramická výbava, která byla nalezena na pohřebišti v Zápech, zejména pak nalezené popelnice, nelze příliš porovnat s analogickými nálezy z jiných žárových pohřebišť nebo žárových hrobů bylanské kultury. Důvodem je to, že většina keramických nálezů pochází z velkých kostrových hrobů. Příkladem nám mohou posloužit kostrové hroby v Lovosicích, které byly na nálezy keramiky bohaté. Na základě nálezů z velkých kostrových hrobů byly D. Kouteckým sestaveny základní typy keramiky a jejich chronologické zařazení. Keramiku nalezenou v Zápech tedy budeme řadit dle těchto základních typů. Nalezené nádoby jsou dobře zařaditelné mezi základní typy nádob a část z nich je i chronologicky výrazná a bude možné blíže určit období, ze kterého nádoba pochází, a to dle výše uvedených třídění do jednotlivých období. Při rozboru je možné také vycházet z použité výzdoby, která se na nádobách objevila. Její užití je popsáno výše.

7.3 Kovové předměty

Součástí hrobové výbavy žárového pohřebiště v Zápech byly taktéž kovové předměty, a proto jsou níže uvedeny typické kovové předměty pro jednotlivé fáze bylanské kultury. Na výrobu kovových předmětů se používalo železo a bronz. Z těchto materiálů se vyráběly zbraně, nástroje, součásti vozů a koňských postrojů. Oproti tomu ozdoby osobní potřeby, nádoby a další předměty se vyráběly převážně z bronzu. Pro starší fázi bylanské kultury byly charakteristické železné nože, náramky s kuličkovými konci, nákrčníky s rytou a kolkovanou výzdobou, s háčky a očky a dále brýlovité spony s osmičkovou kličkou. Ve starší střední fázi byly, jako předměty osobní potřeby, nadále používány obdobné typy náramků a nákrčníků, jakožto v předchozí fázi. V tomto období se prvně objevují jehlice s kuličkovou a

¹⁰⁶ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28, 49, 51.

vázičkovitou hlavicí nebo s labuťkovitým krčkem, harfovité a sedlovité spony. Zdokumentovány jsou i zbraně a jejich příslušenství. Konkrétně se jednalo o železné a bronzové meče s jazykovitou nebo listovitou rukojetí, velké a malé nože, sekerky s tulejkou nebo sekerky s raménky. Co se týká pochev mečů, tak ty byly dřevěné nebo kožené a zakončené lodřkovitým nebo křídlovitým nákončím z kovu. Nalezené kovové části vozů a koňských postrojů reprezentují ráfky kol, zákolníky a hřeby ze čtyřkolového vozu a dále součásti koňského postroje jako udidla, postranice, uzdy, knoflíky a návlečky. V mladší střední fázi byly používány náramky s kuličkovými konci, náramky s pečetítkovými konci a náramky s dvojitými vývalky. Nánožníky a nákrčníky jsou obvykle zdobené kolkovanou výzdobou. Jehlice mají primárně vázičkovitou hlavicí nebo labuťkovitý krček. Spony z předchozí fáze jsou doplněné o lodřkovité spony. Mezi předměty osobní potřeby se objevují toaletní soupravy a jehelníčky. Nástroje a součásti koňského povozu jsou shodné s předchozí fází. V mladší fázi jsou nástroje a vybavení obdobné předchozí fázi. Zbraně pro tuto fázi zatím nebyly nalezeny.¹⁰⁷

Hroby objevené v Zápech jsou na nálezy kovových předmětů velmi skromné. Celkem zde byly nalezeny čtyři kovové předměty, z nichž dva jsou železné a dva bronzové. Popelnicové a jamkové hroby s chudší výbavou, jako jsou i hroby v Zápech, jsou charakteristické pro poslední období bylanské kultury spadající do období HA D1. Nalezené předměty nepatří mezi typické kovové předměty bylanské kultury. Kovových předmětů z tohoto období bylo dochováno velmi poskrovnu. Některé typy předmětů jsou více charakteristické pro bylanské období, avšak některé vykazují známky, které jsou příznačné spíše pro období starší. U části nalezených předmětů vzhledem k absenci kostrového pohřbu lze to, jak byly používány, jen odhadovat. U železné zápony, která je zcela atypická a její původ neznámý.

7.4 Pohřebiště v Zápech

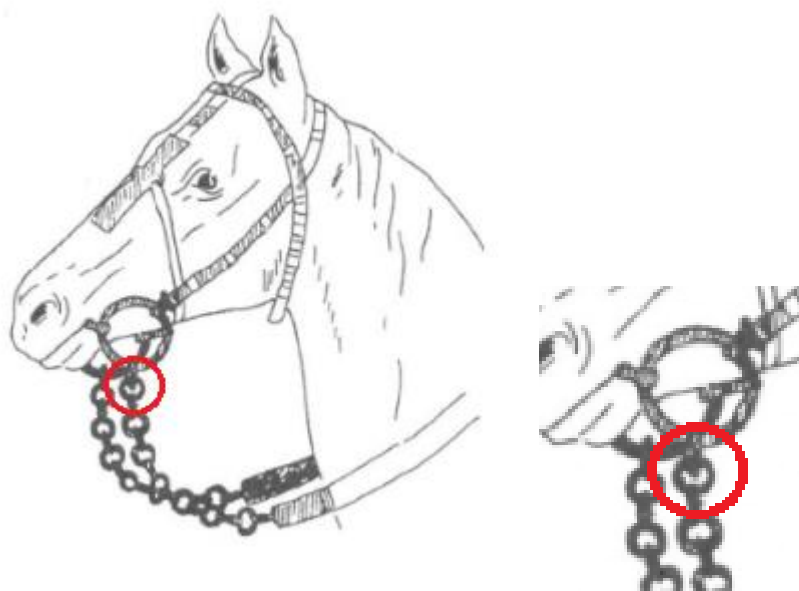
Rozbor hrobů bude vycházet z určení typu hrobu podle kombinačních skupin, které stanovil PhDr. Koutecký, a datace objektu. Při dataci se bude vycházet z nalezených nádob a předmětů. U datace lze narazit na problém, že se v hrobě nenacházejí žádné předměty, které by pomohly určit chronologické zařazení, a i na problém, že nalezené nádoby v hrobech nebudou patřit mezi chronologicky výrazné, a tedy i určení datace bude buďto velmi obtížné,

¹⁰⁷ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28, 52–54.

nebo bude chronologické zařazení určeno s možnou nepřesností. Hroby, případně jejich výbava, bude srovnávána s analogickými hroby nebo s předměty nalezenými na jiných bylanských pohřebištích. Ne vždy však bude možné určit analogii s dalšími hroby z toho důvodu, že při publikování informací o pohřebištích jsou velmi konkrétně rozebírány velké hroby, ale v případě popelnicových a jamkových hrobů je popis vždy velmi zjednodušen. Rozbor nádob bude proveden pouze v rámci jednotlivých žárových hrobů, jelikož jsou zpravidla jediným předmětem, který lze použít pro pokus o chronologické zařazení hrobu.

Hrob 1 (nález č. 3)

V odkrytém objektu č. 3 byly ve výplni nalezeny lidské kosti, uhlíky, zlomky keramiky i dva železné předměty – kroužek a zápona. Jelikož se jedná o malý hrob bez popelnice či jiných indicií, které by přítomnost popelnice signalizovaly, spadá hrob do kombinační skupiny III-3 (jamkový hrob). Pouze podle nalezených železných předmětů by bylo možné pokusit se o dataci hrobu. Nalezený železný kroužek (Obr. I-11) mohl mít použití od osobní potřeby, části ošacení až po koňský postroj, a tak jej nelze k dataci hrobu použít. Kroužek mohl být součástí koňského postroje, kde na koncích železných udidel byly železné kroužky běžné, avšak jejich průměr byl větší než nalezený kroužek. Je však možné připustit, že nalezený kroužek nebyl umístěn na konci udidla, ale byl součástí otěží (Obr. 5).

Obr. 5. Možné použití železného kroužku jako součást koňského postroje (ilustrativní obrázek).

Zdroj: In Eduard DROBERJAR – Jaroslav ŠPAČEK, *Žárové hroby a ostrovní (?) nález z mladší doby římské v Čelákovcích*, Archeologie ve středních Čechách 7, 2003, s. 341.

V případě nalezené železné zápony (Obr. I-12) se jedná o atyp, který nemá v bylanské kultuře na území Čech žádnou analogii a nejedná se o žádný z již nalezených typů opaskových zápon. Proto se lze v tomto případě omezit pouze na to, že hrob je z období halštatu, tj. období HA C až HA D1.

Hrob 2 (nález č. 14)

Popelnicový hrob byl nalezen v superpozici s objektem č. 13, který patří do období knovízské kultury. Byla zde nalezena jedna nádoba (Obr. I-13), která po vyzvednutí musela být znovu sestavena. Protože byly v uložené nádobě nalezeny spálené lidské kůstky, řadí se nalezený žárový hrob do skupiny III-1 popelnicové hroby. Z důvodu, že se v hrobě nacházel pouze jediný nález v podobě výše zmíněné popelnice, je pokus o dataci založen pouze na základě jediného nálezu. Proto zařazení do určitého období bylanské kultury je značně nejisté, jelikož není možné dataci podložit více předměty. U nádoby byl určen její typ dle základních typů nádob bylanské kultury, které sestavil PhDr. Drahomír Koutecký. V tomto případě se jedná o terinu, které se vyskytovaly ve všech fázích bylanské kultury. Vzhledem k tomu, že má nádoba chronologicky výrazný tvar, je možné se pokusit ji zařadit do konkrétního období. Tvarově se blíží k terině zařazené do střední fáze bylanské kultury. Ve starší střední fázi byly běžné dle chronologického členění teriny s vyšším hrdlem s vyhnutým okrajem. V mladší střední fázi byl používán typ s nízkým hrdlem.¹⁰⁸ Právě tento typ odpovídá nalezené popelnici v objektu č. 14, proto lze tento objekt chronologicky zařadit do období mladší střední fáze HA C3. Obdobný nález nádoby určený jako baňatá a široká amfora, označovaný taktéž jako terina, byl zaznamenán v hrobě č. 9/99 na bylanském pohřebišti v Račiněvsi. V tomto případě se však jedná pouze o analogii tvaru nalezené nádoby, nikoliv typu hrobu. V Račiněvsi se jednalo sice také o žárový hrob, nicméně patřící do skupiny II (jámové hroby), kde výbavu hrobu tvořilo 15 nádob. Nádoba v Račiněvsi navíc plnila pouze funkci výbavy hrobu, nejednalo se v tomto případě o popelnici. V hrobě v Račiněvsi byl žárový pohřeb uložen v misce č. 10.¹⁰⁹

¹⁰⁸ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 28, 50.

¹⁰⁹ D. KOUTECKÝ, *Bylanské pohřebiště a jiné nálezy z Račiněvsi*, s. 402, 436.

Hrob 3 (nález č. 15)

V celé ploše objektu byly nalezeny spálené lidské kosti a několik atypických úlomků keramiky. Vzhledem k nalezeným kostem rozprostírajících se přímo v hrobové jamce se objekt č. 15 řadí mezi jamkové hroby spadající do skupiny III-3. Dle kombinační skupiny hrobu lze hrob zařadit do období halštatu HA C či HA D1, ale není možné jej blíže konkretizovat.

Hrob 4 (nález č. 23)

V objektu č. 23 bylo nalezeno v severní části velké množství spálených lidských kůstek společně s malým počtem keramických střepů. Objekt je tak možné zařadit mezi žárové hroby. Vzhledem ke střepům signalizujícím popelnici a spáleným lidským kostem nalezených přímo v hrobě se jedná o kombinovaný popelnicový a jamkový hrob řadící se do kombinační skupiny III-2. Součástí nálezů v hrobě byly i dvě části rozlomeného bronzového náramku či nánožníku (Obr. I-14). Jedna z částí náramku se nacházela v jihovýchodní části hrobu, druhá v části severozápadní. Vzhledem k tomu, že popelnice z tohoto objektu není k dispozici, ani k ní není dokumentace v nálezové zprávě a též k absenci keramiky, lze hrob datovat pouze obecně do období halštatu HA C až HA D1.

V objektu byly nalezeny dva segmenty bronzového náramku. Náramek byl nejspíše vyrobený z bronzové tyčinky kruhového profilu. Oba fragmenty jsou téměř po celé své délce zdobeny plastickými soustřednými kroužky a konce mají pečetítkové zakončení, což je patrné hlavně u prvního delšího fragmentu náramku.

Tvarově analogický náramek byl nalezen v Praze-Bubenči. Náramek má shodné zakončení, liší se však ve výzdobě. Náramek nalezený v Bubenči má jednoduchou rytou výzdobu.¹¹⁰ Většina náramků spadajících do bylanské kultury, které byly publikovány, jsou zakončeny spíše kulovými konci. Příkladem může být nález náramku v Račiněvsi nebo nález dětského náramku v Holedči u Žatce. Náramky jsou buď bez výzdoby, či mají výzdobu rytou. Nalezený náramek v Zápech lze tedy dle výzdoby plastickými soustřednými kroužky považovat za ojedinělý nález.¹¹¹

¹¹⁰ M. FRIDRICHOVÁ – J. FRIDRICH – J. HAVEL – J. KOVAŘÍK, *Praha v Pravěku*, s. 184–185.

¹¹¹ Drahomír KOUTECKÝ, *Halštatské osídlení v severozápadních Čechách – V.*, *Archeologie ve středních Čechách* 13/2, 2009, s. 773; D. KOUTECKÝ, *Bylanské pohřebiště a jiné nálezy z Račiněvsi*, s. 441.

Ze stejného období pocházejí i náramky obdobného typu či spíše jejich segmenty, které byly nalezeny v Kostelci nad Orlicí. V roce 1926 zde bylo objeveno pohřebiště slezskoplatěnické kultury. V porovnání s náramkem ze Záp lze i zde vidět analogii ve výrobě a zakončení náramků. Náramky byly vyrobeny taktéž z bronzové tyčinky. I u těchto fragmentů je použit odlišný typ výzdoby, kterou jsou ryté skupiny podélných či příčných drážek. Tyto konkrétní nálezy nebyly přiřazeny ke konkrétním hrobům. PhDr. Vít Vokolek zde uvádí, že byly zkoumány hroby z období HA C, eventuálně HA D1. U dotyčných nálezů již podrobnosti uvedeny nejsou, velké množství hrobů bylo zničeno hlubokou orbou.¹¹²

Náramek nelze blíže přiřadit do některého z období bylanské kultury, proto není možné blíže určit ani dataci hrobu. Hrob lze tedy datovat do období HA C až HA D1, jak bylo uvedeno výše.

Hrob 5 (nález č. 25)

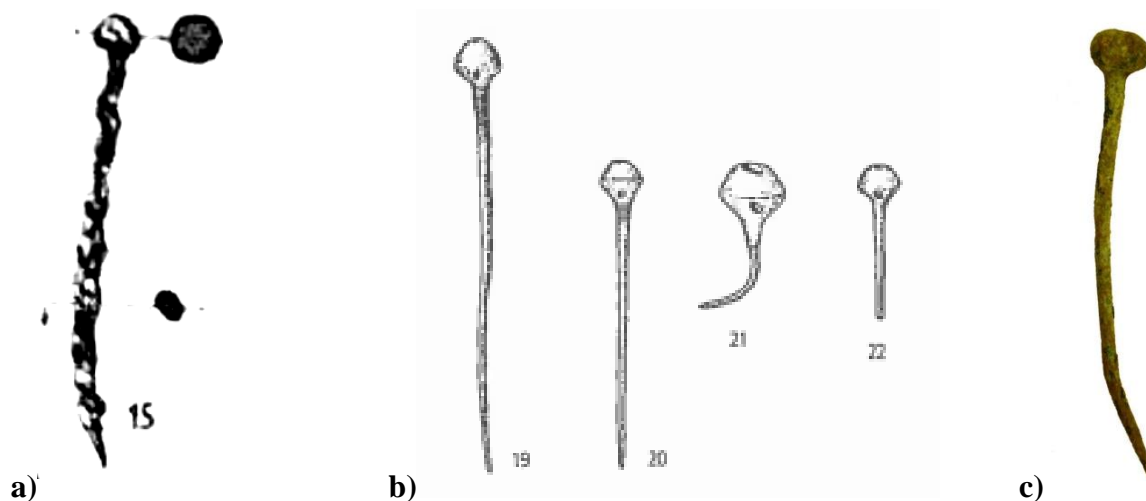
Jedná se o jamkový hrob patřící do kombinační skupiny III-3. Ve výbavě byla nalezena jehlice s kulovitou hlavicí (Obr. I-15). Je to jediný předmět, který může pomoci k dataci hrobu. Jehlici s kuličkovitou hlavicí lze datovat do starší střední fáze bylanské kultury, kdy se jehlice s tímto typem hlavice objevily. V následující mladší střední fázi byly jehlice s kuličkovitou hlavicí nahrazeny jehlicemi s vázičkovitou hlavicí nebo labuťkovitým krčkem. Jehlice s kuličkovitou hlavicí, kterou by bylo možné porovnat s jehlicí nalezenou v Zápech, byla nalezena na bylanském pohřebišti v Polákách. Jednalo se o jeden z nálezů v hrobě č. 1, který byl zkoumán s dalšími 50 nalezenými hroby v roce 1974. Jehlice z Poláků má kuličkovitou hlavicí, která poměrem průměru hlavy ke dříku zcela neodpovídá té ze Záp. Hlavice je navíc provrtaná, což u jehlice z Poláků není z literatury patrné (Obr. 6).¹¹³ Poměrem průměru hlavice ke dříku se jehlici více analogicky podobají jehlice se šikmo či svisle provrtanou kulovitou hlavicí ze staršího období doby bronzové, konkrétně z únětické kultury, které byly nalezeny například ve Stračovské Lhotě.¹¹⁴ Z toho vyplývá několik možností datování. Za prvé se jedná o hrob i jehlici z období bylanské kultury. Za druhé, že hrob je z období bylanské kultury, avšak jehlice pochází ze starší doby bronzové. Třetí možností je, že hrob i jehlice jsou ze starší doby bronzové. Třetí variantu lze vyloučit na základě poznatku, že v období únětické kultury byly v Čechách žárové pohřby velmi

¹¹² Vít VOKOLEK, *Východočeská halštatská pohřebiště*, Pardubice 1999, s. 5, 70–72, 210.

¹¹³ D. KOUTECKÝ – Z. SMRŽ, *Pohřebiště bylanské kultury v Polákách, okr. Chomutov, I. díl*, s. 169, 170; N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28, 53–54.

¹¹⁴ Luboš JIRÁŇ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/5 – Doba bronzová*, Praha 2008, s. 52, 56.

výjimečné. Jsou známy pouze tři případy z Poláků, kdy se ve dvou případech jednalo o kombinovaný pohřeb a v jednom případě o pohřeb v popelnici.¹¹⁵ První varianta je sice přípustná, ale vzhledem k větší analogii s jehlicí z doby bronzové, se lze přiklonit spíše ke druhé variantě, že v tomto bylanském hrobě se nacházel předmět ze starší doby bronzové. Na základě všech poznatků lze hrob datovat pouze obecně do období HA C až HA D1.

Obr. 6. a) Poláky (okr. Chomutov), hrob č. 1: jehlice b) Stračovská Lhota (okr. Hradec Králové): jehlice – únětická kultura c) Zápy (okr. Praha-východ): jehlice.

Zdroj: a) In Drahomír KOUTECKÝ – Zdeněk SMRŽ, *Pohřebiště bylanské kultury v Polákách, okr. Chomutov, I. díl*, Památky archeologické LXXXII, 1991, s. 170; b) In Luboš JIRÁŇ (ed), *Archeologie pravěkých Čech/5 – Doba bronzová*, Praha 2008, s. 56, zkráceně; c) In Michaela MÁCALOVÁ – Jiří UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda. Nálezová zpráva, uložena v Archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha 2014, s. 27.*

Hrob 6 (nález č. 27)

Tento hrob spadá do skupiny III-1 popelnicových hrobů. Ze sestavené popelnice z nalezených fragmentů byl určen typ nádoby, kterým je miska se zataženým okrajem (Obr. I-16). Misky obecně patří k nejrozšířenějším nálezům z doby halštatské, kam spadá i bylanská kultura.¹¹⁶ Misku lze chronologicky zařadit dle výzdoby, která je tvořena červenou barvou. Současně lze dataci orientačně určit z hlavních keramických tvarů, které byly charakteristické pro jednotlivá období bylanské kultury. Misky se zataženým okrajem jsou typické pro starší fázi (HA C1).¹¹⁷ Obdobný typ misky, neúplně rozevřená, byl nalezen na bylanském pohřebišti na Pražském předměstí v Čáslavi v roce 2005. Tento nález misky je veden pod číslem 495/05.

¹¹⁵ Luboš JIRÁŇ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/5 – Doba bronzová*, Praha 2008, s. 63–65.

¹¹⁶ Marek PŮLPÁN, *Pohřebiště bylanské kultury v Lovosicích*, Praha 2012, diplomová práce na FF UK, s. 118.

¹¹⁷ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 51.

Opět se jedná o analogii nálezu v podobě typu keramiky, která byla součástí jámového hrobu, kde bylo nalezeno 18 nádob, ale odhadovaných je více než 20 kusů nádob ve výbavě hrobu.¹¹⁸ Současně je možné spatřit dvě analogické misky z blíže nespécifikovaného halštatského období, které byly nalezeny v hrobě č. 2/84, který byl nalezen v okolí Pustiměřické cihelny. Jednalo se o hrob z druhé kombinační skupiny s uloženou popelnicí. Analogické misky byly součástí hrobové výbavy. V těchto miskách však nebyl uložen žádný žárový pohřeb. Misky podrobně datovány nejsou. Samotný hrob je datován do období halštatu, bez bližšího upřesnění.¹¹⁹ Dle nalezené popelnice se lze domnívat, že hrob by mohl být z období HA C1, nicméně vzhledem k tomu, že patří mezi popelnicové hroby typické pro mladší období, je pravděpodobné, že hrob je mladší. Hrob by mohl být z období HA C3, kdy byl se počet těchto hrobů rozšířil. Popelnicové a jamkové hroby z následujícího období HA D1 jsou však typické chudou výbavou, proto by mohl hrob patřit spíše od mladšího období bylanské kultury. Dataci však není možné opřít o více nálezů, a datace je tudíž velmi orientační.

Hrob 7 (nález č. 31)

V objektu byly nalezeny lidské kosti. Popelnice nalezena nebyla. Hrob se tedy řadí mezi jamkové hroby z kombinační skupiny III-3. Vzhledem k absenci předmětů není bližší datace možná, lze se tedy omezit pouze na období halštatu HA C – HA D1.

Hrob 8 (nález č. 40)

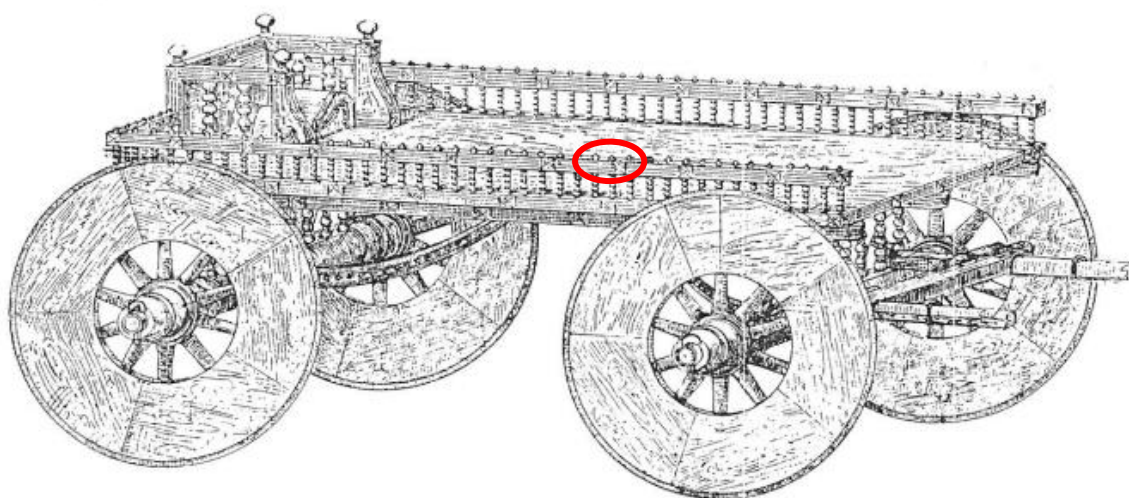
V superpozici s objektem č. 24, který byl identifikován jako sídlištní jáma z období neolitu, byl nalezen další popelnicový hrob spadající do skupiny III-1. Do této skupiny byl zařazen podle uložení žárového pohřbu v popelnici, kterou byla velká a baňatá amforovitá mísa (Obr. I-20). Ze všech nalezených popelnicových hrobů v Zápech je tento rozměrově největší, přesto svými rozměry spadá mezi malé hroby. Ve výplni nádoby byl nalezen nespécifický bronzový předmět, který je poměrně těžké interpretovat, a tedy i chronologicky zařadit. Při dataci nálezu budeme primárně vycházet z typu a tvaru nalezené nádoby, případně její výzdoby. Podle PhDr. Kouteckého základních typů nádob lze chronologicky misku zařadit do střední

¹¹⁸ Filip VELÍMSKÝ – Kateřina D. KOŽÍŠKOVÁ – Hana BRZOBOHATÁ, *Nové poznatky o pohřebišti bylanské kultury v Čáslavi – Pražském předměstí*, *Archeologie ve středních Čechách* 11/1, 2007, s. 300–301.

¹¹⁹ Zuzana BÁROVÁ, *Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři*, in: Milan SALAŠ – Klára ŠABATOVÁ (edd.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská*, Brno 2007, s. 13–33, zde s. 15, 25.

fáze bylanské kultury (Ha C2/C3).¹²⁰ Vzhledem k tomu, že výzdobou je černá malba na červeném podkladě, lze předpokládat, že může být miska (popelnice) spíše z mladší fáze tohoto období, kdy byla tato technika již rozvinutá.

Nalezený bronzový předmět (Obr. I-19) nelze jednoznačně interpretovat, jelikož se nejedná o typický předmět, a zejména pak proto, že se jedná pouze o fragment. Pravděpodobně se jedná o tulej. Dochovaná část je kónicky se rozšiřující část s dochovaným příčným nýtem. Konce tuleje však nebyly dochovány. Průměr tuleje v nejširší části je 11 mm a délka dochovaného fragmentu je 19 mm. Uvažovat lze o koncovém kování vozu, tzv. koncovce (Obr. 7).

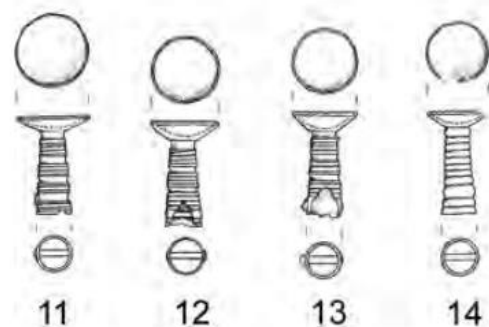
Obr. 7. Rekonstrukce vozu s vyznačenou koncovkou.

Zdroj: In Christopher PARE, *Wagons and wagon-graves of the early Iron Age in Central Europe*, Oxford 1992, s. 2.

Koncovky vozů byly v Čechách nalezeny na bylanských pohřebištích v Lovosicích, Hradeníně či v Kladrubech. Porovnat nález je možné například s koncovkami nalezenými v Kladrubech.¹²¹ Ty mají také kónicky rozšiřující se tvar, který je však za nejširším místem ukončen (Obr. 8). Tulej nalezená v Zápech není za kónickou částí ukončena. Za nejširším místem následuje hrdlo, které je poškozené, a lze tedy jen spekulovat o chybějícím tvaru zakončení a jeho délce.

¹²⁰ N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28, 49–50.

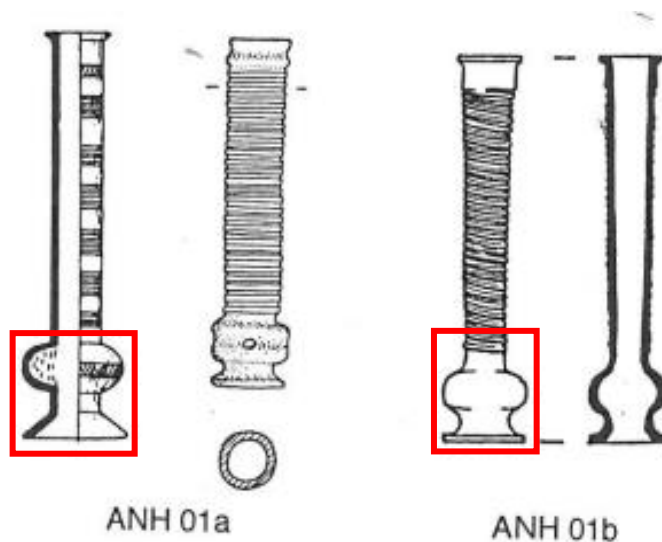
¹²¹ Pavel SANKOT, *Bemerkungen zur Wiederauffindung des späthallstattzeitlichen Wagengrabs von Kladruby, Bezirk Rokycany, Westböhmen – Poznámky k znovuobjevení pozdně halštatského hrobu na voze z Kladrub, okr. Rokycany*, *Archeologické rozhledy* LXIV, 2012, s. 697.

Obr. 8. Bronzové kuželky (koncovky) nalezené v Kladrubech, inv. č. 599404-599407.

Zdroj: In Pavel SANKOT, *Bemerkungen zur Wiederauffindung des späthallstattzeitlichen Wagengrabs von Kladruby, Bezirk Rokycany, Westböhmen – Poznámky k znovuobjevení pozdně halštatského hrobu na voze z Kladrub, okr. Rokycany, Archeologické rozhledy LXIV, 2012, s. 697.*

Mohlo by se případně také jednat o fragment bronzové trubice s vázovitým zakončením (Obr. 9). Jejich konec také tvarově připomíná nalezenou tulej. Trubice jsou taktéž spojovány s vozy. Je zmiňována uzda, ale není jasné jejich použití. Pokud bychom připustili možnou analogii, jednalo by se pravděpodobně o import ze západu. Uvedené trubice byly nalezeny na území Německa, Švýcarska nebo Francie.¹²²

Obr. 9. Bronzová trubice.

Zdroj: In Martin TRACHSEL, *Untersuchungen zur relativen und absoluten Chronologie der Hallstattzeit. Teil 2*, Bonn 2004, s. 438.

¹²² Martin TRACHSEL, *Untersuchungen zur relativen und absoluten Chronologie der Hallstattzeit. Teil 2*, Bonn 2004, s. 438.

Autoři nálezové zprávy taktéž uvažovali o koncovém kování konstrukce vozu nebo o koncovce jezdeckého biče. Zároveň však uvádějí, že interpretace nalezené tuleje je značně nejistá, vzhledem k faktu, že vozy a jejich části jsou specifické pro tzv. „knížecí“ hroby, nikoliv pro hroby z kombinační skupiny III. Z tohoto důvodu se autoři zprávy přiklání více k možnému použití tuleje jako koncovky biče. Jednoznačný závěr autoři zprávy neuvádějí.¹²³

Nalezený kovový materiál, který není jednoznačný z hlediska jeho použití, neumožňuje dataci blíže potvrdit. Lze vycházet pouze z nalezené popelnice. Dle nalezené popelnice je možné se domnívat, že hrob pravděpodobně patří do období HA C2/C3.

Hrob 9 (nález č. 43)

Objektem č. 43 je popelnicový hrob. Určení vychází z nalezené baňaté široké amfory (Obr. I-21), ve které byly uloženy spálené lidské kosti. Objekt je tak možné zařadit do třetí kombinační skupiny, konkrétně skupiny III-1 popelnicový hrob. Výbavu tohoto pohřebního ritu netvořily žádné další předměty. Dataci je možné učinit na základě typu keramiky, který byl použit pro samotný pohřební ritus. Jedná se o chudý hrob, který obsahoval pouze jeden kus keramické nádoby (popelnici). Zde nalezenou baňatou širokou amforu s nízkým hrdlem, a tedy i nalezený hrob lze chronologicky zařadit do starší nebo mladší střední fáze bylanské kultury (HA C2/C3). Analogický pohřeb byl nalezen v roce 1970 na bylanském pohřebišti v Břežánkách v západní části tzv. trati „Pod Lipami“. Zde byly nalezeny malé popelnicové hroby. V případě hrobu č. 2 z Břežánek se jedná i analogický typ nádoby použité k pohřebnímu ritu jako v případě objektu č. 43.¹²⁴

Hrob 10 (nález č. 48)

Objekt je v superpozici s objektem č. 42, kterým je sídlištní jáma z mladší doby bronzové. Podle spálených lidských kostí, které se nacházely v popelnici, se jedná o žárový hrob. Hrob tedy spadá do skupiny III-1 popelnicové hroby. Ve výplni objektu byla kromě spálených

¹²³ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda. Nálezová zpráva, uložena v Archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha 2014, s. 23*

¹²⁴ Drahomír KOUTECKÝ, *Pravěké a prehistorické nálezy na Lomském potoce*, in: Drahomír KOUTECKÝ, *Most: Příspěvky k době halštatské v severozápadních Čechách*, Most 2003, s. 31–99, zde s. 33–34, 73; N. VENCLOVÁ (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, s. 27–28, 49.

lidských kůstek nalezena mazanice a kousek bronzu. Vzhledem k nedochované popelnici není možné blíže chronologicky hrob zařadit. Lze se tedy omezit na konstatování HA C až HA D1.

8 OSÍDLENÍ K. Ú. ZÁPY V DOBĚ HALŠTATSKÉ

Kromě deseti bylanských hrobů, které byly nalezeny na p. p. č. 773/3 a 773/7 v roce 2013 a které do současnosti představují nejrozsáhlejší nález bylanské kultury v rámci k. ú. Zápy, lze pro toto území zmínit ještě jiné tři nálezy patřící kultuře bylanské (Obr. I-23).

Dvě naleziště se nacházejí v oblasti Vinořského potoka. Jedná se o nálezy z povrchových sběrů prováděných Martinem Kunou z Okresního muzea Praha-východ v Brandýse nad Labem. Prvním nalezištěm je území situované jižně od Svémyslické svodnice, tedy východně od místa, kde se do Svémyslické svodnice vlévá Ostrovský potok. Území o výměře 1,08 ha bylo prozkoumáno 13. 4. 1988 (Obr. I-22). Při povrchovém sběru byl zde nalezen jeden kus bylanské keramiky.¹²⁵

Druhé naleziště se nachází před soutokem Ostrovského potoka a Svémyslické svodnice. Zájmové území o výměře 2,56 ha je jižně od Ostrovského potoka a západně od Svémyslické svodnice v části Ostrov městysu Zápy (Obr. I-22). Zde byly 21. 10. 1987 při povrchovém sběru nalezeny dva střepy keramiky patřící bylanské kultuře.¹²⁶

Třetí nález, který se uskutečnil na k. ú. Zápy, není však přesně lokalizován. Tento nález byl objeven v podobě střepu bylanské keramiky, jenž byl veden pod inv. č. 19055 v databázi archeologické sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea. Střep je součástí tzv. Šlechtovy sbírky a byl zakoupen společně s dalšími nálezy od pana L. Lábka z Plzně.¹²⁷

¹²⁵ M. KUNA, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratínského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, s. 317.

¹²⁶ Tamtéž, s. 332.

¹²⁷ *Databáze archeologické sbírky v.3.6. Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea* (online). Dostupné z URL: http://forum.nm.cz/prehistorie/index_ph.php [cit. 4. 12. 2016].

9 ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vyhodnocení archeologických nálezů, které byly zachyceny v deseti odkrytých bylanských hrobech během záchranného archeologického výzkumu v městysu Zápy. Výzkum proběhl v roce 2013 na ploše pro stavbu rodinného domu na parcele č. 773/3 a příjezdové komunikaci označené parcelním číslem 773/7. Vedoucím výzkumu byl Mgr. Jiří Unger.

Nalezené bylanské hroby spadají do kombinační skupiny III. V tomto případě můžeme hovořit o popelnicových a jamkových hrobech. Dohromady bylo nalezeno pět popelnicových hrobů. Konkrétně se jednalo o objekty č. 14, 27, 40, 43 a 48. V objektu č. 48 se popelnice nedochovala, pravděpodobně došlo k destrukci materiálu při vyzvednutí. Bližší informace nejsou v nálezové zprávě uvedeny. Typ hrobu 10 (objekt č. 48) byl tedy určen pouze na základě popelnice zaznamenané ve fotografické dokumentaci pořízené v rámci záchranného archeologického výzkumu. Z fotografické dokumentace bylo patrné, že se jednalo o popelnicový hrob. Do druhé skupiny kombinovaných popelnicových a jamkových hrobů III-2 patří pouze hrob z objektu č. 23. Ten byl do skupiny zařazen na základě nedochované popelnice a pohřbu nacházejícího se přímo v hrobové jamce. V případě popelnice se zde jednalo o stejný problém jako u objektu č. 48. Zbývající čtyři hroby č. 3, 15, 25 a 31 jsou jamkovými hroby z kombinační skupiny III-3.

Hroby se vyznačují spíše chudší hrobovou výbavou, což podstatně ztížilo jejich dataci. Nalezený kovový materiál může být z větší části považován pro bylanské hroby jako netypický. Chronologické zařazení hrobů bylo proto nutné provést pouze na základě nalezených popelnic, a to pouze u těch hrobů, u kterých se zlomky dochovaly ve stavu umožňujícím konkrétnější určení. U jamkových a kombinovaných hrobů nebylo prakticky možné určit blíže jejich dataci, a proto bylo přistoupeno k zařazení do období bylanské kultury HA C až HA D1. Ve dvou jamkových hrobech byly nalezeny kovové předměty, které jsou však chronologicky nevýrazné a jejich použití není tak docela jednoznačné (kroužek a zápona). V případě zápony se jedná o předmět, který nemá v dosavadních nálezech obdoby. Jediným použitelným předmětem pro dataci jamkových hrobů byla nalezená jehlice, která se nacházela v objektu č. 25. U této jehlice je však dle analogického porovnání pravděpodobnější, že je starší než hrob samotný, že ji lze přiřadit ke kultuře únětické. Bližší dataci na základě nalezené výbavy bylo možné provést u hrobů, ve kterých byl nalezen keramický materiál. Nádoby byly zařazené mezi základní typy bylanských nádob. Nádoby

patří mezi chronologicky výraznější typy. Tři z nádob bylo možné přiřadit do období HA C3, přestože dvě z nich by mohly být i z období HA C2, kde se již tyto typy rovněž vyskytovaly. Poslední nalezená nádoba, kterou je mísa se zataženým okrajem, může patřit do nejstaršího období bylanské kultury HA C1. V tomto období se poprvé tento typ nádoby vyskytoval. Nádoba však také může pocházet z mladšího období.

Vzhledem k většímu výskytu popelnicových a jamkových hrobů až od období HA C3 a při úvaze, která se opírá o to, že nalezené hroby mohou pocházet ze stejného období, lze předpokládat, že dataci hrobů by bylo možné z období HA C až HA D1 upřesnit na období HA C3 až HA D1. Konkrétní období však vzhledem k výbavě a hrobovým typům není možné určit. Dílčí komplikací při rozboru nalezené pohřební výbavy, dle které byly jednotlivé hroby datovány, byly nesrovnalosti uvedené v nálezové zprávě, které plně nekorespondovaly s restaurátorskou zprávou a označením uložených předmětů. Příkladem může být zápona, jež byla v příloze nálezové zprávy přiřazena k objektu č. 14. V sáčku a restaurátorské zprávě byla však přiřazena k objektu č. 3. Dle pořízené fotodokumentace se podařilo tuto nesrovnalost vyjasnit. Nesprávné přiřazení zápony k objektu by však na dataci hrobů nemělo žádný vliv, neboť se jedná o zcela atypický předmět, ke kterému se prozatím nepodařila nalézt obdobná analogie. Přesto je zcela pravděpodobné, že se podařilo určit funkci předmětu jakožto opaskové zápony. Opaskové zápony i přezky jsou z území Čech známy pouze z několika málo nálezů. U žádné již dříve objevené opaskové zápony však nelze zachytit jakékoliv shodné znaky s právě nalezenou opaskovou záponou v Zápech, a proto nelze jednoznačně určit její časové zařazení. Mohla by zde být vyřčena i hypotéza, že opasková zápona představuje předmět importovaný. Dále je také pravděpodobné, že opasková zápona náleží do mladšího období. K tomu by mohlo přispět provedení opaskové zápony, které nemá v bylanské kultuře analogii, a také fakt, že zápona byla nalezena v jamkovém hrobě v hloubce do 20 cm. Je tedy možné, že se do hrobu tento předmět mohl dostat zcela náhodně, například orbou. Jakoukoliv ze zamýšlených možností však nelze potvrdit ani vyvrátit, a to vzhledem k právě chybějící analogii a atypickému tvaru, který není pro bylanskou kulturu příznačný.

Diferenciace společenských vrstev na pohřebišti v Zápech se přímo nepotvrdila. V nálezech hrobů sice byly nalezeny předměty, které za jistých okolností mohou dokazovat existenci diferenciace společnosti. Nalezená bronzová tulej a případně i nalezený železný kroužek mohou znamenat přítomnost symbolické části vozu nebo koňského postroje. Nejednoznačná interpretace těchto předmětů však toto přímo nepotvrzuje. Je tedy možné o individualizaci společnosti polemizovat, neexistují však nezvratné důkazy, které by to potvrdily.

10 RESUMÉ

The main aim of this bachelor thesis was to evaluate the archaeological finds, that were detected in the ten excavated Bylany graves during the rescue archeological excavation in the township Zápy. The research was carried out in 2013 in the area for the construction of the detached house on the plot No.773/3 and the access road marked with the plot number 773/7. The head of the excavation was Mgr. Jiří Unger.

The found Bylany graves belong to the Combination Group III. In this case, we can speak about urn and pit graves. There were found altogether five urn graves. Specifically, those were objects no. 14, 27, 40, 43 and 48. In the object no. 48 the urn was not preserved, the material was probably ruined during collecting. The detailed information is not reported in the site report. The type of grave 10 (object no.48) was therefore determined only on the basis of the urn recorded in the photographic documentation obtained within the rescue archaeological excavation. It was obvious from the photographic documentation that it was an urn grave. Only the grave no.23 belongs to the second group of combined urn and pit graves III-2. It was included into the group on the basis of a non-extant urn and the burial situated directly in the grave pit. In the case of the urn, it was the same problem as with the object no.48. The remaining four graves no.3, 15, 25 and 31 are pit graves from the Combination Group III-3.

The graves are characterized by rather poorer grave goods, which makes its dating more difficult. The found metal material can be considered, for the most part, untypical for the Bylany graves. It was, therefore, necessary to make the chronological classification of the graves only on the basis of found urns, and only for those graves, where the existing fractions were in condition allowing more specific determination. For pit and combined graves it was practically impossible to determine the dating closer and therefore the classification was placed into the period of Bylany Culture HA C to HA D1. There were found some metal items in two pit graves, but they are chronologically undistinguished and therefore their function is not quite clear (chain and hook). In the case of the hook, it is an object that has no similarity in the previous findings. The found pin, which was in no.25, is the only usable object for dating of pit graves. However, according to the analogy, it is more likely, that it is older than the grave itself and that it can be assigned to Únětice Culture. More specific dating on the basis of found goods could be done at graves, where the pottery material was found. The vessels were classified among the basic types of Bylany vessels. The vessels belong to chronologically more distinctive types. It was possible to classify three of the vessels to the

period HA C3, even though two of them could be also from the period HA C2, where those types also appeared. The last found vessel, which is a bowl with inserted rim, can belong to the oldest period of the Bylany Culture HA C1. This type of vessel firstly occurred in that period. But the vessel can also come from an earlier period.

Due to the greater presence of urn and pit graves up to from HA C3 period and considering that the found graves may originate from the same period, it can be assumed that the grave dating could be specified from periods HA C to HA D1 for periods HA C3 to HA D1. However, the precise period can not be, with regard to grave goods and types, determined. A partial complication in the analysis of the found funeral goods, according to which the individual graves were dated, was the discrepancies stated in the site report, which did not fully correspond with the restoration report and the marking of the deposited objects. As an example may be given a hook that was attached to object no.14 in the appendix of the site report. However, in the bag and the restoration report it was assigned to object no.3

According to the photographic documentation, this discrepancy has been clarified. However, incorrect assignment of the hook to the object would have no effect on the graves dating, since it is a completely atypical object that has not been found to be analogous yet. Even though, it is quite likely that the function of the object as a belt hook has been determined. Belt hooks and buckles from the Bohemia region are known only from a few findings. However, there can not be noticed any identical feature in the previously discovered belt hooks with the belt hook that was found in Zápý, and therefore it is not possible to determine clearly its time classification. There could be also a hypothesis that the belt hook represents an imported item. Furthermore, it is also likely that the belt hook comes from a younger period. The fact that the design of the belt hook does not have an analogy in the Bylany Culture, and also, the fact that the belt hook was found in a pit grave at a depth of up to 20 cm, could contribute to this. Therefore, it is also possible, that this object could get into the grave accidentally, e.g. during ploughing. However, any of these considered eventualities can not be confirmed or disproved, just because of the lack of analogy and atypical shape that is not typical of the Bylany Culture.

Differentiation of the social classes at the burial ground in Zápý was not absolutely confirmed. Even though, in the finds in the graves were found items that could, under certain circumstances, prove the existence of a differentiation of the society. The found bronze socket

and eventually the found iron chain can indicate the presence of a symbolic part of wagon or horse harness. However, the ambiguous interpretation of these items does not clearly confirm that. Therefore, it is possible to argue for the individualization of the society, but there is no conclusive evidence to confirm this.

11 POUŽITÁ LITERATURA

Prameny:

BÖHM Jaroslav, 1950, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 4913/1950.

ČERMÁK Jan, 1941, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 4725/1941.

ČERMÁK Jan, 1949, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 5251/1949.

ČERMÁK Jan, 1950, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 6665/1950.

ČERMÁK Jan, 1951, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 1113/1951.

ČERMÁK Jan, 1952a, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 645/1952.

ČERMÁK Jan, 1952b, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 2910/1952.

ČERMÁK Jan, 1952c, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 2911/1952.

ČERMÁK Jan, 1952d, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 5187/1952.

ČERMÁK Jan – SAKAŘ Vladimír, 1955, Zápy, okr. Praha-východ (Nálezová zpráva). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 5141/1955.

HÁJEK Ladislav, 1942, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 1772/1942.

KUNA Martin, 1969, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 783/1969.

MÁCALOVÁ Michaela – UNGER Jiří, *Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Zápy (okr. Praha-východ)* (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze. Praha 2014.

MÁCALOVÁ Michaela – UNGER Jiří, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda*. Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, Praha 2016.

MALÝ Vladimír, 1972a, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 3634/1972.

MALÝ Vladimír, 1972b, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 3635/1972.

MALÝ Vladimír, 1972c, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 3636/1972.

PULKRÁBEK Zdeněk, 1941, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 2866/1941.

PULKRÁBEK Zdeněk, 1942a, Zápy, okr. Praha-východ, (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 913/1942.

PULKRÁBEK Zdeněk, 1942b, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 1227/1942.

ŠOLLE Miloš, 1942, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 1942/1942.

TYKVA Bedřich, 1964a, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 5025/1964.

TYKVA Bedřich, 1964b, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení), Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 5464/1964.

TYKVA Bedřich, 1966, Zápy, okr. Praha-východ (Hlášení). Archiv Archeologického ústavu AV ČR v Praze, čj. 8834/1966.

Literatura:

BALOUN Lukáš, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2009, 2012*, s. 675. ISBN 978-80-87365-51-9.

BÁROVÁ Zuzana, *Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři*, in: SALAŠ Milan – ŠABATOVÁ Klára (edd.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská*, Brno 2007, s. 13–33.

DEMEK Jaromír – MACKOVČIN Pavel (eds.), *Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny*, Brno 2006. ISBN 80-86064-99-9.

DROBERJAR Eduard – ŠPAČEK Jaroslav, *Žárové hroby a ostrovní (?) nález z mladší doby římské v Čelákovících*, *Archeologie ve středních Čechách 7*, 2003, s. 319–346.

FRIDRICHOVÁ Marie – FRIDRICH Jan – HAVEL Josef – KOVAŘÍK Jan, *Praha v Pravěku*, Praha 1995. ISBN 80-85394-11-1.

FRIDRICHOVÁ Marie – KOUTECKÝ Drahomír – SLABINA Miloslav, *Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha*, *Památky archeologické LXXXVII*, 1996, s. 104–176.

JIRÁŇ Luboš (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/5 – Doba bronzová*, Praha 2008. ISBN 978-80-86124-78-0.

KOUTECKÝ Drahomír – SEDLÁČEK Zbyněk, *Pohřebiště bylanské kultury v Kolíně*, *Památky archeologické LXXV*, 1984, s. 236–293.

KOUTECKÝ Drahomír – SMRŽ Zdeněk, *Pohřebiště bylanské kultury v Polákách, okr. Chomutov, I. díl*, *Památky archeologické LXXXII*, 1991, s. 166–223.

KOUTECKÝ Drahomír, *Pravěké a prehistorické nálezy na Lomském potoce*, in: Drahomír KOUTECKÝ (edd.), *Příspěvky k době halštatské v severozápadních Čechách*, Most 2003, s. 31–99.

KOUTECKÝ Drahomír, *Bylanské pohřebiště a jiné nálezy z Račiněvsí*, *Archeologie ve středních Čechách 12/1*, 2008, s. 389–448.

KOUTECKÝ Drahomír, *Halštatské osídlení v severozápadních Čechách – V.*, *Archeologie ve středních Čechách 13/2*, 2009, s. 707–816.

KŘIVÁNEK Roman, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 1998, 2000*, s. 233–234. ISBN 80-86124-19-3

KUNA Martin, *Zápy, k. o. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, o. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 1970, 1973*, s. 173.

KUNA Martin, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratínského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, *Výzkumy v Čechách 1996–7, 1998*, s. 291–338.

LOŽEK Vojen – KUBÍKOVÁ Jarmila – SPRYŇAR Pavel a kol., *Střední Čechy: Chráněná území ČR*, svazek XIII, Brno 2005. ISBN 80-86305-01-5.

LUTOVSKÝ Michal, *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001. ISBN 80-7277-054-3.

LUTOVSKÝ Michal – SMEJTEK Lubor, *Pravěká Praha*, Praha 2005. ISBN 80-7277-236-8.

NĚMCOVÁ Andrea, *Zápy, okr. Praha-východ*, *Výzkumy v Čechách* 2007, 2010, s. 343. ISBN 978-80-87365-35-9.

NĚMCOVÁ Andrea, *Zápy, okr. Praha-východ*, *Výzkumy v Čechách* 2009, 2012, s. 334. ISBN 978-80-87365-51-9.

PARE Christopher, *Wagons and wagon-graves of the early Iron Age in Central Europe*, Oxford 1992. ISBN 0-947816-35-6.

PŮLPÁN Marek, *Pohřebiště bylanské kultury v Lovosicích*, Praha 2012, diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Vladimír Salač, CSc.

PŮLPÁN Marek – RESZCZYŃSKA Agnieszka, *Chamber graves od the Bylany culture (Ha C – Ha D1) in north-western Bohemia*, *Analecta archaeologica ressoviensia* 8, 2013, s. 173–210.

SANKOT Pavel, *Bemerkungen zur Wiederauffindung des späthallstattzeitlichen Wagengrabs von Kladruby, Bezirk Rokycany, Westböhmen*, *Archeologické rozhledy LXIV*, 2012, s. 695–722.

SNÍTILÝ Pavel, *Zápy, okr. Praha-východ*, *Výzkumy v Čechách* 2007, 2010, s. 343–344. ISBN 978-80-87365-35-9.

SNÍTILÝ Pavel, *Zápy, okr. Praha-východ*, *Výzkumy v Čechách* 2008, 2011, s. 395. ISBN 978-80-87365-42-7.

SNÍTILÝ Pavel, *Zápy, okr. Praha-východ*, *Výzkumy v Čechách* 2009, 2012, s. 334–335. ISBN 978-80-87365-51-9.

SPURNÝ Václav, *Problém kostrových hrobů v knovízské kultuře*, Praha 1948, disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

ŠPAČEK Jaroslav, *Archeologické výzkumy Městského muzea v roce 2000*, *Středočeský vlastivědný sborník* 19, 2001, s. 113–114.

ŠPAČEK Jaroslav, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2004, 2007*, s. 276–278. ISBN 80-8124-61-4.

ŠPAČEK Jaroslav, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2005, 2008*, s. 310–311. ISBN 978-80-86124-89-6.

ŠPAČEK Jaroslav, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2006, 2009*, s. 230. ISBN 978-80-86124-97-1.

ŠPAČEK Jaroslav, *Zápy, okr. Praha-východ, Výzkumy v Čechách 2009, 2012*, s. 334. ISBN 978-80-87365-51-9.

TRACHSEL Martin, *Untersuchungen zur relativen und absoluten Chronologie der Hallstattzeit. Teil 2*, Bonn 2004. ISBN 3-7749-3154-2.

VELÍMSKÝ Filip – KOŽÍŠKOVÁ D. Kateřina – BRZOBOHATÁ Hana, *Nové poznatky o pohřebišti bylanské kultury v Čáslavi – Pražském předměstí*, *Archeologie ve středních Čechách* 11/1, 2007, s. 295–306.

VENCLOVÁ Natalie (eds.), *Archeologie pravěkých Čech/6 – Doba halštatská*, Praha 2008. ISBN 978-80-86124-79-7.

VOKOLEK Vít, *Východočeská halštatská pohřebiště*, Pardubice 1999. ISBN 80-86046-38-9.

Internetové zdroje a databáze:

Archeologická databáze Čech 2014, Archeologický ústav AVČR Praha, v. v. i.

Databáze archeologické sbírky v.3.6. Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea (online). Dostupné z URL: http://forum.nm.cz/prehistorie/index_ph.php [cit. 4. 12. 2016].

Mapa – Zápy (online). Dostupné z URL: <https://www.google.cz/maps/place/250+01+Zápy/> [cit. 30. 11. 2016].

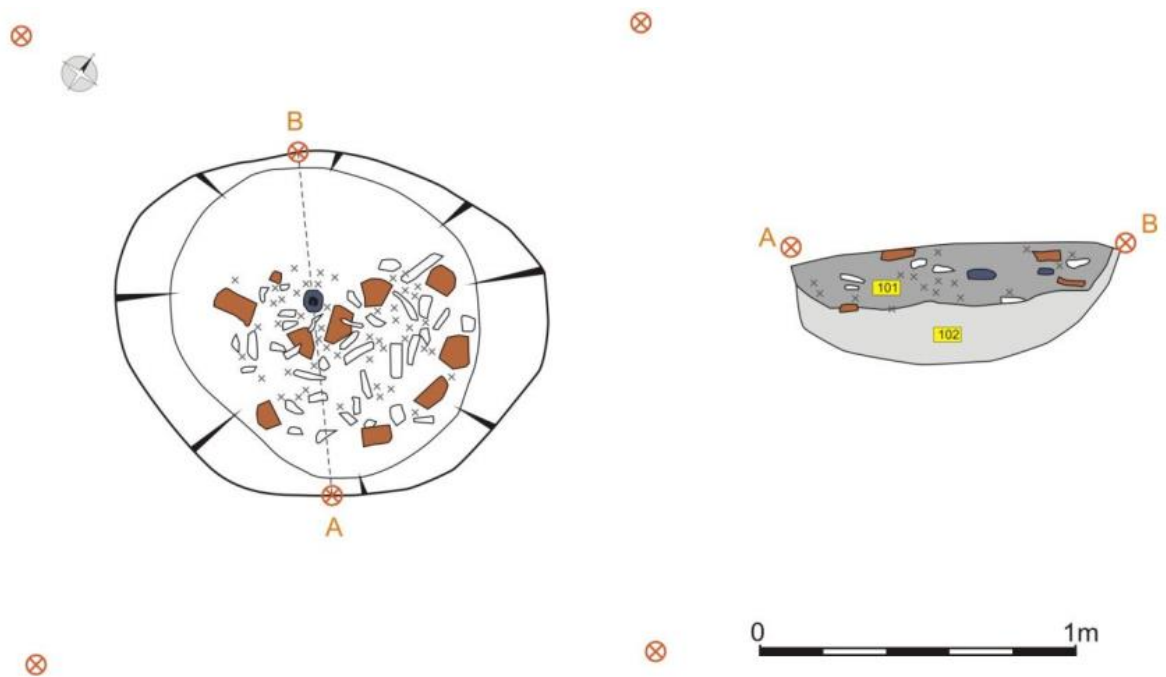
Mapy (online). Dostupné z URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 30. 11. 2016].

Česká geologická služba – Geologická mapa 1 : 50000 (online). Dostupné z URL: http://mapy.geology.cz/geocr_50/ , [cit. 30. 11. 2016].

Seznam zkratk a značek

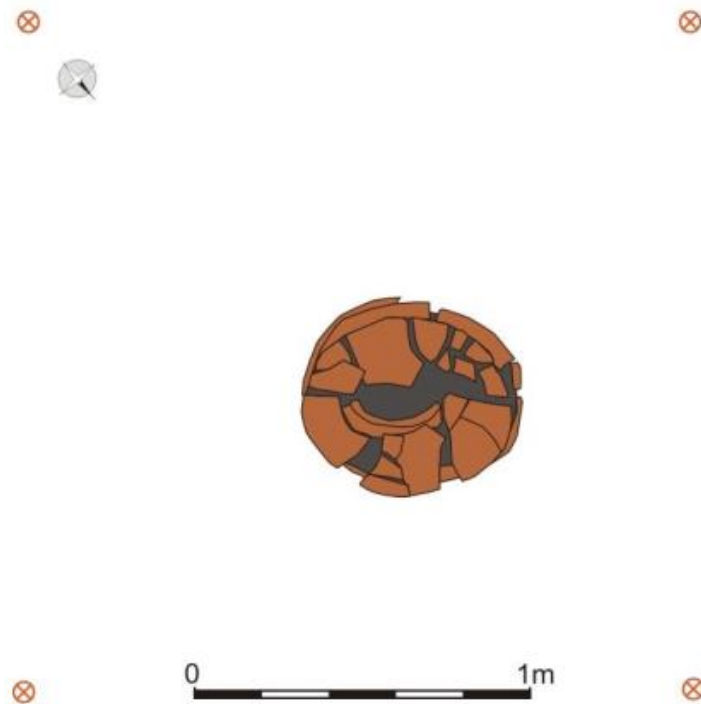
J	jih
JZ	jihozápad
S	sever
SV	severovýchod
V	východ
Z	západ
ZAV	záchranný archeologický výzkum
HA C1	starší období bylanské kultury
HA C2	starší střední období bylanské kultury
HA C3	mladší střední období bylanské kultury
HA C	období bylanské kultury HA C1 až HA C3
HA D1	mladší období bylanské kultury
k. ú.	katastrální území
inv. č.	inventární číslo
p. p. č.	parcelní popisné číslo

PŘÍLOHA I.

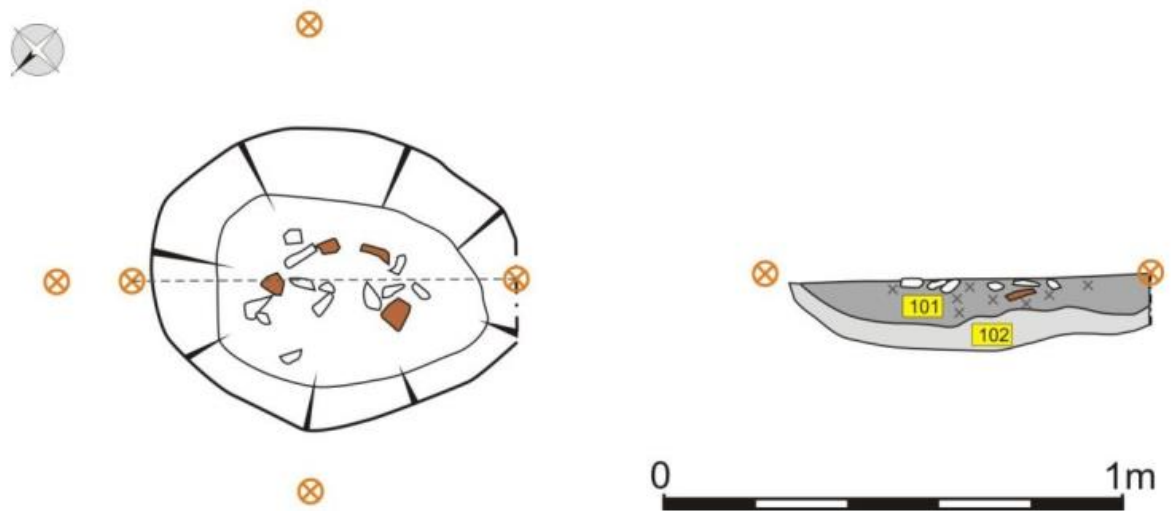
Obr. I-1. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. hrob 1 (objekt č. 3) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

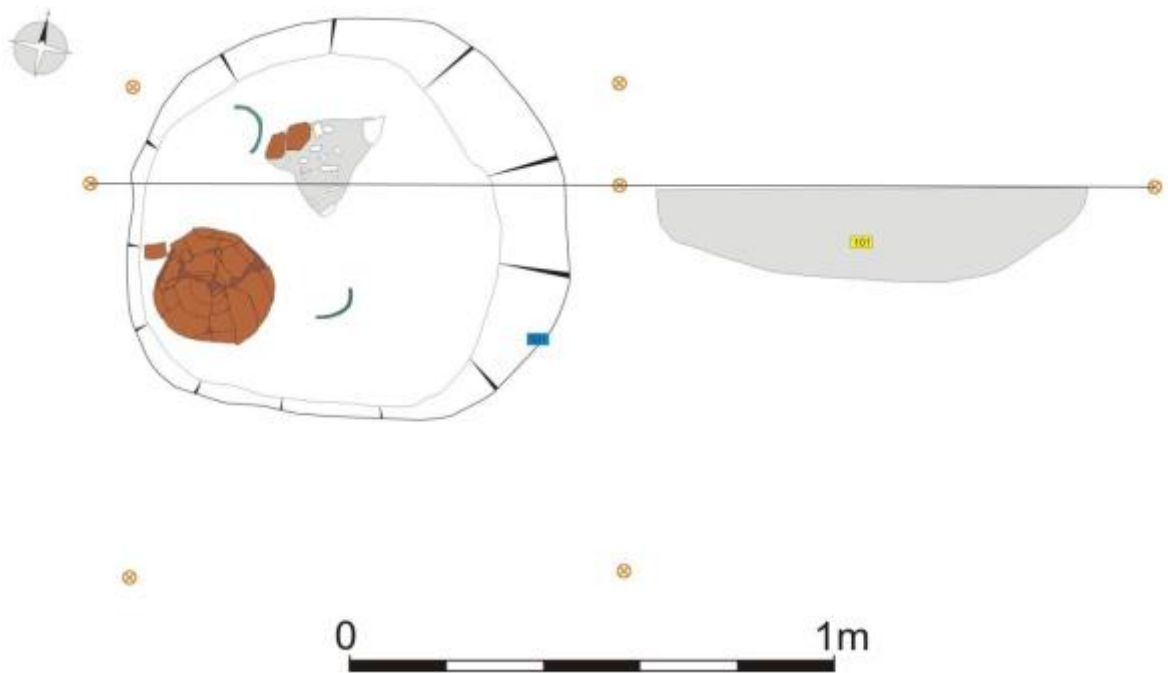
Obr. I-2. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. hrob 2 (objekt č. 14) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

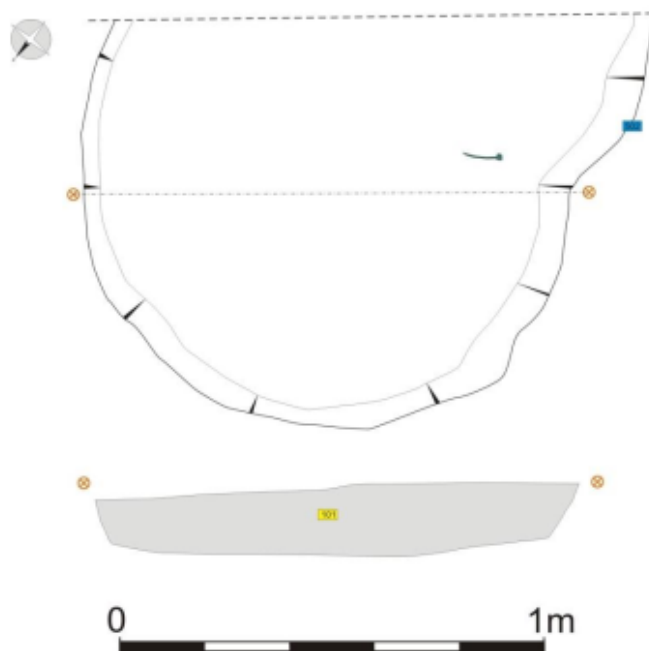
Obr. I-3. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. hrob 3 (objekt č. 15) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

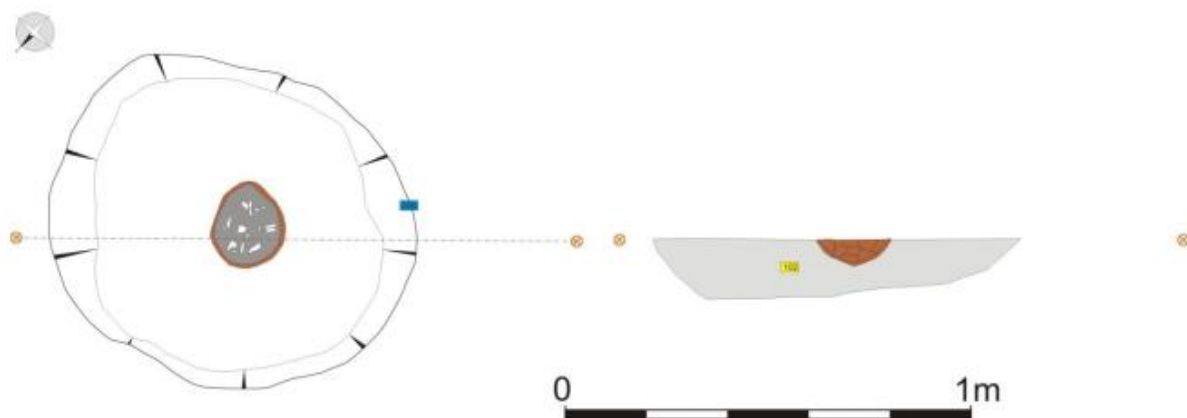
Obr. I-4. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 4 (objekt č. 23) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

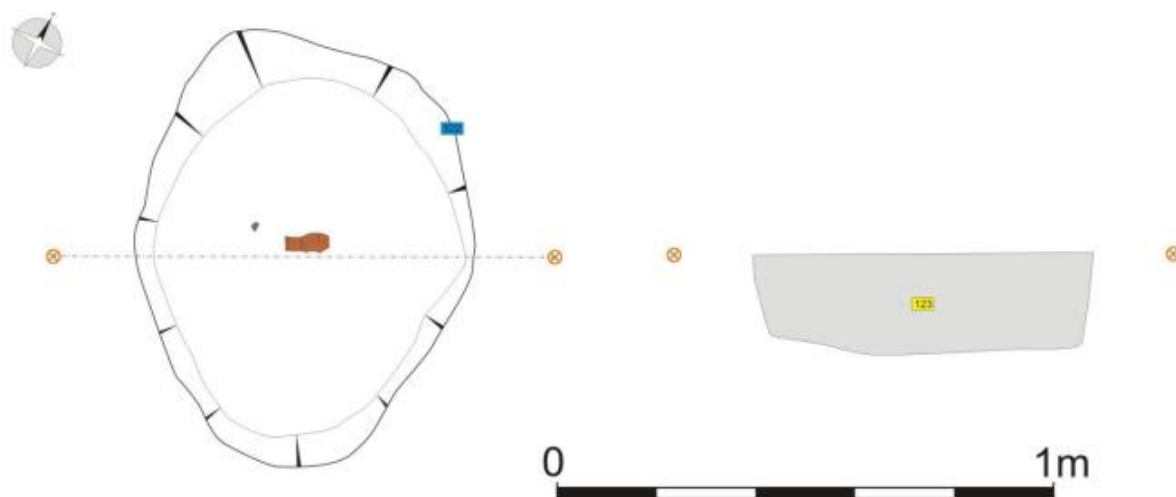
Obr. I-5. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 5 (objekt č. 25) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

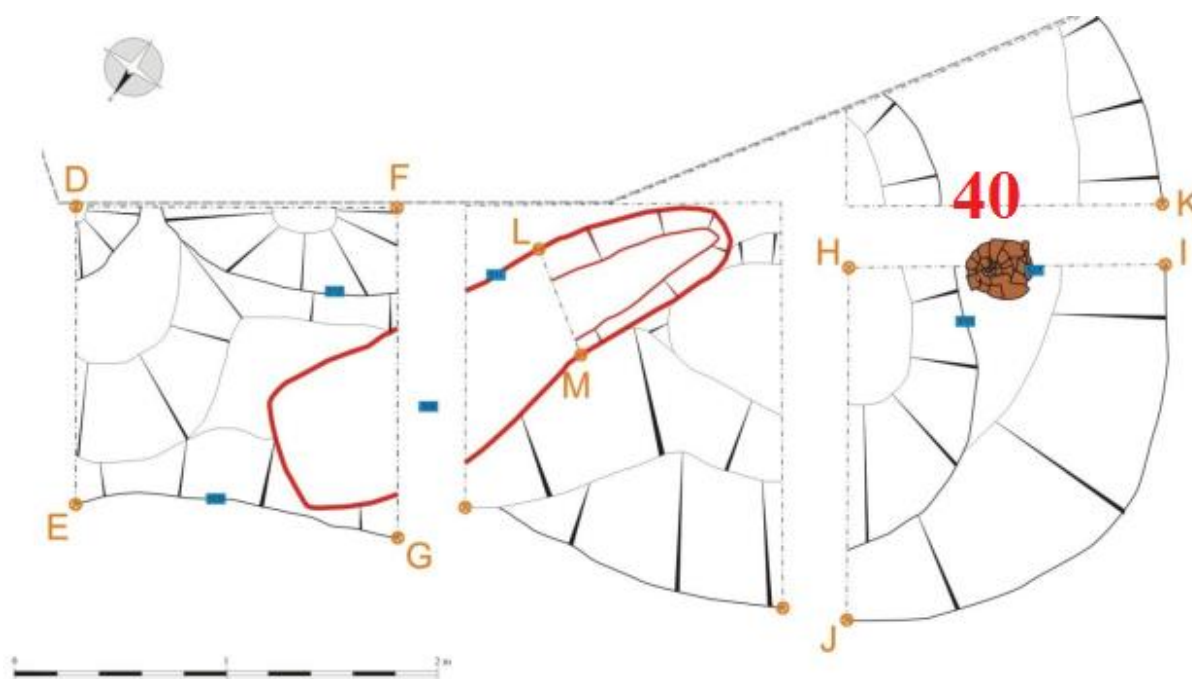
Obr. I-6. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 6 (objekt č. 27) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápý (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

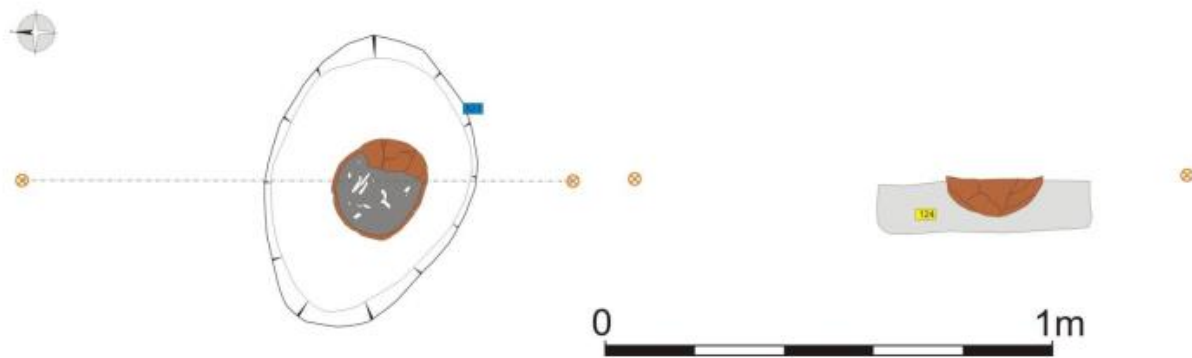
Obr. I-7. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 7 (objekt č. 31) – plán objektu.

Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

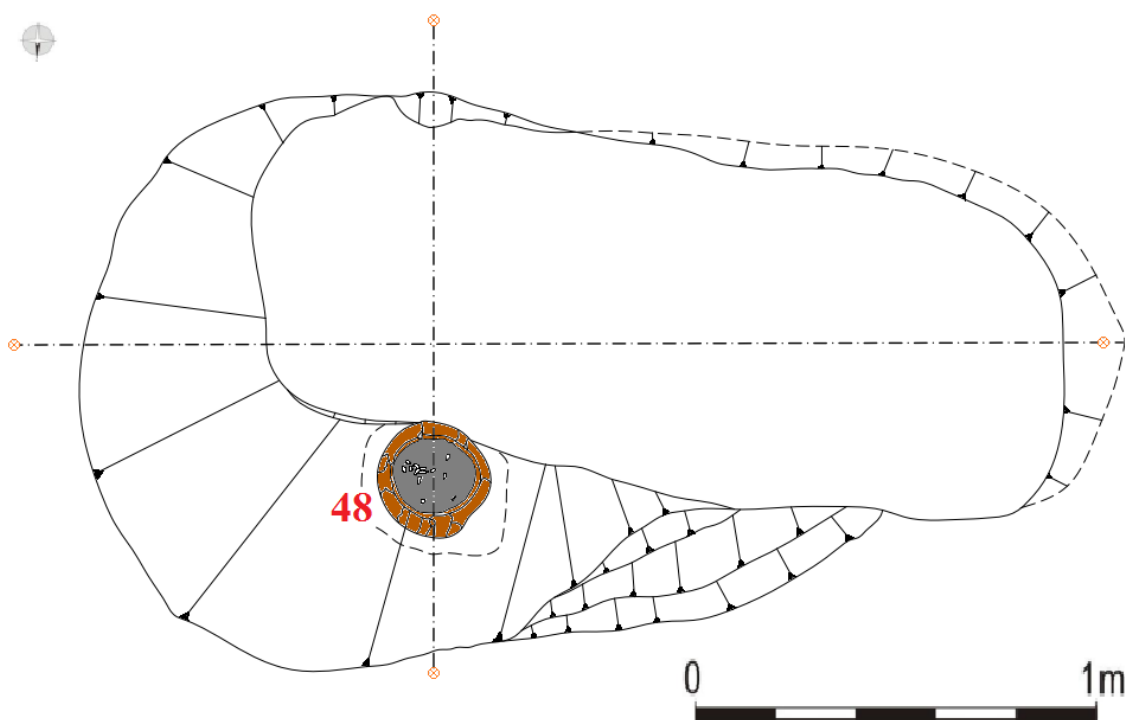

Obr. I-8. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 8 (objekt č. 40) – plán objektu.

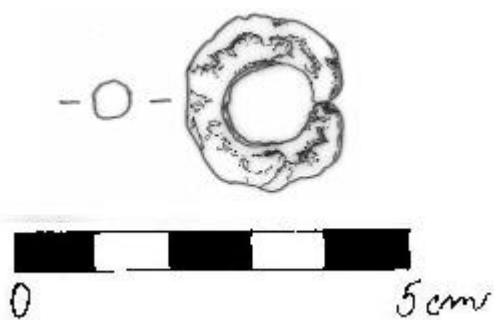
Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

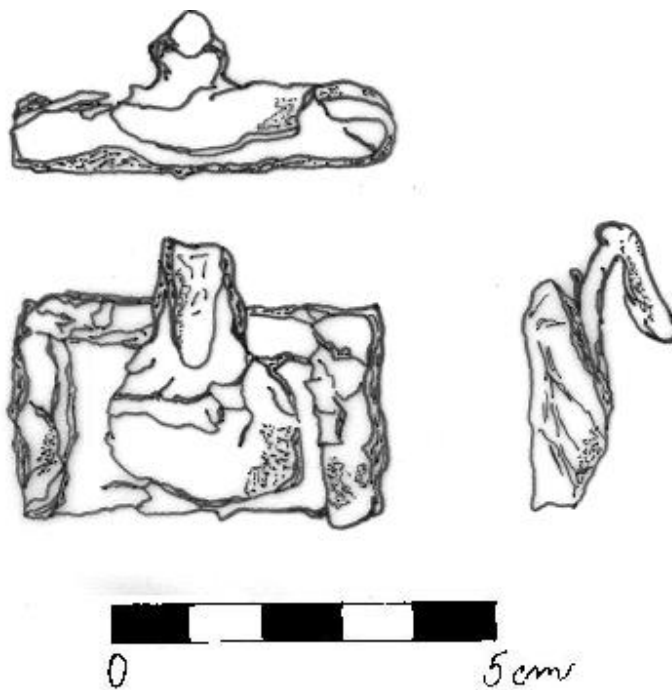
Obr. I-9. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 9 (objekt č. 43) – plán objektu.
 Zdroj: In M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Zápy (okr. Praha-východ), komunikace a RD Benda.*

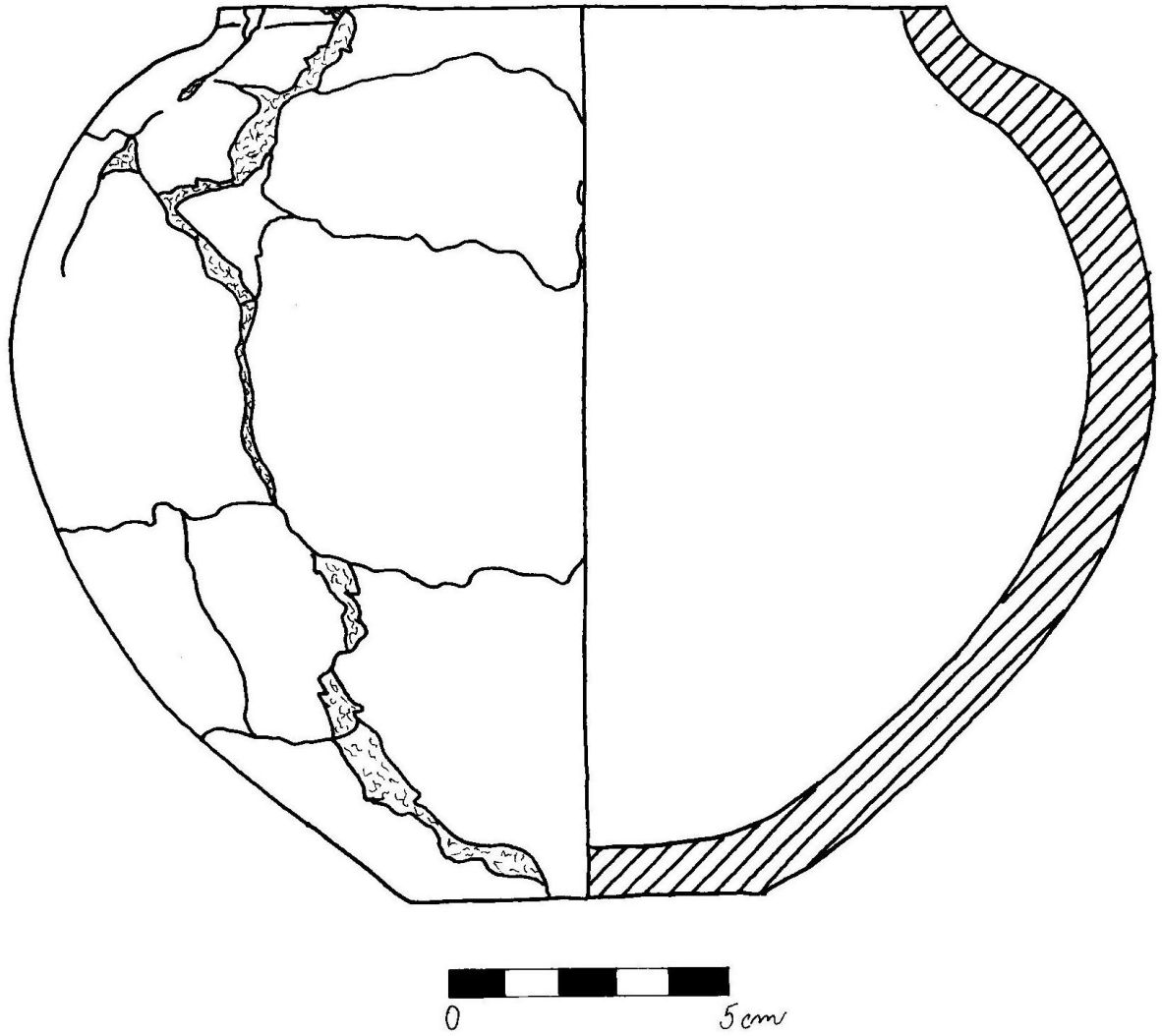
Obr. I-10. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. hrob 10 (objekt č. 48) – plán objektu (kresba Simona Baranová).

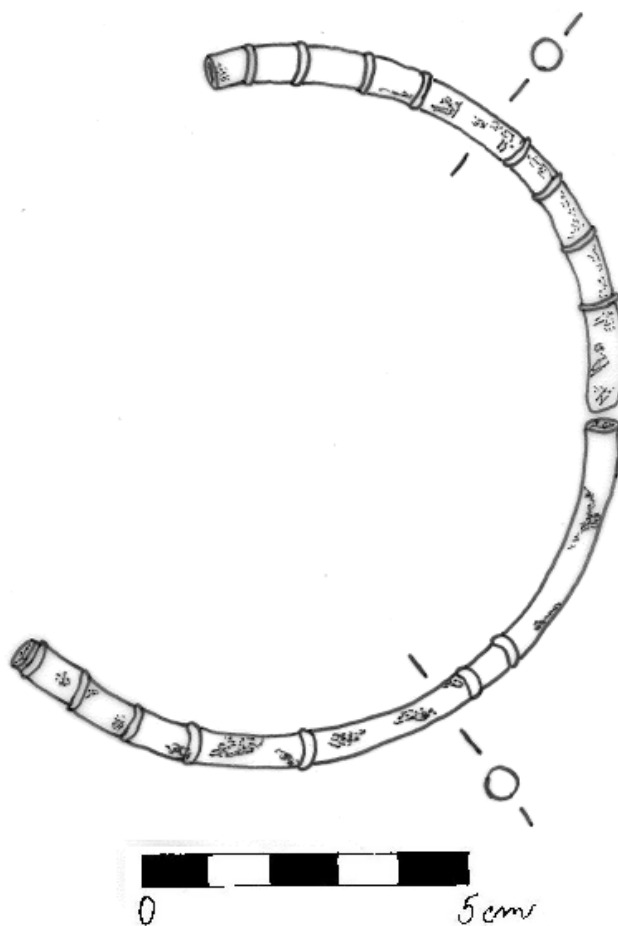
Obr. I-11. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. Archeologický materiál z hrobu 1 (objekt č. 3) – železný kroužek (kresba Simona Baranová).

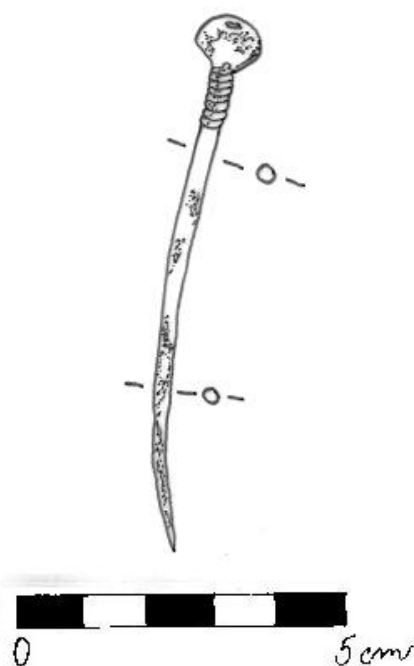
Obr. I-12. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. Archeologický materiál z hrobu 1 (objekt č. 3) – zápona (kresba Simona Baranová).

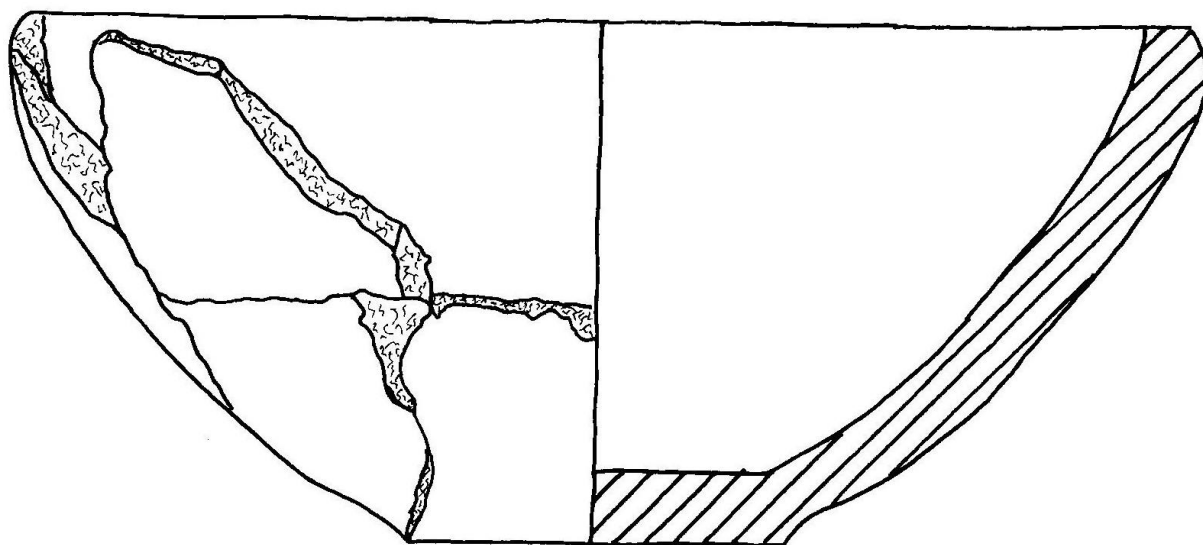
Obr. I-13. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/7. Archeologický materiál z hrobu 2 (objekt č. 14) – popelnice (kresba Simona Baranová).

Obr. I-14. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 4 (objektu č. 23) – bronzový náramek (kresba Simona Baranová).

Obr. I-15. Zápý (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 5 (objekt č. 25) – jehlice (kresba Simona Baranová).

Obr. I-16. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 6 (objekt č. 27) – popelnice (kresba Simona Baranová).

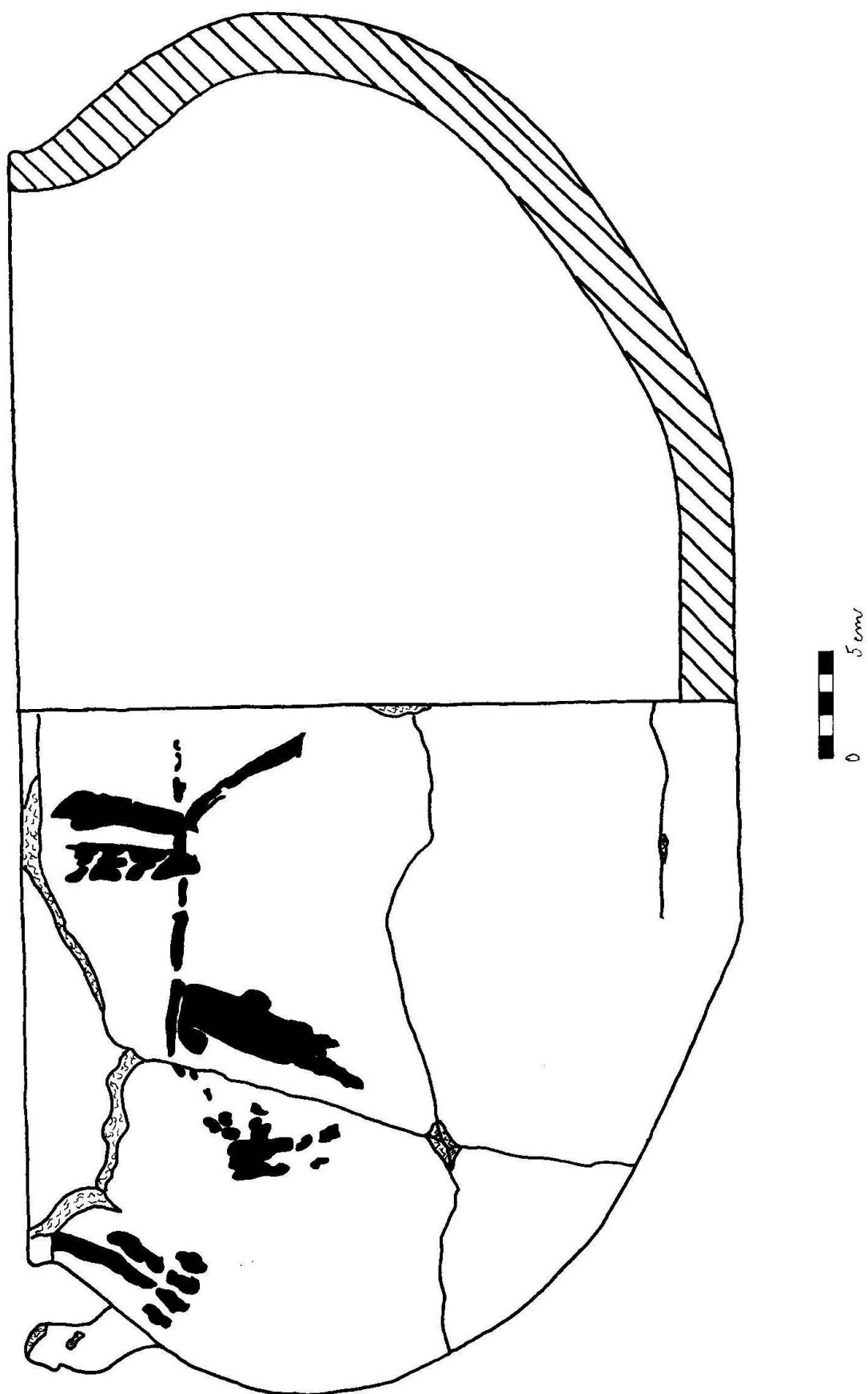
Obr. I-17. Zápy (okr. Praha-východ), p.p.č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 6 (objekt č. 27) – střep – výdut' (kresba Simona Baranová).

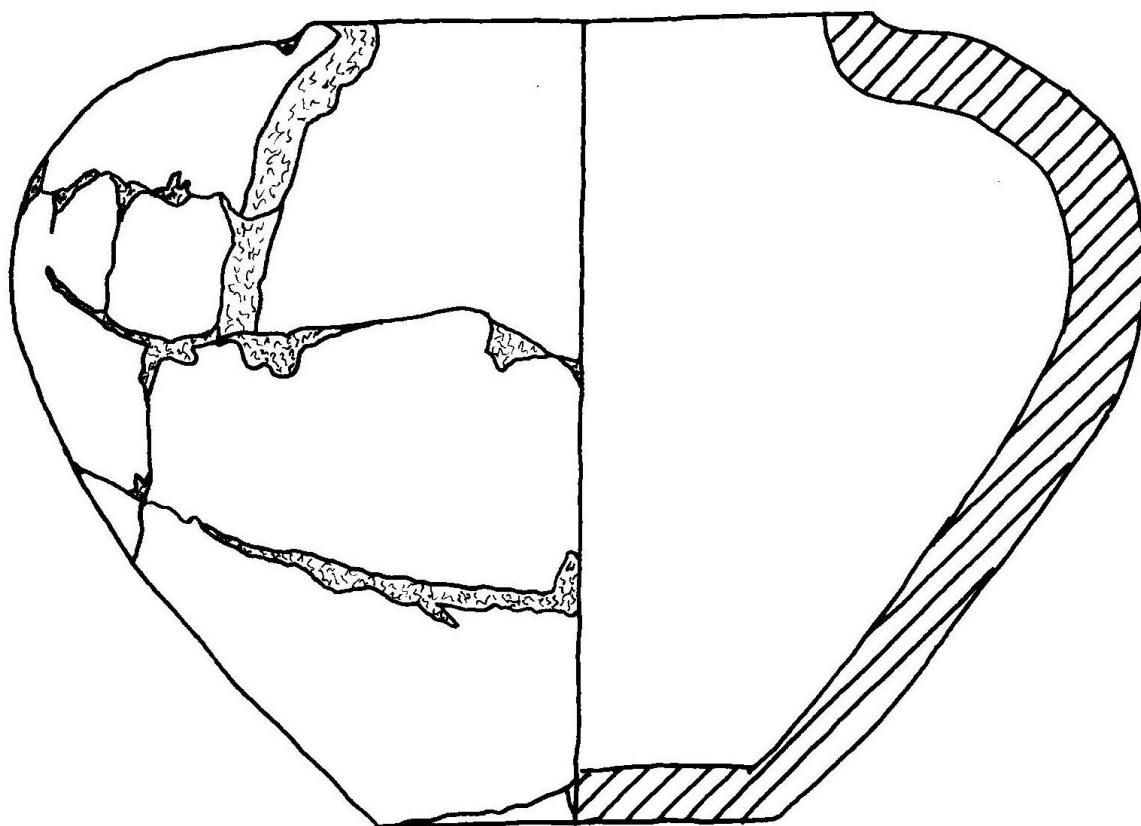
Obr. I-18. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 6 (objekt č. 27) – střep – okraj mísy (kresba Simona Baranová).

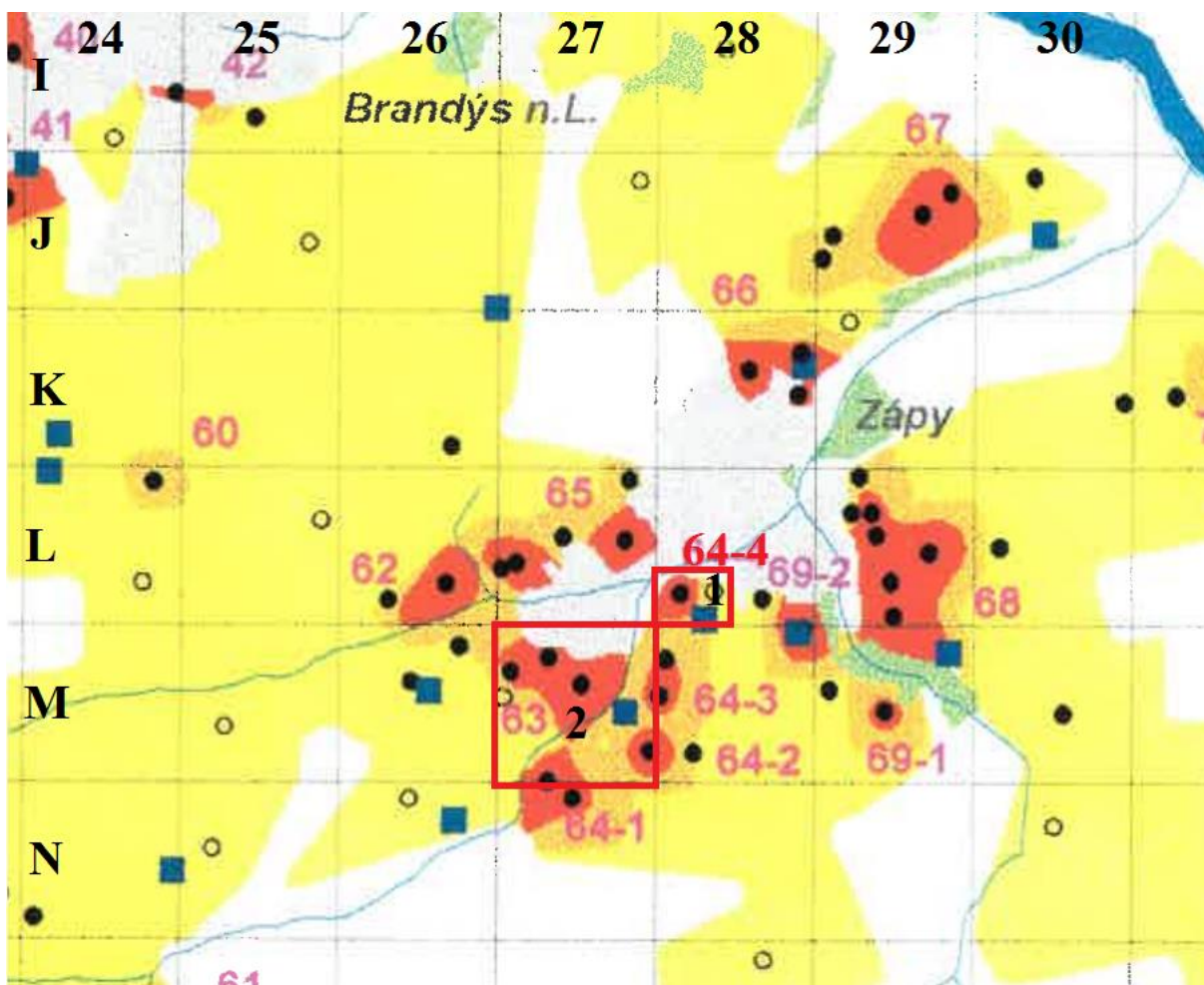
Obr. I-19. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 8 (objekt č. 40) – tulej (kresba Simona Baranová).

Obr. I-20. Zápy (okr. Praha-východ), p. p. č. 773/3. Archeologický materiál z hrobu 8 (objekt č. 40) – popelnice (kresba Simona Baranová).

Obr. I-21. Zápy, okr. Praha-východ, p. p. č. 773/3. archeologický materiál z hrobu 9 (objekt č. 43) – popelnice (kresba Simona Baranová).

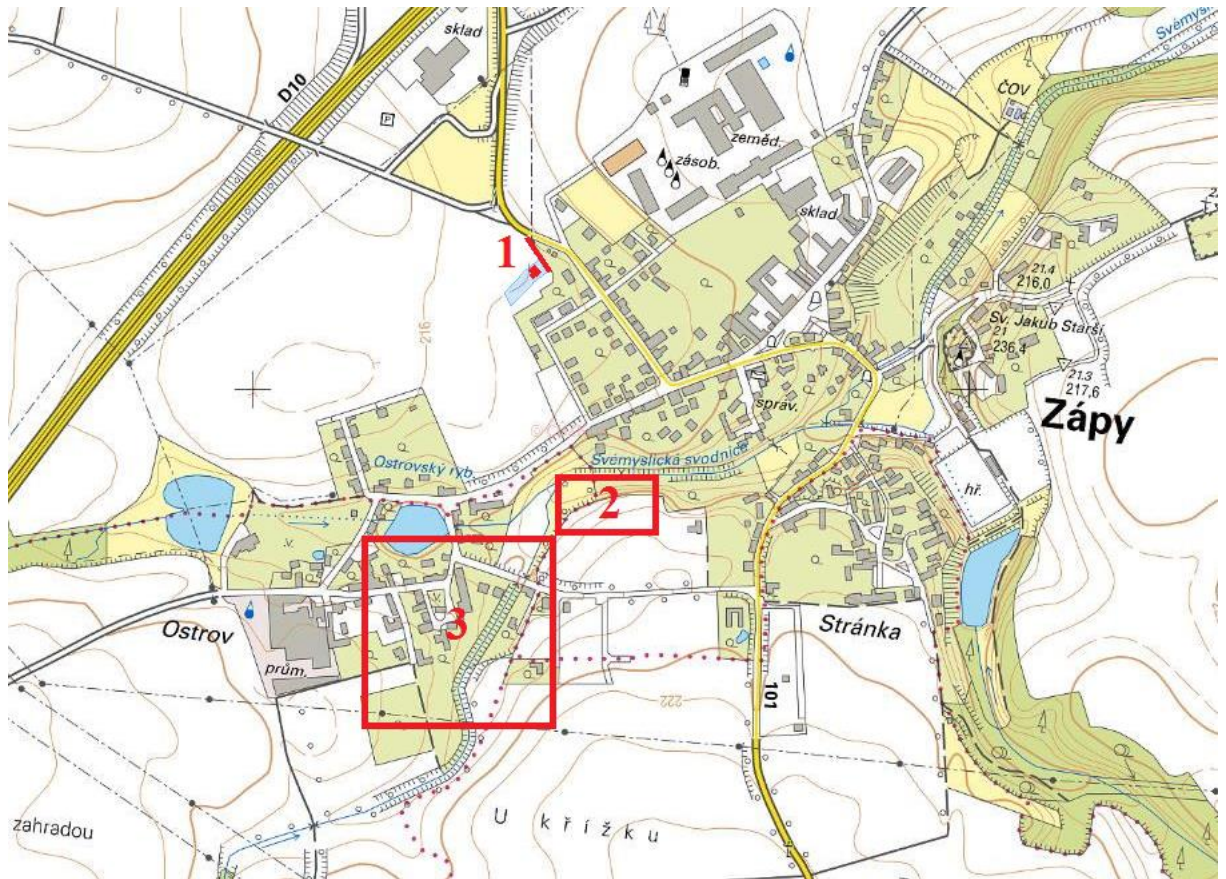
Obr. I-22. Zápy (okr. Praha-východ). Mapa s vyznačením povrchových nálezů bylanské keramiky při průzkumu oblasti Vinořského potoka.

Zdroj: In M. KUNA, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratinského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, s. 341.

Poznámky k vyznačeným bodům:

1. Označeno území prohledávané 13. 4. 1988 s nálezem výrazné komponenty keramických zlomků (tj. více než 25 keramických zlomků na jednu hodinu sběru), kde byl nalezen jeden kus bylanské keramiky. Komponenta je vedena pod pořadovým číslem 64-4.
2. Označeno území prohledávané 21. 10. 1987 s menší hustotou sběru než 25 kusů keramiky za jednu hodinu. Prohledávaný polygon vychází ze systému S-42. Nalezeny zde byly dva kusy bylanské keramiky.¹²⁸

¹²⁸ M. KUNA, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratinského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, s. 317, 332.

Obr. I-23. Zápy (okr. Praha-východ). Mapa s vyznačením nálezů z bylanské kultury.

Zdroj: In URL: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map> [cit. 25. 5. 2016].

Poznámky k vyznačeným bodům:

1. Označení plochy zkoumané v roce 2013 na pozemcích s parcelními čísly 773/7 a 773/3.¹²⁹
2. Označeno území prohledávané 13. 4. 1988 při průzkumu oblasti Vinořského potoka.¹³⁰
3. Označeno území prohledávané 21. 10. 1987 při průzkumu oblasti Vinořského potoka.¹³¹

¹²⁹ M. MÁCALOVÁ – J. UNGER, *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu*, s. 1.

¹³⁰ M. KUNA, *Povrchové sběry v povodí Vinořského a Mratinského potoka. Katalog nálezů z let 1986–1990*, s. 317.

¹³¹ Tamtéž, s. 332.